

ПРОБОЄМ

РІН ВИДАННЯ I.

ЧИСЛО 1.

ЧАСОПИС ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРАГА-ГРУДЕНЬ 1933.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

На новий шлях.

Виступаємо на новий шлях, що поведе народ до кращого майбутнього.

Нашим гаслом є чин для рідного народу. Над усе любимо свій народ. З любові до нього непавидимо його ворогів, яким виповідаємо боротьбу.

Постійна боротьба, вир змагань і послідовне прямування до кращого — це наша програма.

Хочемо, щоби наш народ не був лиши етнографічною частиною, але був нацією, сильною і свідомою своїх завдань.

Сила нації — це, властиво, сила одиць, що її творять. Тому хочемо виховати здорове та сильне покоління, що піднесе український народ Підкарпаття до сили та значіння і зрівнає його з іншими народами Європи.

Кажуть, що сильніше стадо овець під проводом вовка, ніж стадо вовків під проводом вівці. Тому хочемо виховати добрих народних провідників.

Хто з вас любить свій народ, хто не боїться боротьби, хто прагне жити повним життям, ідіть з нами.

Власними силами, пробоєм проти ворогів українського народу на Підкарпатті, змагаючись і перемагаючи, йдемо і дійдемо до мети.

РЕДАКЦІЯ.

Щоби було ясно.

Ревізіонистичні думки набирають що раз ширшого розміру. Це вже не тільки питання найбільше заінтересованої Мадярщини, яка мілйони сипле на прошаганду ревізії граніц і яка все ще гострить зуби на Підкарпатті і Словаччину. Питання ревізії, обхопивши Італію та Німеччину, шириться теж в Англії. Мадярщині вже вдалося поширити думку плебісциту що-до Підкарпаття. Це для Підкарпаття велика небезпека, бо при ниніших обставинах заміри Мадярщини легко можуть сповнитися.

Вже чути по селах голоси не одного мадярона, перед урядами т. зв. «руського», що непрямо ширить думку плебісциту в той спосіб, що переконує населення, мов за мадярів було лішче, бо, мовляв, коли було «*jó reggett* — було хліба *elegeget*», а тепер, коли є «*má hústa* — нема хліба й на уста». І недивно, що в тяжких часах господарської крізи на населення впливають такі та їм подібні демагогічні гасла. Уряди, якщо старалися, то старалися дуже мало, щоби на Підкарпаттю зломити раз на все мадярську ревізіоністичну прошаганду. Всім знаний випадок «руського» студента, що публично голосив ревізію мирових договорів потрібною і що до днесь ще не відповідав за цей вчинок. Така тактика урядів у цих справах тільки сприяє мадярській агітації.

А чеська преса до нині ще не проаналізувала причин, що зродили такі ненормальні у мови життя на Підкарпатті, яких не було в перших роках по злуці Підкарпаття з Ч. С. Р. Це, здається, преса вважає зайвим. Але за те, безпідставно накинулася на український рух, починаючи голосними «Подкарпатськими Гласами» а кінчаючи «Народними Лістами» та «Чеським Словом» кричала дуже голосно про українську іреденту. За нею чеські урядники, де лише могли, старалися здушити розвій українського національного життя, в якому видять, хоч і не знають чому, небезпеку для держави. Постановили мету, і за всяку ціну хотять її осiąгнути. В засобах і методах не перебираю. Політика «діли та пануй» стала аксіомом. Уряди підтримують ворогів українського національного руху. Москофільські елементи висунено на чільні місця Підкарпаття, щоби шкодили і затримували розвій того напряму. Самі урядові чинники ніби не мішуються до українсько-«руської» боротьби, але практично помагають ворогам українського народу на Підкарпаттю.

Не ліпше є з господарським питанням. Так звана земельна реформа принесла хосен колонізаційній політиці, а не українському населенню. Для українців земельної реформи в дійсності не було. Земля, що мала ділитися між безземельне населення Підкарпаття, дісталася чужій фірмі «Латориця», колоністам або стоять пустою. Українське населення і далі в руках лихварів, нужди та голоду.

Наслідки цієї політики вже сьогодні видно. Але ще більше покажуться, коли справа злуки Підкарпаття прийде на денний порядок і то не в межах держави а на міжнародному форумі, куди веде її Мадярщина. Мадярщина юнче хоче дістати знову Підкарпаття. В тому напрямку веде вперту і послідовну агітацію, як на Підкарпатті через мадяронів, так і на міжнароднім форумі.

Мадярські позиції на Підкарпатті закріплюються. До цього не мало їм помагає і чеська політика своїм підтримуванням т. зв. «рускості». Мадяре з'уміли звернути русофільство на свою користь, роздуваючи язиковий спір, вони манять маси економічними можливостями у Мадярщині. Чеська політика, не знаю, чи може нині похвалитися такими успіхами: по злуці Підкарпаття з Ч. С. Р. український народ радів і витав цей акт, але нині через короткозорість чеська політика тратить позиції й симпатії Підкарпаття.

Однак, мадярська ревізіоністична акція як грозить державі так грозить і українському народові на Підкарпатті. Кожний українець знає, що Підкарпаття одиноко може перебути в межах Ч. С. Р. Та все одно, при теперішньому стані під час можливого плебісциту рішаючим голосом буде не голос свідомого українського населення, що через чеську політику й нині не має можливості цілковито опанувати життям Підкарпаття, але буде голос несвідомих мас та мадяронів, які, хоч малі числом, мають на маси досить великий вплив, що у крізі росте з дня на день.

Коли взяти на увагу, що своєю політикою уряди ослаблюють уплив українців на маси, а піддержують через т. зв. «рускость» мадяронство, то висліди плебісциту більше ніж ясні. Мадяре це добре розуміють і тому так нетерпільно чекають автономії, коли думакть занести у свої руки з русофілами провід Підкарпаття.

В другу чругу за наслідки плебісциту в користь Мадярщини будуть винні т. зв. «руsskie» а з ними й московська еміграція, що заангажована в тім рухові. Для них не є життєвим питанням чи Підкарпаття буде прилучене до Ч. С. Р. чи до Мадярщини. Про повстання Росії, до якої увійшли

і Підкарпаття, нема надій, тому московську еміграцію не страшити мадярська пропаганда.

Чеські політики й уряди мусять вже раз зрозуміти, що небезпека не там, де її шукають, але на противнім боці. Вони повинні вичистити урядовий апарат Підкарпаття, вимести все брудне та оздоровити його. Повинні усунути з урядів ворогів українського народу. Всякі «Подкарпатське Гласи», «Uj Kőzlöny» та «Карпаторусские Голосы» повинні бути позбавлені моральної й матеріальnoї підтримки з боку чеського громадянства та політики. Повинні чеські уряди перестати підтримувати москофільський рух і залишити його на власну долю. Ренегати нікол не творять здорових основ. Тому й треба лишити москофільський рух спокійно доглядати. Український національний рух має під собою настільки здоровий і сильний ґрунт, має тільки сил, що без чеської допомоги дасть собі раду з цим шкідливим явищем. Вже й тепер дає собі раду з русофільством, яке піддержують не лише чеські, але і заграницні гроши. Та все таки цей рух не здобув і не здобуде ґрунту й поширення на Підкарпатті, а навпаки, з дня на день тратить і те, що хвилево здобув. В культурно-освітній діяниці животі завдяки чеської і чужої (польські групі на «Карпаторусский Голос») допомоги. Зате український рух, хоч ніким не підтримуваний, хоч ворогів має немало і хоч всюди ставляться йому перешкоди, йде вперед хоч поволі, та зате певним кроком. Здобуває нові й нові позиції на всіх ділянках підкарпатського життя. Ніяка сила, ніякі перешкоди і ніяка політика не здергати і не спинить українського національного руху, коли сам народ того бажає!

А, що найважніше, всі чеські урядові чинники повинні рішучо стати до боротьби з мадярофільським рухом на Підкарпатті. Всяка підpora його з боку урядів й урядників мусить припинитися, щоби не ширилося у нас дальнє багно мадярської ревізії, яку і ширять на Підкарпаттю мадяре й т. зв. «руські». Мадяронські елементи мусять бути усунені з урядів, з публичного життя, з українських школ. Тоді можемо очікувати лішніх відносин українсько-чеських на Підкарпаттю. А цього вимагають як інтереси нашої держави так інтереси українського народу на Підкарпатті.

На кінець треба завважити загальну справу. Коли приглянемося ближче до підкарпатського життя, а головно, до життя народностей, то побачимо, що: жиди, по істоті інтернаціональна маса, яка стас на бік сильного; з мадярами не

дається нічого робити; отже одиноче українське населення є державотворче, на нього спадає всяка надія, тому мусить бути репреквоване та відповідно підтримувано в боротьбі з його ворогами, а ве короткозорюю політикою підбурювано проти держави.

І. К.

ОКТАВІЙ.

В човен я сів. Весло до рук уваж.
А вітер дужий, свіжий та шумливий
Розбургав море, філі підійняв.
І я плаву ессолий та щасливий,
Невдов Колумб, що також вирушає
З могучим личом бажаним та поривом.
В незнане плив, усе сперед спішив:
Здобув мету і замір довершив.

Як Одисей покинув рідну хату,
Пішов у бій, пішов у даль, у світ,
Так точу теж змагатись, добувати:
Славни чоловік пробить твердий граніт,
Або в борні ві смертю привітатись,
Як з любкою у цвіті юних літ.
Ти, човне мій, лети пробоем сміло:
Душа горить, рука взялася за діло.

Я знаю то, куди пливеу й за чим,
Тож сумніви не можуть в душу вдертись,
Бо вірю, що човен в панцирі сталевім
Не легко знищити, і слід отак затерти,
Щоби не лишилось ніщо, ніщо зовсім
По боротьбі, чи по геройській смерти.
Це жій девіз і мотор у човні,
Що завезе мене в Колумбові краї.

М. Лелекач:

ЯК МИ ДИВИМОСЯ НА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.

Учтивон я схвалити
низько шию, цілувати
канчукі свого пана
ї чолом землю тяжти...
(Св. Чех: Пісні раба).

Так осудив виховання свого покоління великий чеський письменник на кінці минулого століття. А ми ще й нині з ганьбою мусимо констатувати, що виховання нашої молоді йде в такім-же напрямі. З одної сторони учать нас, які ми щасливі, що наш народ освободився, як маємо бути за це

вдячні, а з другої сторони, молодечі ідеали до боротьби, самопосвяти і праці стараються заломити ще в зародку. Наші підлітки винні в тому, що молодому поколінню бракує сильної волі, без якої не може перемагати життєвих труднощів. (Українське Слово р. П. ч. 17). Чи не виховання винне, що між нашою молоддю є так мало ідеалістів і сильних характерів, а так богато фарисеїв, молодих стариць, які тужать тільки за карієрою, за своїми особистими інтересами та спокоєм? Наше виховання є причиною, що молодь довгі літа мусить скривати своє «я», переконання і національність.

Але коли дістане можливість їх виявити, то вже так зісугта, що старше суідоме громадянство має право нарікати: де ідеальні молоді покоління, де нові працівники, хто нас заступить?

Вони знаходять людей до всього пасивних, що стараються заперечити себе самих, що шарпаються на однім місці, бідкаються на оточення, дивляться немов у летаргії. Якже ми можемо з такою молоддю перевиховувати наш народ, здобути національну волю, Національну Правду. Щоби цю ціль, яку ми собі означили здобути, потребуємо національно свідому молоді, молодь сильної волі до боротьби, до чину, молодь сильного характеру й ідеальну.

На національне свідомлення нашої молоді, рівночасно з тим і нашого народу, повинні ми всі звертати як найбільш увагу. Ми її мусимо виховувати так, щоби пішла національну історію, віру, правду і науку свого народу, щоби не зносила покірно згущання й насмішки ворогів, але щоби була горда на своє походження, перед світом гордо сказала: я є сином свого народу. Треба перетворити нашу молодь з покірного раба в чинного борця і творця своєї долі. Отже молодь повинна так любити свій народ, щоби з ентузіазмом і охотою не тільки давала відсіч віковим гнобителям і арадникам, але, не чекаючи від них зачіпки, сама на них нападала і виходила з повною перемогою.

Наша молодь має оминати читання колискових пісень, оповідань, романів та публіцистичних писань, де нема життєвої енергії а тільки пікідливе розумування, плач і нарікання. Молоді ми повинні дати те, за чим тужить: літературу наповнену воєнним світоглядом, поезію, в якій оспівуються гімн життя, боротьба та віри в ідеал. Герої в літературі повинні бути сильні та активні, які в ім'я свого ідеалу перемагають і найсильніші особисті пристрасти.

Кожний молодий читач в героях романів бачить свій ідеал, який в ньому витворює моральну вартість і дає йому

приклад до наслідування. У душевній структурі чигача його ідеали упевнюються і кристалізуються, а паніше в життю при сильній волі старається їх наслідовати або досягнути.

Національно свідома молодь так довго ще не мав життєздатної сили, доки не проявить себе волево чинною у всіх голузях культурного, господарського та політичного життя. Отцеї волевої чинності якраз бракує більшій частині нашого молодого покоління. Велика частина молоді, хоч є національно свідома, не може себе примусити до чину. У ній не заскіплено воля до чину без ініціативи. Виховання має йти заскіплюванням волевих первів та активності. Добрим засобом виховати сильну волю є руханка і спорт. Руханка і спорт виховують молодь не лише фізично здатною, але також зароджують у ній вогневий запал до діла, спонукають і ведуть до чину. Там навчиться амагатись і перемагати, навчиться дивитися на перешкоди, як на річ, яку мусить здобути, перемогти і відержати. Молодь мусимо виховати, щоби все і всюди рішучо крикнула: не дамось ніколи і ні защо — хоч-би і загинути. Молодь повинна все памятати, що наш народ здобуде Національну Правду тільки власними силами, злученими в одну гармонійну цілість через школу духового переродження. Народ наш відродиться і пробудиться з летаргії тільки тоді, як будемо мати молодь національно свідому, енергічну, охочу до праці та ідеальну.

Педагоги, виховуйте в першій мірі добрих народовців (націоналістів), ідеалістів і робітників, а не карієристів та самолюбів!

М. Н.

Мадонна Уна.

Еством я не був ще тоді, коли вже надмірно її полюбив.

Тоді, коли Ій будували святиню, мої очі незрячі прозріли. Побачили, що храм невірячих руки творили...

І храм захітався. Від його основи щурі повтікали. І вітер зрадливий попова у яруги, збудив чорних круків. Голодних вовків пронеслося виття. Чоло сонця залилося крою й лице відвернулось. Ззахнулась земля і здрігнулась і... храм розвалився... Зісталися тільки понурі раби.

І я раб, та тільки Ї, бо в серці зродилася безмірна любов.

А в той час, як невірячих руки творили святиню, здавалось, прийшла і для Неї весна.

Весна проминула. Пекуче літо сліди теж лишило, прийшла мрячна осінь. Понурі рabi ще більш посіріли.

А нині, коли ще зрадливі вітри зиму нам віщують, ввижаються рожі мені, чую запах квітка... Це тому, бо Бога заувітала у серце, вивівала до себе, щоби із любові Ії і моєї створити життя. І серце наповнила з келиха віри, любови й надії меч в праву руку а в ліву ґраніт подала і так я пішов... по тернистій дорозі, щоб храм Ії поставить. По боках в мара, страховиця й облуди.

Щурі шкодять ході.

Побиваю я їх міцю віри й любови.

Вони якось думали, що я неорягний, і для приманки на стежці страждань збудовали Ії храм, Її образ із гіпсу-людського насильства та слія.

Однак мене образ штучний не притяг. Від жару він серця моєго й рук дужих розсипле... і аж тоді вже настане весна — бо літо минуло пекуче, полізе у скелі брехливая осінь; зима мене взбройть, вітри загарують — настане тож дійсна весна. Не сон — весни соловейка, та цвітів пахучих, лише боротьби на життя і на смерть, перемоги моєї весни.

Тоді довершу я великую жертву. Храм-святиню з ґратіту збудую та Ії своє серце на престіл віддам.

Лавровим вінком двінчаю Ії у Домі новому.

Настане життя.

Сам на сторожі стану своєї Святині, а Богові скажу, що вірив я, вірив і вірю.

Петро Селянський.

Пан Розсіпал славить ювілей, а Верховина голодує далі.

На Верховині голод. Вже давно нема хліба. Навіть бараболь не вистає. Населення голодує. Запомога слаба, бо аграре й це зробили політикою. З їх рук запомога, як і все інше, виходить засобом деморалізації, більше шкодить, ніж помагає Верховині.

Аграрний режим за 10 літ дійшов до крайної безличності. Всяке старання змінити стан, в якім аграре є панами життя і смерті українського народу, проголошують за протидержавне, бо думають, що держава — аграрна партія. На Підкарпаттю це прийнято за абсолютну правду.

На Верховині нині голод, про який зручно мовчиться, бо партійні новинки уважають, що важніше говорити 100-разів про губернатора, ніж про голод, що є таким звичайним гостем Верховини. А мовчиться ще й тому, що причиною голоду є у великій частині аграрна політика. За 10 літ ніхто не ставався справедливо перевести земельної реформи, але пан Розсіпал зі своїм аграрним режімом постарається, щоби землю діставали чеські колопісти й чужка фірма «Латориця», щоби у всіх містах будувалися колонії для чеських урядовців, щоби вибудувалися для жидів чеські школи й щоби діставали підпору всякі москофільські організації, що депаціоналізують українське населення на Підкарпаттю і ширять між ним і чеським ненависть.

Ці обставини, сторожем яких є п. Розсіпал з ногарями та окружними начальниками, нині показують своє гниле обличчя. Нині п. Розсіпал святкує 10 літній ювілей своєї праці, а Верховина голодує. Нині цілій аг'арний світ на Підкарпаттю признає й вичислює величезні заслуги п. Розсіпалові, але й словом не згадує поганих, що 1000-разів перевищують «добрі». Нині всі хвалять п. Розсіала, навіть у нас знайшлися раби, що поспілували руку Розсіала, якою він за 10 літ товк наше населення. Всі хвалять! І ті корчмарі, до яких п. Розсіпал за 10 літ був так ласкавий, корчми з трафіками понадавав їм, і ті припивають десь там з аг'арними старостами на здоровля Розсіала і хвалять... Всі хвалять! Лише голодна Верховина не хвалить.

У. Н.

Що про нас пишуть чехословацькі туристи.

У з. числі, рік видан. XV. на стор. 75. «Часопис турystів» приніс статтю Д-ра Отакара Банка, під заголовком «Про русинів на Підкарпатті». Автор змагається бути «об'єктивним». Але при своїй «об'єктивності» допустився кривди й образи на українськім народі на Підкарпатті. Вистане навести кілька уривків з тієї статті, щоб побачити весь бруд, що він безправно приписує нашому народові.

Оповідаючи про свою стрічу на однім селі (назви не подає!) з якими-сь фізично анициними дівчатами, пише так: «Батька не знають; не знаєть, хто ним є, щож є звичайним, в русинів майже ані не є неморальною появою. Є то кретени»;

Або, описуючи побут в сільській хаті, зазначує: «Так лежить батько з донькою на одній лавиці, мати зі сином на другій. Не дивно, що при примітивній моралі русинів, доходить до не милих наслідків. Окрім того в такій хаті не живе часто лише родина, після нашого світогляду, але цілий ряд родаків». Думаю, обяснень не потрібно!

Говорячи про культуру, між іншим наводить: «Русин у своїм душевнім розвитку перебуває на ступні майже дітинськім»;

Або про їх характер: «Коли, дещо собі заробить русин єсть, та не так довго, поки мас дещо в хаті, а потім без журно спить». А це собі пояснює автор у той спосіб: «Не забудьте, що така без журність є знаком примітивного думання. Русин є примітивним».

Як протилються, цим спостереженням, висновки Івана Ольбрахта про спосібності українського населення на Підкарпатті, в його книжці: «Земля без імені». Костатований письменника, що довше перебував на підкарпатті; що добре пізнав українське населення у всіх його життєвих діяннях, — що однокіт міг би щось сказати правдивого й обективного, а не туриста Др Банк, що може всього навсього перебував на Підкарпатті кілька тижнів.

Не є виключено, що не найдеться якийсь кретен, або неморальний випадок, але так писати про цілий український народ на Підкарпатті, є неправдою. Прецінь подібні випадки найдемо і між чехами.

Більшість наведених закидів неправдиві, а в лішнім разі односторонні. Аж би знайшов чоловік якогось кретена, або неморальний випадок, але після поодиноких випадків ніхто не може і не сміє судити цілий народ.

Такими статтями та інформаціями не приєднають собі чеські туристи наш народ, а навпаки поширять ненависть!

Сталенко.

Щоби не „знепокоювати“ жидівське населення.

Як відомо, жиди голосували проти законного занесення мадярської мови в урядах ужгородського магістрату. Само собою, цим доказали найліпше свою «лояльність» до нашої республіки. Ту «лояльність», яку протягом 10 літ агари так хвалили і навіть за взір клали українському населенню на Підкарпатті!

Оця жидівська симпатія до мадярської мови викликала відозву в «Подкарпатських Гласах», що таки не вдержалися, щоб не обуритися проти жидівського поступу при голосуванню. Але на це жиди не спали, як приносить ужгородський «Zsidó Néplap». Знаючи, що «Подкарпатські Гласи» являються органом Краєвого Уряду, пішли до п. Розсіала, краєвого президента, а довголітнього і великого приятеля підкарпатських жидів. Пан президент Розсіал торжественно йм проголосив, що як віл, так і цілий урядовий збір, губоко відсуджують ті напади, які не мають жадного підкладу(!). Бо жиди є абсолютно лояльні(!) і до того додав ще: «Наколи дочитав я послідно статтю в «Подкарпатських Гласах», нараз зарядив я, щоби в будучності такі справи не виходили, бо лише знепокоюють жидівське населення!!!»

А тепер трошки ретроспективи, щоби ми добре пізнали і зрозуміли цю справу.

Коли ті самі «Подкарпатські Гласи» від свого засновання в ганебний спосіб висміували, від пят до голови, наше українське населення на Підкарпатті, коли ті Гласи в грізний спосіб нападали на нас, коли ті «Подкарпатські Гласи» зі збішеним криком вказували на іреденту українського населення на Підкарпатті, коли ті самі Гласи з трівогою кликали на нас поліцію, жандармів, державну прокуратуру і ревіли: «Розпни, розпни! Українців на Підкарпатті!». Тоді пан президент Розсіал мовчав, якби води в рот набрав!

Який глум! Автохтонне українське населення на Підкарпатті, в числі пів мільйона, не мав тільки респекту, як жиди, в числі 90. тисяч!

Цю вину приписуємо всім провідникам українського населення на Підкарпатті, що ще досі не виховали наш народ так, щоби він був свідомий свого «я», народ, який би зумів поставитися проти своїх гнобителів та відповідно йм віддячитися за всі свої криви.

Але що не виконали старі, мусять виконати молоді!

I. K.

На марінесі поезій Зореслава: Зі серцем у руках, Ужгород 1933.

Рік 1933. Український рух на Підкарпатті росте, тужавіє з дня на день. Мов ріка в слоті, не оглядаючися на перешкоди, яких не мало, ось-ось затонить ціле Підкарпаття. Це відчувають і розуміють не лиш українці, але і їхні запеклі

вороги... «Подкарпатське Гласи» подразнені тим, що українці не дуже дивляться на їх фантазії, аж захрипли від викривлення всяких нісенітниць, а «Карпаторус. Голос», що збиралася поставити хрест над українцями, нині не знає нічого цікавішого як писати про них. А в новинці з грудня 1933. вихопилася така «дурниця», що, мовляв, українці до часу і в нас можуть(!) перемогти так, як у Галичині. Ось таки признали, в що щиро переконані вже давненько. В таку атмосферу входить нова збірка Зореславових поезій по довгій мовчанці наших поетів.

Щоби виразно освітити її добрі й лихі сторони на тлі нашої літератури, голонно поезії, треба піднести кілька питань загального характеру про нашу поезію.

Основний тон, настрій нашої повоєнної літератури, ще так скажу, цвінттарний. По тисячлітній неволі народ, що був уже похованій, — будиться. Встає з могили, яку вороги не мали часу до кінця засипати. Встає виснажений, темний і в одній сорочці. Поети це відчувають. Видять нашу неміч, убожество, недолю. Звертають на це увагу, бо хотять нас вилічити. Та тут помилилися: їхнє відношення до нашої дійсності не вороже, заперечуюче, але товариське а не рідко і захоплююче. Вони підкреслюють не те, що *воскресемо*, але те, що ми мертві. Вони не будуть погорди до дійсності, не бажають за всяку ціну змінити її, не викликують її на двобій, а противно, шукають у ній красу, малюють її як щось рідне та дороге: принмання дійсності поетами пробуджуючогося народу гибне. Воно не пориває до діла, не гаргує вою, лише придавлює і забиває всякі змагання в їх зародку.

Кажуть, що хвороту треба пізнати, щоби вилічити. Це правда. Але пізнати не значить, що захоплюватися нею та переконувати себе й інших, що вона красна. Пізнати й хотіти вилічитися — це значить ненавидіти хвороту. Поет апріорі мусить відчути, що хворота є зло, що її його треба ненавидіти. Ту ненависть мусять родити його поезії у читачів. Безпощадна боротьба, спрага знищити, погорда і гнів до злого — ось настрої, що повинні кермувати поезією народу, що бореться за країну долю.

Розумію, що біль рве серце всякої людини, що бачить нашу незавидну дійсність. Але перемогти біль в більше, ніж терпіти. Змогтися на щось більше, як на нікому непотрібний плач — це перемога над тим, що є, це вияв вої, що хоче вести, а не що дає себе вести. Цього змагання не видно у наших поетів. Тому поезії ці такі сірі, буденні, нудні, тому за

поезіями не бачимо поетової особи, індівідуальності, що не раз творам надає могучої сутєстивності.

Ці вимоги прикладу до поезій Зореслава. Іх настрій, світовідчування — традиційні.

«У них, каже поет (присвята) Твій (народній) тихий сум ридає,

Твої в них кануть сліззи й кров...» А Мотто: Богато пісень є у лірі моїй, богато, богато без краю, коли відізвуться в задумі німій, я плачу, я рвуся, я ридаю. У пісні моїй не кохання-любов, а болі, недоля й страждання, із кожної струни все капає кров і чутъ передсмертне конання». Не розумію, чому саме передсмертне конання.

Його пісня (Моя пісня ст. 6, 24.) без усіх застережень піддається окруженню, приспособлюється, а не приспособлює до себе. Вона «ітапина без крила», що розносить «похоронні стони». Вона не активна, лише пасивна, за що сам автор підвищує її ціну. Поет переконаний, що його посилає сам Бог, та всетаки чомусь сумнівається: «Чи хтось мене почует з люду Твого — мене німого?»

(Зі серцем у руках, ст. 9). Поет, там, де може виставити прапор жалізної віри, що переконала би всіх невірних Томів, виставляє зневіру та сумнів.

«Нераз» (ст. 19.) він горить, творить, біжить до мети, напружує всі сили і впивається красою того процесу, але — «частійше з криком болю і муки ось тут, по землі повзаю я сам»... частіше сам в безсиллю опадаю... у закутку землі ридаю, і ласки в Бога і людей благаю...» По праці людина потрібувє відпочинку, в бортьбі, головно по невдачі, сумнівається в своїй сили. Це звичайні явища, — але для чого ставити їх на п'єдестал і хвалитися тим, за що мусимо ганьбитися.

Поет бажає «в обняттях тишини і самоти гойти серця рану» (У далечінь, ст. 21.) Бажає «в пустині укриття забути всіх людей і все на світі всьому», чи навіть долю рідного народу?

Одностайна тиша, нудний спокій зачарували поета. Все і всюди їх бажає. Тому його описові природні образи статичні, що не захоплюють і не будять в душі ніяких настроїв.

Це в загальних рисах постово світовідчування, його симпатії й антипатії до життєвих рушій до здорових інстинктів. Вже тепер замітна риска, що з ніжності поет не протестує проти терпіння. Він терпить і хоче то оправдувати. Не говорить: терплю, але не хочу й не буду терпіти, а противно: терплю, бо чомусь мушу терпти, хоч знаю, що «крик розпу-

ки й благання — усе даремне, марне!...» (В осени ст. 16.) Розуміє, що життя — це сила і воля, чин і боротьба, але все таки не захоплюється ними.

Кінець книжки (Співцям, Ідея) показує, що в тім напрямку поет робить поступ, показує, що свідомо хоче складати гимни активності. Це бажання впевнює нас, що Зореслав буде поетом підкарпатських українців, що змагаються за краще майбутнє.

Навмисне старався точніше розібрати дух Зореславових поезій, бо розумію їхню появу як переломову точку Підкарпатської поезії. Формальні досягнення, що ними написа поезія робить великий крок уперед, кажуть добре застаповитися над ними. Зореслав зачинає там, де другі перестали. Це вже много. А як раз тому і критика повинна збільшити вимоги, бо кажуть, що на того коня треба більше класти, що лішче веає. Ці погляди прошу розуміти не як вичерпуючу студію, але скоріш як спонуку до дискусії.

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК.

Жовтень: Союз Підкарпатських Руських Студентів 21. жовтня мав звичайні загальні збори. По звітах діловодчиків розвинулася довша дебата на тему: праця студентів у Празі й на Підкарпатті. Потім вибрали новий виділ.

Що-неділі відбувалися членські сходини Союзу, на яких крім біжучих справ відбувалися виклади на загально-освітні теми. По кожнім викладі була дебата.

Дня 27. X. вечором Союз ПРС мав святочні збори в честь 15-літньої річниці ЧСР. Промовляли: Ст. Росоха: Значіння 28. жовтня для нашої держави, М. Альтал: 28. жовтень і Підкарпатська Русь, В. Шандор: Ревізія — небезпека для Підкарпаття й держави.

Дня 29. X. Союз ПРС узяв громадну участь на маніфестаційних зборах, скликаних іришськими українськими т-вами з приводу подій на Радянській Україні. Всі українці того дня потримали голодівку і трохи жертвували голодуючим братам під московським большевицьким чуботом.

Листопад: Дня 1. XI. Союз з іншими узраїнськими т-вами у Празі учасниковав свято полеглих українських стрільців за Волю.

Що-неділі відбувалися членські сходини з викладами й дебатами.

Видлових засідань Союзу ПРС було 3. Крім біжучих справ, між якими головна справа дозвінників, що визначили від Союзу гроші і тепер не хотять повернати, піднесено думку скликати в літі 1934 азід української молоді Підкарпаття до Ужгороду.

Дня 25. XI. Філія Союзу ПРС, в Братиславі підтримала свою загальні збори. Вибрали новий виділ — головою В. Гудик, секретарем Й. Рущак.

Грудень: Що-неділі членські сходини з рефератами. Кількох членів Союзу обновили драматичний кружок «Верховина», що має на меті давати театральні вистави на вакаціях по Підкарпатті.

Члени Союзу брали громадну участь при фільмованню першого звукового українського фільму з Підкарпаття і робленню жуку в празь-

кім фільмовім ательє на Барандові та щиро заопікувалися нашими селянами — фільмовими артистами.

Дня 17. XII. Кружок «Верхніна» відграва картину Петра Мурського «Св. Миколай» на Мисоліївськім святі, приготовленім Союзом ПРС. і дрібними нашими організаціями. Чистий дохід віддано на Різдвище ввечері для наших безробітних у Празі.

Члени Союзу за останні три місяці написали до різних часописів, мимо часопису підкарпатської молоді «ПРОБОВМ», 14. «статтей».

Окрім того, деякі члени Союзу, за цілій той час, працювали в Союзі греко-католицької молоді, де згуртовані учні й робітники з Підкарпаття. Кожну неділю держали виклади на різкі теми. Крім того С. Ресоха в цім Союзі веде курс українського читання й писання.

— Н.

ХРОНІКА.

СЕЛЯНЕ — ФІЛЬМОВІ АРТИСТИ!

Цього місяця докінчено в Празі на Барандові перший український звуковий фільм з Підкарпаття. Лібрето написав Іван Ольбрахт, сценарію Карло Новий, а режисерував Др. Владислав Ванчура. Всі три модерні чеські письменники. Шефом фільмовання є Ладислав Колда. Про самий фільм відремося в наступчому числі. Тепер більше нас інтересують його трачі. Грачами були селяни з Колочави-Лазів. Головну роль грала селянська дівчина, верховицька красуня, Анна Шкелебей з Вишнього Бистрого і Мішка Дербак з Колочани. Другі дві головні ролі відгравали інж. Кість та суддя Михала Шкира. Побічні ролі відгравали селяни Ілько Дербак, Іван Дербак, Пилип Пацкан, Гаврило Риплюк, Михаїл Цюбік та ін. Про наших селян — фільмових артистів — працькі газети писали много і дуже прихильно. Але було в тому. Наші селяни змагалися і виконували свої функції, як справжні артисти. Ведучі фільму були з повні заспокоєні ними. Самі констатували, що наявіть фільмові артисти при звуку робили і 20. проб, коли нашим селянам вистачило зробити 3—4 проби.

Це знову є лише доказом великої адібності українського населення на Підкарпатті!

ЧОТИРИ МІЛІОНИ КЧ ПРОПАЛИ В БУДАПЕШТІ.

Газети доносять, що померший губернатор Підкарпаття, Бескид проганував у Будапешті чотири мільйони Кч. А тим часом ціль наша Верховина була в крайній нужді; населення не мало й короки на сільта нафту; многі не мали їжі печеніх бараболь з ресолом; діти голі й босі не могли до школи ходити. А помер, губернатор Бескид гроші, що не відав на москофільські організації, вонде до Будапешту! За сый «бедний» народ зовсім забув. Притгадав собі його тільки перед смертю, словами, які товстими буквами видрукував Фенцик у своєму «Карпаторус. Голосі». «О, мой бедний народ!» А Фенцик має скласти: «Работает за русский народ!» Та Фенцик «работает» так, як і помер. губер. Бескид: всьо витрачає на москофільські організації, щоби ними зломити розкіш нашого національного життя на Підкарпатті. Але що не вдалося померши. Бескидові та іншим москофіям, ворогам українського народу на Підкарпатті, не вдається і Фенцикові та його «товарищам»!

А вирочім відчого ми молоді!

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвувє на пресовий фонд 100.— Кч., стається основуючим членом часопису «ПРОБОЄМ». Всім іншим щира подяка!

До тепер маймо таких основуючих членів:	Кч.	На пресовий фонд зложили:	Кч.
1. Союз Підкарпат. Руськ.		1. Ольга Гуцаловська	55.
Студентів в Празі	500.	2. Антал Михайло	50.
2. Іван Густей	200.	3. Бобонич Михайло	50.
3. Богдан Рубинович	200.	4. Бедей Петро	50.
4. Михайло Русинко	150.	5. Бора Антін	50.
5. Бускар Юрко	100.	6. Дербак Михайло	50.
6. Горзов Олександер	100.	7. Добра Золтан	50.
7. Качурошський, Василь	100.	8. Кралік Іван	50.
8. Кошан Іван	100.	9. Др. Ластовецький Вас.	50.
9. Лелекач Микола	100.	10. Підмалицький Микола	50.
10. Небесник Микола	100.	11. Чонка Іван	50.
11. Росоха Стефан	100.	12. Іван Чекал	25.
12. Шандор Вікентій	100.	13. Індріх Душек	10.
13. Штефан Омелян	100.		

ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ЛИСТУ ВАНИЯ.

К. Ф. Братіслава. — Використаємо в слідуючому числі. Пиши я на інші теми. Привіт! —

М. Д. Колочава. — Лази. — Подяка Союзу ПРС після приїзда. Помістимо її в слідуючому числі. Чекаємо обіцяні статті. Протяг! —

В. Л. Прага. — В слідуючому числі! —

Філія СПРС. Братіслава. — Чекаємо статті ваших членів та збірку на пресовий фонд. Ідти дорогою працьких своїх товаришів! Привіт!

УВАГА!!!

Хто не поверне цього 1. числа, уважаємо його своїм передплатником!

Приложуємо чек. Сума передплатника. Надіємося, що кожний сподієтиметь свою національність і перед Різдвом ще виїде нам тих 10. корон, щоб ми могли продовжувати розпочате діло!

Всім нашим передплатникам, читачам і прихильникам бажаємо веселих Різдвяних Свят і пасchalного Нового Року!

Редакція є адміністрація часопису «ПРОБОЄМ».

ЗМІСТ:

На новий шлях! — С. Росоха: Щоби було ясно. — І. К. Октази. — М. Лелекач: Як ми діємося на вихову молоді. — М. Н.: Мадонна Уна. — Петро Селянський: Нан Розсіпал славить ювілей, а Верховина голодув дам! — У. Н.: Що про нас пишуть чехословакські туристи. — Стаденко: Щоби не «санепокоювати юдійське населення». — І. К.: На маргінісі поезії Зореолава — Отуденський Вісник. — Хроніка — Вісти. — Пресовий фонд. — Листування. — Від Редакції є адміністрації.

ПРОБОЄМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня і серпня. — Редакційний кружок. — Передплата в ЧСР.: річно 10.— Кч., піврічно 5.— Кч., ціна поодинокого числа 1.50. Кч., заграніцею річно 15.— Кч. — Рукописів редакція не повертає. — Число чекового konta 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса Редакції є адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV., 11. Pošt. schránka č. 9.

Tiskárna »Legiografie«, Praha XIII., Sámová ul. č. 665.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ I.

ЧИСЛО 4.

ПРАГА
БЕРЕЗЕНЬ
1934.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

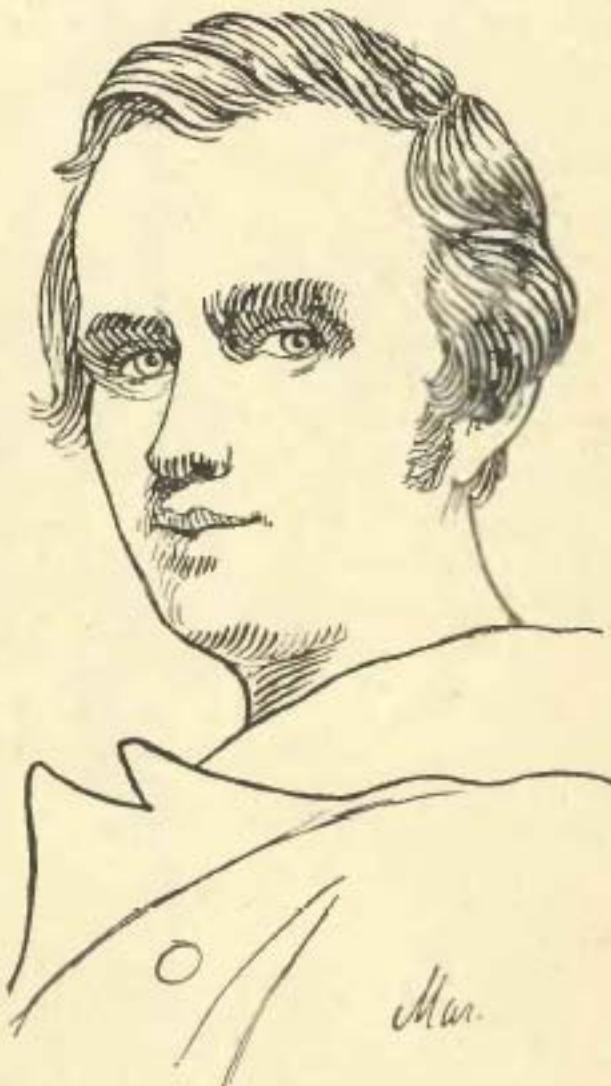
С. Росоха:

Тарас Шевченко.

„І мене в сім'ї великий,
В сім'ї вольний новий
Не забудьте спомянуть
Не злім, тихим словом!“

Наведені слова, хоч невповні, але сповнилися. Сповнилися в так великім розмірі, що нема на світі землі на якій живуть українці, нема українських товариств, інституцій, організацій і т. п., де не споминали б Шевченка. Нема! Ціла Україна, весь український народ рік-річно складає на првесні поклін свому Генієві,ному Великому Пробудителеві й пророкові Тарасові Шевченкові. І цей поклін народу для свого сина не забуденів ні трохи, хоч від народження цього пророка минуло стодвацять літ, а від його смерти більше як сімдесят.

Цей поклін Шевченкові не забуденів тому, що Т. Шевченко це вічне, незгоряче полум'я всеохоплюючої віщої душі, що всінем своєї великої любові і жаром віщого слова спопеліла невольничу поволоку на душі українського народу, могутньо пхнула його до боротьби за нове життя, за своє Велике Завтра.

* 1814. † 1861.

Цей могутній вогонь, що палає у душі пророка не згас, ні трохи не придушився і сьогодні він все ще є ясним, виразним дорогоюкаом для Української Нації у її змаганнях.

Т. Шевченко — це Геній, що виріс із глубин народньої душі, що з низин взнісся на недосяжні вершини духової сили, що у своє Слово, замкнув вічне, що пророчим оком доглянув; який своїм життям та мучиництвом дав нестерте і величне свідоцтво говошенній ним Правді.

Т. Шевченко, хоч виріс у жахливих умовинах життя під жорстоким режимом царської Росії, якої символом була шибениця (як тепер є в Польщі!), канчук і Сибір, хоч виріс на дні соціального пізиску, закріпощення і поневолення, наймах, голоді та холоді, — не аломився у своїй життєвій боротьбі, не пішов на службу „царю й атеству“, ні не став ідеологом бунту лише проти соціального поневолення та ненависті до панів (московських поміщиків). Він, що всевладному цареві і його рабськослужняній кліці не вагався кинути у вічі: „тирати, кати німії, підлії раби, підніжки царські, лакеї п'яного капраля, донощики і фарисеї“; мимо того, що якраз тоді Маркс й Енгельс проголосували свій „Комуністичний Маніфест“ і свою науку клясової боротьби — мовляв — усе лихо в тому, що вищі, галапасні верстви (пани, капіталісти) визискують працюючі кляси; мимо того, що саме тоді всевладно панувала політична концепція всеславянського братерства, — він своїм пророчим духом відчув і забагнув ту правду, що все лихо України не лише в отих урядниках, але перш усього в її національному поневоленні. Він зрозумів, що істина життя лежить у вічній боротьбі за перемогу і що не буде на Україні добра так довго, як довго над нею пануватиме Москва з Польщею, як довго Україна буде національно-політично поневолена.

І він, — могутній вогонь протесту проти неволі, — своїм ногненим Словом розбуджує приспану віками неволі свідомість народну, будить могутнію в душі народу любов до його Славного Минулого і могутній гін до боротьби за Велике Майбутнє. Любов до Свого і змійну Іль — ненависть до тих, хто поневолив Україну. Засланий у кіrkізыкі степи, він мучиться від того, що не знає що діється на Україні: „України далекої може вже не має? Може Москва випалила і Дніпро спустила в синє море, розкопала високі могили, нашу славу?“ Цей ненависний ворог, ця Москва, що розживалася нагарбаним українським добром і на благородних кістках козацьких будувала Петербург, свою могутність, це ті ненависні кати, що лукаво говорили: „По милості Божій; ви — наші; все — наше, Україна все була наша“ (московська), а „ми тільки винаймали її татарам і полякам на пашу“. Шевченко палає гнівом і в його не вистає слів описати всі жахливости ворожого панування, того, що „Москалі в Україні з козаками (українцями) діють“. Вони вже розкопують могили (не тож тепер Польща робить?), „бо нічого уже в хаті взяти все за брал и любесенько“. Шевченко перший ясно усвідомив собі і своєму народові, що соціальний визиск, закріпощення, соціальне поневолення Українського Народу — це наслідки національно-політичного поневолення України Москвою і

Польщю. І що в Україні щойно тоді „буде весело“ коли в ній не буде й сліду пансько-московського і польського.

І Шевченко могутнім зовом, наче грохотом грому кидає свому народові могутнє: Вставайте!... „Вставайте, кайдани порвіте“! Він пророкує ворогам України, ненависній Москві і Польщі неминучу загибель у час, коли з Холодного Яру повіє новий огонь всенародного гніву й повстання. Тоді гнобителів України, „ні гори, ні мури не сковають! Розілиться червоне море крові, крові з дітей ваших, а на руинах, на згарищах невслі зродиться Воля України.

І ось відкривши і зрозумівши цю істину Щевченко усією силою свого титанічного Духа кидає іскру протесту й боротьби у народню душу. Він немилосердним бичем свого гніву змагає Юд, що запродається на службу Москві й Польщі, тих „лакеїв із кокардами на лобі“. Він у своєму маніфесті до Української Нації, у своєму „Посланню до живих і мертвих і ненароджених земляків моїх, в Україні й не Україні сущих“ голосить й тут неизрушиму правду, що тільки зі збірного зусилля всіх верств Українського Народу, що лише з труду цілої Української Нації зродиться її Воля, „світ ясний, невечерній, новий“. І тому він кличе до всіх синів України: Не пріться на чужину! Не шукайте там того, чого немає і на небі! На всьому світі є лише одна Україна і лише в ній, „в своїй хаті“ може бути „своя правда і сила і воля“! Воля окроплена й освячена кровлю найкращих. Шевченко голосить засаду, що одинокою правдою є власна нація і її добро і що людина може знайти щастя тільки у віддані і всецілій службі своєї нації до останнього. І на всьому світі не має веселого дому тому, хто відчувається свого народу. Він пророкував, що ця наша правда від здорових низів, від широких народних мас, від тих „немудрих рабів німіх“, які прозріють і стрясуть із своїх плечей тягар неволі.

Вірний оцій гоношенній ним істині, Шевченко засвідчує її правдивість усім своїм жертвенним життям. Ні тюрма, ні заслання не скували його „душі живої ні слова живого“, бо „як небо блакитне, нема — йому краю, — так душі почину і краю не має“. І він, син кріпака, „багатий на лати й на дрібні слізози“, „сирота в ряднині без свити, без хліба“ став Велитнем, Генієм, невмирущим Духом своєї Нації, Прометеєм із вічно молодим серцем і незгоряючим святым огнем. Він — вулькан пристрастної любові до України і жорстокої ненависті та гніву до її гнобителів. Поет, що йшов у життя ніжний і повний любові до людей, побачив, що „кругом мене, де не гляну, є люди, а змії... І засохли мої слізози, слізози молодії“ і він своє серце гоїть яdom-отруєю, святою ненавистю до всього того, що мов ті змії затроюють тіло Української Нації і не дають йому вільно рости й розвиватися та могутніти.

Для Шевченка праця і служба Україні аж до самозаперечення є ціллю його життя. („За Україну його замучили колись“.) Його чернець (Семен Палій) молиться за Україну. Шевченко хоче хоч на старість вернути до Неба і вмерти на святих горах над Дніпром. Він бла-

гає Бога, щоб не дав йому загинути в неволі: „Тяжко жити в оковах. Встань же, Боже, — поможи нам встать на ката знову!“ У нього все болючий запит: „Доки буде ворог лютий на мене дивитись і сміягтись?“ Поет одного боїться: „Ta не скаже хитрий ворог: я його подужав!“ Він каже, що „лучче дурить себе самого, ніж з ворогом по-правді жити!“ Бути до кінця життя неаломим — ось його тверде бажання. „Караюсь, мучуся, але не каюсь:“ Він благає Бога, щоби подав його душі „силу, щоб огнем заговорила, щоб слово пламенем взялось, щоб людям серце розтопило й на Україну понеслось“... І тим огненним словом він могутньо кличе до земляків своїх: „Свою Україну любіть, любіть її во времия люті!“...

А коли б я — каже поет — забув і відчурався України: „Коли Тебе забуду Єрусалиме (Україно), забутий буду, покинутий, рабом на чужині і язик мій оніміс“... Україні вірний залишився поет до останнього віddиху свого.

Шевченко силою свого Генія оживив величезні, кріаві, геройські обrazи славного минулого України. Оживив і відновив Українському Народові його історію, його лицарську традицію, його відважних заваятих предків, що все віддали за честь, славу і волю України, що рідних дітей не пощадили, коли вони її зрадили. Він розпалив у народі до червоного любов до України і ненависть до всього, що сковує свободний ріст і розвій Української Нації. В розніжнені, рабські душі своїх земляків він вініс буйний подих і шалений розмах минулого з його жорстоко-прекрасною красою твердої і завзятої боротьби. Він переніс думку свого народу у ті часи, коли козаки „грілись на пожарі“, коли лунало грімке „будем драти, пане брате, з китайки онучі“, коли твердо ставилося справу: „Добути, або дома не бути!“ та „Згину, а не здамся!“ Він переорав обліг народної душі, засіяв його новими ідеями, новими думками, двосічним ножем розпоров „погане, гниле серце трудне і налив живої козацької крові, чистої, святої“. Він пропонував сірому сьогодні — ясне завтра, знищимій дочасності — незнищиму вічність, смертному — бессмертне, — і збудив в Українськім Народі могутній гін до твердого змагання за його Велике Прийдешнє.

Шевченкові Роковини рік-річно пригадують нам, що остаточне здійснення та завершення його пророцтв, його могутніх візій — все ще перед нами. Ці Роковини все ставляють і відновлюють перед Українським Народом ті одинокоправильні шляхи і напрямні, що єдино ведуть до Великого Майбутнього Української Нації.

У цьому життєва вага і значення тих Великих Роковин!

„Віра у власні сили“!

Це гасло Зіаду української молоді, що відбудеться в Ужгороді від 29. VI. до 2. VII., має бути гаслом всього нашого громадянства. Наше громадянство мусить перевести його у практику: вірити, надіятися і будувати все на **власних силах**. Пресу також! Отже всі вирівняйте передплату на одинокий часопис підкарпатської молоді „Пробоєм“ і всі, після свої сили, зашліть на пресовий фонд!

В 60-ті роковини уродин о. Августина Волошина.

Святкуємо ювілей, що вже нині набирає всенароднього значіння серед українського народу на Підкарпатті. Будительська праця, що внесла нове світло та свіжість у наше сонне життя на всіх ділянках, виконана о. Августином Волошином, є гранітною основою до будови національного, соціального та політичного відродження країни.

І саме в якості праці та у свідомім і відповідальнім спрямуванні її до мети, бачимо епохальну вагу о. Августина Волошина в життю нашого народу. О. А. Волошин стає історичною особою, бо Він дав новий напрям нашому життю, повернув його на нові дороги, поставив ля нього нові цілі, показав нові завдання, і перший, майже одинокий на цілі Підкарпаття, свою працею й цілим життям наглядно показав, як те нове треба здійснювати. Він теж наглядно учить нас, як любити народ, як жити для народу. Про його любов говорять не голосні фрази, як у нас є звичаєм, але довга, свідома своїх завдань, праця та довершені вчинки.

Це підкреслюємо якраз тому, що в нас загально оцінюють річи після реклами, а не після їх моральної вартості.

І нині, коли ціле Підкарпаття святкує 60-ті уродини о. А. Волошина, коли задумується Його життєвим чином, коли старається вгадати причини Його життєвого успіху, ми з тим більшою любовю святкуємо подвійно дорогий нам ювілей свого учителя, що ціле життя віддав на те, щоби ми могли повно і буйно рости й розвиватися.

О. А. Волошин є і буде для нас вірцем і приміром. Тому увіковічнююмо Його ім'я, та віддаємо Йому високу пошану, яку лише можна віддавати заслужений людині.

Зі щирого серця бажаємо Йому довгого віку, що буде для нас і для цілого українського народу дорогим скарбом виїмкової цінності.

Молодь.

Краща будучність народа зависить від поступа свідомості; лиш ясна народна свідоність може в нас витворити культ ідеалів, які можуть оборонити великі маси громадянства.

А. Волошин.

Чи пойдуть наші пластуни до Варшави?

З „Українського Слова“ довідалися ми, що пластовий провід Українського Пласти Підкарпаття рішив узяти участь на джемборі, що відбудеться в Варшаві. Не знаємо, якими мотивами кермувався пластовий провід, рішаючи цю справу, але знаємо, що рішення пластового проводу є хибне, що з ним не погодиться, бо не може погодитися, більша частина підкарпатських пластунів. Тому найкраще зробить пластовий провід, коли сейчас відкличе своє необдумане рішення, бо все одно з нього діла не буде, а буде лише ганьба нинішньому нашему Пласти.

Дивує нас, що пластовий провід (а це-ж не одна людина!) міг ухвалити таке рішення; що не бачить, як поляки та їх скавтінг по-водяться з українським народом і пластунами в Галичині; що рішає їхати в гості до ката свого народу. Невже пластовий провід так скоро забув за 1930 р.? Невже так скоро забув про невинно пролиту кров українського народу тою рукою, що нині має гостити теж українських(?) пластунів з Підкарпаття? Невже так скоро забув про долю своїх-же братів галицьких пластунів, що їх поляки певно з „брацької любові“ вичерпнули з книги життя? Невже так скоро забув пластовий провід про великі старання польського скавтінгу не допустити українців на правильке джемборі 1931 р.?

Отже не знаємо, як може людина, а тим більше пластун, приняти гостину з так брудної руки. Можна руководитися ріжними цілями, але не можна віддавати на посміх свою людську гідність та честь нації!

А з другої сторони: який аргумент, який ніж на галицьких українців дає пластовий провід підкарпатського Пласти полякам, що фактом могтиуть перед світом закривати свою катівську роботу, бо ж підкарпатські пластуни теж українці! Ми певні, що наших пластунів у Варшаві приймуть дуже широко, не лише фотографуватимуть, але певно зроблять і фільм, щоби потім кричати: дивіться, яка гармонія. Пласт не займається політикою, а саме тому мусить уважати, щоби не бути бездушним засобом політичних обчислень.

Віримо, що пластовий провід рішав їхати до Варшави з добрим наміром послужити рідному народові, тому теж віримо, що задля служби рідному народові пластовий провід Підкарпаття відкличе своє рішення й ухвалить не їхати на варшавське джемборі. На тому джемборі українцям нема місця! Празькі пластуни є академіки.

Микола Лелекач:

Ідейний розвій підкарпатської літератури.
(Продовження).

А. Духнович.

Ця доба нашого літературного та культурного життя тісно звязана з літературним життям в Галичині в 60-80 рр. Галицькі українці

під впливом політичних подій в Європі 1848 р. зачали відроджуватись не тільки політично, але й літературно. Відродження пішло в здоровім напрямі, але за декілька літ під впливом московських агітаторів і проповідників всеросійського панславізму часть Галичини орієнтувалася на їх поміч, на російську культуру й мову. Аналогічно було й у нас, тільки з тою різницею, що там ця неадорова московська орієнтація завмерла кінцем XIX. віку, а в нас продовжувалася аж до світової війни.

В цій добі заслуговують більшої уваги хиба А. Духнович та А. Добрянський. [Послідний був тілько політичним діячем, тому в історії літератури не має місця] Духнович, хоч писав поезії, все таки більші заслуги має як народний будитель. Хоч вповніне зрозумів духової та національної потреби свого народу, його громадська діяльність кладе його в перші ряди нашого національного життя. Як поет не визначається великим талантом. Його поезії вказують, що йшов поетичним прямуванням псевдокласичним. Його поезії це оди дидактичного характеру. Найцініші з них поезії патріотичні. Бракує їм вищого рівня ідей та чистоти мови.

Часи упадку.

Часи по Духновичові зачислюють москофіли до відродження не тільки нашого письменства, але й цілого національного життя. До цього погляду веде їх факт, що в цій добі зачинається видавання часописів та деяких набожніх книжок.

В дійсності це „возрожденіє“ показує, що політична та національна орієнтація на москалів, започаткована ще за Духновичового життя, прискорює **упадок** національного життя та літературного завмирання. Проби писань — це не вияв надхнення і співи для широкого суспільства, але скорше писанина для своїх однодумців редакторського кружка, для людей, що бажали тихого спокою: одним словом „поезія для домашнього вжитку“. Ця поезія коріниться не в народнім житті, але в тій слабій традиції, що й зачав творити А. Духнович, та в московській культурі. Поезія цеї доби не доходить ані до первісного рівня і то переважно тому, що була більше забавкою і душевним спортом, ніж серйозним життєздатним твором і виявом внутрішнього надхнення. Від народної і загально української поезії ріжниться не лише мовою, але й цілім змістом й ідеалом.

Для нашого теперішнього життя ця поезія є мертвою. Вона не сягає до нашої душевної екзістенції. Являється тільки як історичні документи, доказуючи, що в такім напрямі більше нам не йти, що це була велика помилка наших предків. Представникам і поетам цеї доби бракувало глубокого почуття культури серця, любові до народу.

Історики літератури (москофіли й чехи) часто вказають і цітують, як боліло серце цеї генерації за народом. Але ця любов проявлялася тільки на папері. А ми мусимо й оцінювати після її діл, творів та ділань. Любов і жертвеність для народу найліпше характеризує письмо (здається Надя) до редактора „Карпат“, в якім остро виступає проти народної мови, заведеної галичанами, бо цей „язикъ, языкъ“

слуга", а іх тенденція (т. є. українців) „слити господь со служами“. Про мову цих писань (і газет) було вже богато писано. То не була мова жадного народа, але стремління писати по „обще-русской“ мові, якої ані один підкарпатець не виучив до смерті. В результаті писалося російсько-церковнослов'янциною, з малою домішкою народних елементів.

Упадок цього напряму нездержимо котився в глибину. Не треба думати, що з цим літературним напрямком усі погоджувалися. Ні, були й такі, що встерігали редакторів від помилок, тужили за дійсною народньою літературою і працею для народа. Якийсь Верховинець написав 1868. р. до редакції „Світъ“ витикаючи хиби й причину упадку тодішніх газет і взагалі літератури. Першою причиною упадку „Світъ-а, пише, в очах читачів здається в його літературна мова. Здається, що „Світ“ пише незрозумілою мовою для широкої маси народа... Наше громадянство бажає собі, щоби писалося „по нашому“, без „цифрованих слів“, без „московських фраз“, так, щоби читали їй селяне, а не тільки вища верства інтелігенції. „Нащо маємо шукати чогось в чужині, доки не орієнтуємося в дома. Ходимо по Москві, по Куліковських полях, а дома горить нам власна будова... а ані від Дону, ані від Куликова ніхто не прийде гасити“. Таких свідоцтв маємо більше, тільки й дотепер лежать в архівах мало кому доступних.

Цю недостачу тодішнього літературного як і культурного життя наші москвофи не хотіли й не хотять бачити ще й до тепер. Всю вину упадку звалиють на мадярський утиск, мовлячи, мадяри їх переслідували. Признатися до власних промахів невигідна річ, а зложити вину на другого це легко й вигідно, можна їх сміло бити. Мадярський утиск в цій добі до певної міри треба скоріувати. Раковський видавав „Церковную Газету“ за мадярські гроши католицького т-ва св. Степана. Т-во відмовило фінансувати часопис аж тоді, коли його доходи не помогли, щоби газета писалася народньою мовою, але й далі ширіла православний та московський дух. Мадярська влада ще кілька разів попробуєала фінансувати таї підприємства (видавання часопису, читанок і т. д.), але наша інтелігенція не мала порозуміння для народньої мови і піднесення народньої культури. Інтелігенція, яка ще не встигла змадяризуватися, заразилася московським нечинним духом. Для відродження нашого літературного, культурного та національного життя лишалося одно: зірвати їй найменші духові вземини з Московщиною, а тим рівночасно й з традицією упадкової доби. Це сталося по світовій війні. (Далі буде).

М. Небесник:

Фільм трьох чеських письменників „Марійка Невірниця“.

Мимо великої реклами по газетах, де верховинців називано „divoci horalé“, про дівчину, яка грав в фільмі писано, що в своїм житті

перший раз в Празі милася милом і т. д., мимо всяких передвчасних похвал, фільм не вповні вдався. Це бачимо не лише ми українці, що знаємо життя Підкарпаття, але й самі чехи, які на це дивляться тільки з боку фільмового проведення взагалі.

Це не є фільм культурний, ані пропагаційний, ні етнографічний (Пліцка; Земля співає) — як голосили самі автори по чеських газетах, тільки мистецький, драма любови та ненависті з любови, де все сконцентроване на одну подію. Автори розділили ролі між самими верховинцями, які мали грati самих себе, мовляв, чеським артистам було би затяжко грati ролі „людей з пралісів“, які психікою дуже відріжняються від чехів. З розділенням роль режисери не дали собі багато праці, як так само і з їх настудіюванням.

Заголовок фільму показує, що головним мотивом дії мала би бути невірність. Та сама невірність у фільмі не є добре драматично підхоплена, а це в наслідок епізодів, що мали змалювати соціальні обставини; брак мотивації епізодів спричинився до того, що драматичний спад слабий, дія не є зосереджена, а це хиба як режисера, так і авторів лібрета. Прим.: дроворуб приходить до жида по горівку, пе й на борг, коли-ж відходить, корчмар жаліється: добрий гешефт! (бо дроворуб не заплатив). Оцей епізод підхоплений ясно, але, коли жид має від верховинця забирати хату, що о много важніше, бо це наслідок пиття на борг — це вже ясно не підкresлено. Виходить, що бідних жидів-корчмарів ще й окрадають „русини“. Далі публіки не може ясно довідатися, чому дроворуби розбивають корчму — теж не умотивоване. З того епізоду празький чех, для якого Підкавпаття є землею африканських пралісів, виносить таке враження, що жертвою „диких“ верховинців, (так і є в чеських газетах: *divoci horalé*) є бідага жид. Повторяю, що автори це назвали мистецьким фільмом драматичної події, але по виставі маємо враження, що це необроблена реєстрація знимків. Взагалі можемо сказати, що фільм є опрацюваний, як і богато чеських фільмів, а це з браку фільмових спеціалістів. При тім зазначую, що три автори, І. Ольбрахт, К. Нові, Л. Ванчура, це письменники.

Що до артистів, то тільки один М. Кістъ відіграв справжнього типа. Правдиво представлена сцена: чеська школав Колочаві, куди ходять тільки жидівські діти.

Мова в фільму, окрім головної української, є чеська і жидівський жаргон. В українській мові вмішані і чеські слова. Це спричинилося до того, що „Чеське Слово“ написало що мова підкарпатських українців є дуже близька чеській (?!).

Передгра до фільму теж невідповідна. По моїй думці мало би бути в ній представлено етнографічне Підкарпаття з його характеристичними звичаями, піснями та гарними краєвидами, а не життя жидів (в мukачівській чесько- жидівській гімназії ученики співають сіоністичний гимн та танцюють „свій національний танець“ — першу фігуру з українського танцю „аркан“.) та „княжа“ свадьба рабіна Спіри на голодному Підкарпаттю, що є тільки пропагацією

жидівства. Надіємося, що дальші фільми з зацікавленої землі Підкарпаття будуть більше опрацьовані і покажуть світові дійсні його життя.

о. Александр Улицький:

ГОЛОС З АМЕРИКИ.

Хвальна Редакція Пробою!

Хоч дійти до чого нині — то лише пробоем,
Тяжким трудом, витревалим, неустанним зноем.
Сеї праці Ви взялися, молоденькі люди —
Будіть, будіть Підкарпаття, всім Вам слава буде!
Та позовольте й мін зза моря цеглину додати,
Добру справу всім однако треба спомагати.
Старі й малі без ріжници працюють гаряче,
Нехай всміхнесь Підкарпаття та більше не плаче.
Станьмо разом і „Пробоем“ побиваймо злідні —
Добрі труди не змарніють, всегда будуть видні.
Проженуть темряву, нужду і рабську неволю,
Принесуть нам всім свободу, славу, кращу долю.
Небагатий я у гроши, та ще доляр маю,
На газету Вашу нову його посилаю.
Нехай служить за предплату і за заохоту
Молоденьким рукам Вашим на гарну роботу.
Посилайте Ваш часопис до нас тут за море,
Бо ї тут ищить нас карапетство й целібацьке горе.
І мідирство і словицтво кривить нишу душу
Веде народ підкарпатський у московську глушу.
А дітвора недосвідна хапає англіцтво,
Попадає у духове й моральне каліцтво.
Поможіть нам від „Пробою“ молоденькі люди,
Збудіть народ Підкарпаття — всім Вам слава буде!

Glassport, Pa 12/2 1934.

Студенський Вісник.

Березень: Дні 6. III. відбулися Святочні збори Союзу Підкарпатських Руських Студентів у честь 84 ліття уродин п. Президента Т. Г. Масарика. Святочну промову виголосив Стефан Росоха. На зборах взяло участь і робітництво з Підкарпаття.

Дня 10. III. всі українські організації в Празі, між ними і Союз Підкар. Р. С. улаштували Шевченківський концерт в палаці Радіо. Концерт випав могутно.

Дня 17. III. відбулися Святочні збори Союзу ПРС в честь 60 літніх уродин Миср. Августина Волошина, дир. учит. сем. в Ужгороді. Святочну промову виголосив С. Росоха. На зборах були присутні і робітники з Підкарпаття.

Кожну неділю відбувалися членські сходини Союзу ПРС разом з робітниками. Обговорювано, між іншим, організацію празьких робітників з Підкарпаття. Рішено покищо, зорганізувати їх в читальні Товариства „Просвіта“. В тій цілі були подані статути до затвердження Краєвим Урядом в Празі.

Відбулися три засідання Виділу Союзу ПРС. Крім біжучих справ, між якими головні були справи довжників і візду української молоді Підкарпаття. Довжників передано адвокатові. Мимо того рішено ще раз їх напімнути а потім опублікувати їх імена в пресі. Зізд української молоді Підкарпаття рішено скликати до Ужгорода в днях 29. червня до 2. липня 1934. В цій цілі Союз ПРС позаєкує приготовчі комітети в поодиноких місцевостях Підкарпаття. Всі сприва-

шо до зізду української молоді, покищо, будуть публікуватися в часописі підкарпатської молоді „Пробоем“. Всіх охочих закликуємо до праці. Голосіться самі. Подавайте свої пляни і пропозиції. Зізду має обеднати всю українську молодь Підкарпаття. Всі Зіздові справи, запити, листи і т. д. посыльте на адресу голови С. П. Р. С.: Степан Росока, Praha IV.—180.

— О.

Віра у власні сили.

(Гасло Зізду української молоді Підкарпаття).

Зізду української молоді Підкарпаття буде від 29 червня до 2. липня ц. р. Гаслом зізду є: Віра у власні сили! Пригадумаймося трошки над цим гаслом, щоб зрозуміти його значення в теперішню переломову пору.

Найважнішим, первісним суттєвим чинником в житті людини є першень руху, боротьби, вічного поступу. Людський рух не знає перепон, обмеження, оддаю по невдачі. Побідити, перебороти труднощі, хоч би й найбільші, анищити перепони, розірвати круг противенств, які нас обмежують, відродитись по Невдачі до нових зусиль і змагання, з попелів згарящі і з руїн будувати нові храми, святині й палати — Це основні пружини і підйоми життя одиниці і Нації!

Хто не зуміє найти в собі самому джерела сили, тому призначено бути погноем для буйного розросту другого організму! І життя сила ї гаря духа не лежить в тому, щоби ту силу віднайти в собі в час успіхів, але щоби зуміти зберегти віру в себе в часі невдач, коли треба „проти сподівань сподіватись“, „проти хвилі плисти“.

Таке сподівання випливає лише з одного одинокого світогляду, який вчить, що не мертвна, неповоротна матерія (тіло), але живий дух є одиноко живочим чинником. Не має сліпих сил природних, немає обставин, яких незумівши людський дух в кінці опанувати, змінити. Що більше, ці важкі обставини можуть стати для нього спрятливим чинником в виховуванні себе, в змаганні до остаточної побіди.

Серед змагання, серед перемог і невдач з яких родяться українські організації на Підкарпатті, виростають на сильні, які свідомо змагатимуться до внесення своїх первів у перебудову суспільного ладу, до вияву своїх всесторонніх духових цінностей, до накинення своєї волі в усіх діяльниках громадського життя. До великих завдань покликані є лише сильні організації, які вже відвергали пробу, які доказали, що ніякі спротиви, ніякі перешкоди не знищать і не аломлять їх. А це доказали всі українські організації, весь український рух на Підкарпатті.

І тепер, коли вороги українського народу зі всіх боків наступають на наше життя; коли ренегати русофіли лучаться з жидами, поляками і мадирами та творять проти нас спільній фронт; коли аграрна партія, через свою русофільську політику спинює культурний розвій нашого народу і його шкільництво та хоче увести чеську викладальну мову на всіх українських школах на Підкарпатті, тоді треба сильної віри у власні сили! Треба приложить руку до праці і перемоги у нас!

Чи ж не бачите переслідування українських культурних діячів і українських організацій? Чи ж не бачите денационалізацію наших шкільних дітей і народу? Чи ж не чуете стогін голодної Верховини?

Але наростання невидимих сил і національної свідомості, але вічна туга, що гонить до чину, але кожноточна готовість на жертви — це є чинники сильніші від чужого насилення і пригноблення.

С. Р.

ХРОНІКА.

Епископ Стойка на поміч бідним.

Від коли епископом Підкарпаття є Ексцепленція Стойка, то і найбідніші українці на Підкарпаттю мають на Великден пасху. Цього року також Ексцеп-

ленція Стойка видав розказ до духовенства і відозву до громадянства, щоб аложували дари на Пасхальну Акцію. Надімося, що все наше громадянство підіпре цю Акцію і на цей Великдень також не буде ні одної української родини на Підкарпаттю, щоби не мала Пасху!

Деморалізація русофілів на Підкарпаттю.

Цілий русофільський чи московофільський рух на Підкарпаттю є збудований на штучних, до того ще гнилих підвалах. Удержується він виключно при помочі субвенції держави, Краевого Уряду і заступництва Підкарпаття та чужих, заграничних грошей. Але мимо них всіх субвенцій домашніх і заграничних, мимо піддержки чеських політичних чинників і чеських урядових чинників, він деморалізується і упадає з дня на день. За якийсь час по нім збуде тільки сумна пам'ять і сумні спогади, як то сталося на Західній Україні (в сусідній Галичині).

Світлими доказами деморалізації її упадку русофілів і русофільського руху на Підкарпатті є недавна афера Михайла Дубровського, шкільного інспектора у Воловім, вчинки Миколи Цімболинця, також шкільного інспектора у Іршаві (обох супенсировано) і Байли Бучини, б. управ. школи в Голубиннім (тепер в домі божевільних в Ужгороді), а найновіше Толавчик, упр. школи в Задньому (тепер за гратаами), що присвоював платні учительок і на всіх русотяпських зборах нічого не знав сказати, крім викрикуючи „да живий!“ Про їх брудні і чорні справи, які проводили під плащем Духновичівського Общества і під покришкою „русскої“, не будемописати. Писала про них вся преса (окрім русофільської) в цілій республіці. Ми тут тільки констатуємо то: як можуть добре виховувати нашу молодь (цвіт і будучість національності) такі люди, що самі стоять на низькім ступні моралі; як можуть совісно і солідно управляти, робити порядок і бути взірцем та приміром нашим учителям такі шкільні інспектори, що в такім огляді самі стоять нижчевід учителів?! На це міг би нам дати правдину відповідь тільки самий Шкільний Реферат, що терпів таких людей на їх відповідних урядах перед цілим нашим народом.

В імені української молоді Підкарпаття протестуємо проти підтримування і удержання на посадах таких людей, що провадять до деморалізації і денационалізації нашу молодь, а з нею і цілий народ. Жадаємо і рішучо домагаємося, щоби Шкільний Реферат перевів ревізію і звільнив з посад всіх таких людей, як вище наведені (а певно знайдуться!), а на їх місця, як також на теперішні опорожнені місця шкільних інспекторів у Воловім та Іршаві, приділив народовців — людей характерних, які рука в руку працюють з народом, для народу. Тоді признаємо, що Шкільний Реферат, дійсно працює і хоче працювати для піднесення народної культури на Підкарпатті!

„Карпаторусский Голос“ лякає народовецьких учителів новим міністром.

Від назначення міністром шкільництва дра Крчмаржа, „К. Голос“ дуже „затрівожився“ долею народовецьких учителів. В числі з 14. III. приносить вістку, що народовецькі учителі „утікають“ від українізма та Учительської Громади і „масово“ голосують до „Общества русофільських учителів“. Привиклі до постійної брехні і фальшивих інформацій, провокацій та інтриг „Карпаторусского Голосу“, ми цьому не віримо. Не віримо тим більше, що народовецьке учительство Підкарпаття організувалося в ті часи, коли міністром шкільництва був Др. Годжа і Штефанік, оба аграрники, яких аграрна партія на Підкарпатті якби тільки могла то нараз згубила б народовецьких учителів і взагалі українців з Підкарпаттю. Отже, коли народовецькі учителі тоді не „утікали“ від своєї національності і свого товариства, то ми певні, що вони і сьогодні того не зроблять, коли міністром шкільництва є чоловік безпартійний, що дорожить науковою та її засадами. А коли би і сталося щось подібного, щоби знайшлась якась „перелетна птиця“, то запевняємо „К. Г.“, що українським організаціям не залежить на скількості але на якості їх членів. Хай сьогодні ще відступлять від нас, хай сьогодні ще відйдуть з українських організацій і від українського руху на Підкарпатті всі безхребетники, талпополізатори, боягузи, люди слабого характеру, що

певно лише здержують розвій національного руху та затроюють його своїм гнилим повітрям, хай днесь ще відійдуть і вступлять до їх подібного русофільського табору. Хай нас вістане менше, але людей сильного характеру, великих індивідуальностей, що не підляжуть, не згадуться і не впадуть в боротьбі на шляху Правди. А Правда в нас! У нас і Будучність!

Красний Уряд несправедливо розділює підпори!

Краєвий Уряд в Ужгороді рік-річно розділює незначну підпору для високошкільних студентів. Але і ту підпору не розділить справедливо. „Возрожденням“ дадуть найліпші категорії, а Союзівцям тільки очі замасятъ.

На шк. рік 1933—34 підпора була розділена так:

Дістали:	Союзівці	„Возрожденці“	Мадяри
катет.	I. 1.000 — кч.	—	2
"	II. 700 — "	—	7
"	III. 600 — "	—	1
"	IV. 500 — "	8	3
"	V. 300 — "	2	—

Як видно, перші ліпші З категорій дістали московофіли з мадярами а поспільні діти Союзівці. До цього додамо ще то, що маєткові відносини Союзівців не є піщим ліпші від любимців Краєвого Уряду „Возрожденців“!

З вище наведеного виходить, що наші люди (а є їх!), що є членами Краєвого Заступництва в Ужгороді абсолютно нічого не стаються про наших студентів, не боронять їх інтересів і не постановляються публично проти русофільської сваволі в Краєвім Уряді.

За це певно були би їм вдячні не тільки ті високошкільні студенти, що матеріально дуже слабо маються, але і наш народ, що їх висилає на студії.

Українці ілі русські!

„Свобода“ з дня 10. III. опублікувала листа чорної руки якогось московофіла, що грозить смертю краєв. інсп. Реваєві, дир. Волошинові, дир. Желтавські, дру Ю. Брашайкові і послу Гуснаєві за їх українську національність та їх працю для нашого народу на Підкарпатті. На листа в „Свободі“ відідавався „Карпат. Голос“ (14. III.) і все звалив на українців, що то „дело українцеф“, бо „руssкі“, московофіли не уживають терористичних способів. Та це може дехто повірив би їм, коли б в тім самім числі не визвали селян до бунту і до терору проти українських учителів. Реферуючи про засновання читальні „Просвіти“ в Бенедиктівцях, пише: „Как только учіт. Полянський начал гаваріть, паднялася такая буря негадаваній і вазражений народу, что Полянському і Палюху прішлось через акно бежать і спасло их (від смерті! Ред.) только авто, в которое ані бросілісь і каторое их умчалс“. А потім „К. Голос“ дав генеральний приказ і визиває всіх словами: „Русская стойкость народа в Гаранде, Бенедікофцах пусты паслужить примером другим нашим селам“!

Чи це не є визва до терористичного поступовання проти народовецьких учителів?!

Аграрники показують ясніше своє обличчя.

В 60. числі „Venkov“ приніс статтю під заголовком „Проблеми Підкарпатської Руси“, автором якої є Vasiliј Mudranilescz. Автор рішучо ставиться проти обох язикових орієнтацій і хотій твердить, що „українізм в йому (населенню) якраз так чужий, як великоруський (московський) язык і дух“, то все таки стверджує розвій українського руху, пишучи: „вдалося їм (українцям і москалям) осiąгнути такого впливу, передовсім у країнцям, що їх пляни майже на 100 процент здійснилися“.

Потім оповідає, що родичі видячи язикові бої в школах „дадуть радше записати свою дитину до чеської школи, де з неї виховають доброго Слов'яна і правого чоловіка“.(?) „А примір тих „русинських“ родичів указує природний спосіб лічення зла, т. е. одиноко справедливу дорогу рішення українсько-російського язикового бою“. З статті дальше довідуємося, що „російські (москов-

ські) змагання ховають в собі небезпечної зародки сепаратизму (але аграре на Підкарпатті признають їх тільки українцям. Ред.) і тому есть емінентним інтересом республіки і одною з найближчих позицій влади республіки, щоби ті змагання вчас задержали".

Подавши ріжні „виводи“ і „тврдження“ радить: „З відвагою Олександра Великого треба розрізати Гордійський узел і на всіх русинських школах Підкарпатської Руси завести чехословацький викладовий язык“. Бо: „зavedeniem vikladovoyi movy чеської міг би „русинський“ люд виужити всіх вигід і всякого благословення добрілої чеської культури“.

Чехізація Підкарпаття, яку провадить у нас аграрний режім, оцим мала би дійти до свого завершення. Слава вам аграре! А ганьба всім тим, що підпорулють аграрну партію на Підкарпатті.

А нам всім іншим увага! Наступають часи, які настали в Чехії і Мораві по війні білогорській. Отже до праці!

Брехня дозволена.

„Карпаторусскому Голосу“ все дозволено. В ньому найдете хоч яку глупість або брехню. Він напечатав все, як то є на обчернення українців. З дня 13. III. приносить справу „Ф-чъ“-а (Фаринича) про Союз грекокатолицької молоді в Празі. Пише, що Союз („Общество“?) грекокат. молоді находитися при „Обществі грекокат. студ. (московфільського). Та це остання брехня. Союз (а не „Общество“) грекокат. молоді в цілком самостійне т-во, що підлягає тільки Централі СКМ в ЧСР. З „Общества“ грекокат. студ. хиба тільки приходив його б. секретар Ладижинський, який вініс там мадярського духу. Потім деколи приходив там п. Цібере, який однаке, ніколи не відважився говорити по московськи; говорив все по українськи. Брехнею є це і це, що українські студенти хотіли то „захопити“ в свої руки. Того не потребували. Були членами того Союзу, там працювали для наших робітників, а них був і предсідник цього Союзу, отже не було потрібно „захоплювати“. Ганебною брехнею є також це, що „8 чоловѣк“ спротивилося „русскої“ і виступило з „Общества“ та хоче засновати нове т-во. Не „8 чоловѣк“, а 39 членів (регистрованих і чекателів) виступило з цього Союзу не тому, що спротивилося „русскої“ (такої там взагалі не було!), але спротивилося мадярському духу, який вініс там Ладижинський, а потім „удрал“. (Як видно, у панів з „Карпат. Голосу“ „русскої“ і мадяронство є одної) Отже п. Фариничу Ви там і раз не були, ті відносини не знаєте і ганьба Вам писати такі брехливі інформації.

Московофіли і жиди.

Московофіли з „Карп. Голосу“ хвалять і обороняють жидів проти „невдачних“ українців. Правда, роблять це у власнім інтересі. Надіються, що жиди посишуть тисячі на „К. Голос“. Іншим оком дивляться на жидів московофілів з „Народної Газети“. В 5—6 числі „Народная Газета“ пише: „Равнож не счітає правільним тв зіг-загі „Карпаторусскому Голоса“, в роде раждествоенсково восхваленія сов. комісара Літвінова (Може і комуністи дешо дадуть! Ред.) ілі обясненіе ролі еврейства в рус. революції... I тагда, кагда еврейство па сваей лі віне, ілі вследствіе інших прічин історії визиваєт против себя иенавість, разумно лі с точкі зренія карпаторусской палітікі дать им без всякої повода разрешенія? Нет!“ „Пака жиди шират мадяр. культуру (а що чеські школи? Ред.), паддержівают елементы рус. народу враждебные, до тых пор каков может бить слово а пакравітельстве им? Еврейскія корчми мы не будем защищать для таво, чтобы разъяренная голодная талша ввергнулась потом на наши рус. церкви. Наше палаженіе ясно уже тепер в сталкнавенії інтересов корчми і церкви: мы ставімся за церков. Вместо еврейскою за русский народ!“

Цілком правильно! Русофіли також пишуть проти жидів. Але „К. Г.“ приписує тільки українцям. З того видно хамство „К. Г.“

*Ось так вас пізнавав, так ношу вас в уяві:
Ступаете в життю жорстоким лицем шляхів,
В борні вмираєте в найвищій людській славі,
І крешете в серцях любов велику й гнів.*

*Вперед спрямовані суорі ваші лица
І до мети веде хід пружних, дужких ніг;
Ім в такт, як музика давенить голодна криця,
І в слід повзуть страховиця перейдених доріг.*

*Але незнані вам зневіри та знемоги,
Хоч зранені тіла, вам рветься сміх з групей,
Бо ви жадні діл, чинів, перемоги,
Бо вірите, що й смерть не здукає ідей.*

ВІСТИ.

„К. Голос“, за всяку ціну хоче доказати єдність „обще руссково явище“. З дня 14. III. приносить статтю Фаранича, що витягає (давно відбути в філології) „виводи“ і „докази“ Соболевського о єдності „руссково“ і українського язика. Але то їм не вадить. Надіються ще декого переконати на Підкарпатті.

Чсл. народ і демократи (гл. „Podkarpatská Rus“ ч. 10) признають могутній розмах і розвиток українського, а упадок москофільського руху на Підкарпатті. Та це самособою розуміється. Проти природи не мож рішити!

Дня 18. III. поляки вибили вікна на чеськім конзулаті у Варшаві. Це тільки підтвердило вісти в українській пресі, що поляки працюють проти Чехословаччини і в тій цілі поляки підpirають русофілів на Підкарпатті та на що польський консул давав гроші на „Карпаторусский Голос“.

Майже в кожнім числі „К. Голосу“ найдемо справу в обороні жидів. З кожної видно підлизування до жидів. „К. Голос“ надіється що може кипне, яка дутка, бо передплати від „крестян нет!“

Хто неодержав ще попередні числа, просимо приголоситися.

Міністерство здоровля іменувало основуючого члена Союзу Підкарпатських Руських Студентів Д-ра Олександра Фединця головним лікарем міста Мукачева. Гратулюємо.

Увага!

На нашу „Увагу“ в З. числі де ми підчеркнули що: „Хто не хоче платити за часопис“ підкарпатської молоді „Пробоем“, хай його заверне, зробили так слідуючі: о. Др. Дунда; учителі: Батин В., Маркович Г., Надь К., Стегура П. (Ужгород); Др. Андрашко М., Колъб А., Завілла В. (Севлюш); Владимирова М., Грицаєва М., Лендел М. (Берегово); Бонь В., Бонь Меланія, Чайкович І. (Хуст); Роман М., Ромжа, Жегора Е. (В. Бичків, Тимкович Ю., Цитровський Осип (Дубове), Бігунівна М. (В. Кошаня), Інж. Волковський (Руське Поле — на пошті оправили його примітку: „odcestoval“ на: „пергіял“!), Др. Ефімчук О. (Крайниково), Лазар І. (Станово), Морданинець М. (Уклан), Білинець Маг. (Вел. Раковець), — каже, що „не може передплачувати багато газет“!), Машкаринець В. (Тячово), Маркович І. (Горонда), Рішко І. (Солотв. Коп.); Кушніренко М. (Іза — пише, що „всі підк. часописи передплачувати не може!“, Ситар І. (Жнятине), Шафранко І. (Туря Ремета) і Сихворост В.

Чи дійсно наведені особи не можуть дати тих 10— кч. на рік на одинокий часопис підкарпатської молоді „Пробоем“? Рішучо можуть але не хотять і Тим

самим доказують що вони не хотять мати нічого спільногого з підкарпатською молодю, Будучністю народу, Будучністю Підкарпаття. Здається, що ті особи не подумали собі коли завертали часопис молоді, що вона в будуччині не схоже з ними мати нічого спільногого!

Адміністрація.

Листування.

Всім нашим передплатникам і добрым читачам бажаємо Щасливих Веселих Великодніх Свят.

о. А. Улицький — Америка: Шановний Отче! Надіємося, що Ви будете памятати на нас і на далі. Своїм авторитетом спричинитеся до поширення часопису підкарпатської молоді „Пробоем“ за морем і станеться взірцем і приміром, Вашим Колегам, Отцям духовним тут, в старім краю на Підкарпатті! Веселих Свят!

На всі інші листи відповімо в слідуючім числі!

Редакція й адміністрація „Пробоем“.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвuje на пресовий фонд 100—Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву!), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді „Пробоем“. Всім іншим цире подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

26. Гіриць Андрій, студ. пр. н.	100.
27. Голубінківна Оксана, студ. філ.	100.
28. Кукуч Олександер, студ. прав.	100.
29. Др. Мандзюк Михайло	100.

На пресовий фонд дальше зложили:

18. Др. Міня Людвік	20.
19. Гриць Дубик дир.	10.
20. Іван Серньовка	5.

A XTO BUDÈ SLÍDUCIY?

ЗМІСТ.

С. Росоха: Тарас Шевченко. — Молодь: В 60-ті роковини о. Августина Волошина. — Чи поїдуть наші пластуни до Варшави? — Микола Лелекач: Ідейний розвій підкарпатської літератури. — М. Небесник. Фільм трьох чеських письменників: Марійка Невірниця. — о. Александер Улицький: Голос з Америки. — Студенський вісник. — Хроніка. — I. A.: Переможцям. — Вісти. — Увага! — Листування. — Пресовий фонд.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня та серпня. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кč., піврічно 5—кč., ціна пооднокого числа 1·50 кč., за границею річно 15—кč. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або й не містити. Число чекового конта 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha 11. Pošt. schránka č. 9.

OBSAH:

S. Rosocha: Taras Ševčenko. — Mládež: Na 60. narozeniny o. Augustina Vološina. — Pojedou-li naši plastuni do Varšavy? — Mykola Lelekač: Idejný vývoj podkarpatské literatury. — M. Nebesník: Film 3 českých autorů: Marijka Nevěrnice. — o. Alexander Ulický: Hlas z Ameriky. — Studentský věstník. — Kronika. — I. K.: Vítězum. — Zprávy. — Úvaha. — Dopisování. — Tiskový fond.

RPOBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce, mimo červenec a srpen. — Predplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1·50 kč., do ciziny ročně 15—kč. — Novinová sazba povolená řed. p. a t. čís. 321594/VII-1933.

Redakce rukopisy nevraci. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Cílo šekového účtu 201.699. — Majitel i vydavatel: Mykola Lelekač. Adresa redakce a administrace:

Ukrajinské oddělení knihtiskárny A. Fišera, Praha-Strašnice.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ I.

ЧИСЛО 5.

ПРАГА

КВІТЕНЬ

1934.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

ІІ. ЗЇЗД НАРОДОВЕЦЬКОЇ МОЛОДІ ПІДКАРПАТТЯ ВІДБУДЕТЬСЯ 1. ЛИПНЯ В МУКАЧЕВІ.

Союз Підкарпатських Руських Студентів у Празі скликав до Мукачова 27. березня ц. р. наради відносно ІІ. зїзду народовецької молоді Підкарпаття. На тих нарадах були заступники: Союзу П. Р. С. у Празі, Філії Союзу П. Р. С. у Братиславі, редакції часопису підк. молоді „Пробоем“, з кругів пластових, учительських, просвітянських та представники Каменярів і народовецької молоді з поодиноких округів.

По довшій дебаті над зіздовими справами рішено скликати ІІ. зїзд народовецької молоді Підкарпаття на день 1. липня до Мукачева. У всіх зіздових справах треба звертатися до секретаря Ю. Химінця (Мукачів, Торговельна Академія).

З листів, що до нас приходять випливає, що народовецька молодь нетерпеливо чекає на свій ІІ. Зїзд, щоби могутньо заманіфестувати народовецьку ідею. Успіх Зїзду залежить від усіх нас. Тому всі приготовляються, донього, бо Зїзд мусить бути виразником ідей підкарпатської молоді в цілості, а не лише кількох людей.

Т. Д. ЦЕ ВОЛЬНИЙ ДУХОМ УКРАЇНИ ЦВІТ.

Дарма старе рабське покоління
Навчає свій загумінок любити
Та раде б фаріжейське учіння
Про життєве „практичне“ розуміння
І молоді здороній прищепити.
Даремні амагання батьків народу,
Щоб молодь за їх проводом йшла
І вине чести ставила вигоду
Та, боротьби лякавшись за свободу,
Пятно ребів на чолах понесла.
Добу „реальних“ діячів проснувшись,
Всиха рабства батьків неплідний пень,
Що, життедаїгих соків не тягнувші,
За кров геройв нації забувши,
Не вірили у волі світлий день.
І гін новий знімається із корня
Та сонцю Волі посила привіт.
У ньому кров геройв животворна
І сила росту буйна, непоборна.
Це вольний духом України цвіт!
Tak! Молодь кров живу у собі чує
Борців за волю Рідного Краю.
В борні завзятий дух вона гартує,
В борні святій честь нації рятує
І віру людові вливав свою.

Боротьба.

Життя — боротьба.

Переможцем у кожній боротьбі є завжди душий. Це означає, що на світі панує право душого — сила. Так воно є у сил природних, у рослин, у тварин і у людей.

Душим у людській життєвій боротьбі, як і у боротьбі людини з людиною, виявляє себе завжди той, хто має здорове тіло й здоровий дух, тяму та хист, рішучість та безоглядність, завзятість та витривалість. Тільки посідаючи все це, людина може забезпечувати права свої у життю й серед людей.

Переходячи від окремих людей до цілих народів, виявляємо, що й життя та розвиток цілих народів полягає на тих-же силах, що й життя та розвиток поодиноких людей. Ріжниця тільки в тім, що життя й розвиток народів далеко складніші за життя та розвиток поокремих людей, чому ускладняється й виявлення життєвих сил цілого народу. Життєві сили народу складаються з його сил тілесних, духовних, моральних, культурних, господарчих і збройних. Цими то силами забезпечує народ своє існування і свої розвиток та добробут. Ці ж сили вживає народ і на кожну боротьбу із своїми ворогами.

Боротьба така, пристосовуючися до небезпеки та обставин, може бути дуже ріжноманітна. Проте, якою б вона не була, переводиться мусить вона завжди з усіх сил, рішучо та безоглядно. Коли-ж у боротьбі цій ходить ще й про бути чи не бути народу, там усі засоби боротьби є добрі. Не годилися б засоби ці з вимогами людської „культури“, то судитиметься й каратиметься за них людством тільки переможених. Переможця за засоби такі, проте, ніхто не судитиме й не каратиме, бо переможця не судять!

Та як переможений карається однаково сувро й тоді, коли б він боровся й найкультурнішими засобами, то у боротьбі своїй народ мусить добиватися усіми засобами перемоги, ні на що й ні на кого не звертаючи уваги. Журитися про те, як на боротьбу цю дивляться „культурні“ народи, було б не тільки недоцільне, а й шкідливе. Народи ці не тільки не прийдуть на допомогу „культурно“ борючогося, проте переможеного народу, а й усі його цуратимуться та, навіть, за народ не визнаватимуть. Зате народ переможець, коли б він боровся найлютішими та найпаскуднішими засобами, усі й скрізь шануватимуть, послів його та відпоручників скрізь сердечно вітатимуть і ріжні угоди з ним радо складатимуть.

Що це є так, найкращим прикладом є переможці москалі та поляки й переможені українці. У боротьбі з українцями, москалі та поляки вживали й уживають найлютіших та найпаскудніших засобів боротьби, на все й на вся чаючи. Українці-ж дотримувалися й дотримуються засобів „культурних“ та „демократичних“, аби їм десь та хтось чогось лихого не закинув. А які наслідки? Люто й некультурно борючися, москалі та поляки стали державними націями, скрізь шануваними й з купою приятелів та союзників. Українці-ж стали рабами,

про яких ніхто й знати не хоче, іх, навіть, за націю не визнаючи. Коли ж московсько-жидівська наволоч червона вимордувала й вимордовувє, по льохах ІПУ та голодом, десяток міліонів українців, то усе „культурне“ людство про це ніби нічого й не знає, радо та з почестями скрізь послів та міністрів червоно-московських приймаючи. Така то вартість з того „культурного“ людства!

Нам українцям треба це добре на носі зарубати.

Боротьба наша не є якесь жирання ненажерливих імперіялістів, як то є в москалів та поляків, а є рятуванням життя нашого від лютих злодіїв. Де-жходить про боротьбу за життя, там годі гадати про культурність чи некультурність, про добре чи лихе. Тут усе добре, що життя рятує й усе лихе, що його занапащає. Тобто життя мусить кожним коштом врятуватися.

Не на місці у такій боротьбі й кожна м'якість сердечна, страх, вагання та нерішучість. Де ходить про бути чи не бути, там серце мусить бути з криці, там страх, вагання та нерішучість в певний загин!

Не може бути у боротьбі за життя м'якотіlosti та м'якодухості. Треба памятати, що перемагає тільки дущий усією своєю істотою. Знаємо-ж ми, що вороги наші з тіла й душі, як і ми та що вони врааливі там, де й ми і що їм болить також, як болить і нам. Тому мусимо ми бути у боротьбі нашій безоглядно-брутальні до нас самих, зневажаючи кожну втому й не знаючи ніякого болю та ніякого спину. Тоді станемо ми усією істотою нашою понад нашими ворогами й добемося цим перемоги над ними!

Істотою нашою, Богом-Природою нам даною, здатні ми українці на переможну боротьбу навіть з самим люципером та усією його нечистою силою. Ми мусимо тільки мати більш розуму холодного та далековорости політичної. Кожний з нас мусить своє маленьке „я“ поставити за великим „Ми“ Нації Української, щоб Нація Українська алилася у одну непорушну скелю а кремінню, об яку розбивалися б усі ворожі хвилі, Україні загрожуючі. Усі ми мусимо памятати, що життя є безупинна боротьба за існування й хто хоче існувати, той мусить тямити боротися до перемоги. Також мусимо ми знати, що на світі панувє право переможця — сила. Зрештою мусимо ми не забувати, що переможця не судять. Тому всі на боротьбу аж до перемоги!

I. K.

Сонце виходить над обрій,
Кида промінні мечі,
Коле примари недобрі,
Що народились в ночі.

Сонній гори потоком
Проговорили в ту мить.
Поривом спрагнене око
В даль сміло, вперто глядять.

* * *

Скоро зібралась когорта
І наступає в ряди —
В лицах доночі погорда,
Дніві-ж поклін молодий.

Tak поспішати зустріти
Ясні великий дні:
З серцем в іщт віри одітим,
З мечем в непоборній руці.

Микола Лелекач:

Ідейний розвій підкарпатської літератури.

(Продовження).

Роздвоєння душі?

Дивлячись на розвій підкарп. української літератури по Світовій війні, мусимо сконстатувати, що у нас література (теж і культура) роздвоїлася. З однієї сторони продовжується традиція московофільського напряму, з другої сторони віджила народня поезія, поезія, яку видає з себе народний дух. Оба напрями порвали між собою всі авязки і жадний історик літератури не може знайти якусь нитку, якою міг би пов'язати їх до купи. Ріжняться між собою не тільки мовою, а в першій мірі ідеологією.

Коли літературу трактуємо, як витвір духа людського, відповідаючий естетичним вимогам даного часу і закріплений на папері, то на Підкарпатті після цих двох напрямів душа народа має бути роздвоєна.

Підкарпатські українці мусили би мати дві культури й літератури. На перший погляд так здається, але при подрібнішій аналізі приходимо до висновку, що твориться тільки одна література підкарп. українського народа і то та, що відаєркалює його душу й ідеал. То є літературний здобуток народовецького напряму.

Література московофільська не є нашою. Вона є виявом начитаності російських поетів, змагання писати по „панськи“, свідомого старання поетів зарядити себе між великими російськими письменниками, стати новими Пушкінами Бєлими і т. д. Українська література відрікається від блудних синів, а московська їх не приймає, мовляв, „хахли, мазепінци мають свою літературу та культуру“. Ми можемо схарактеризувати словами дра А. Гартля (чех), що література московофільського напряму на Підкарпаттю висить, мов між небом і землею. Поети живуть тим, що дають їм московські письменники з XIX. в. та московські поети емігранти. З духової скарбниці свого народу не сміють черпати, бо це роходилося б з їх московофільською ідеологією, з другої сторони московського життя не знають, ані не розуміють. Не мають контакту ані з московським, ані з українським життям. Доля цього напряму в літературі вже давно у нас указана: за декілька років скажеться: „забута література“. Отже московофільська література є страшно штучна: творена виключно з зовнішнього акту волі, чому не відповідає багацтво чуття.

Український напрям.

Цілком щось противне уявляє з себе література українська. Повстала під впливом народної поезії та загальноукраїнської літератури. Поети взяли з духової скарбниці народа не тільки мову та форму народних пісень, але брали і беруть його дух, психіку та ідеал. Наподоблювання народних пісень та старших українських поетів дійшло з початку до такої міри, що редакторам давало богато труду розпізнавати, чи це твір поета, чи автор несвідомо підшився під

народню пісню. Потреби народнього життя були заширокі, щоб їх можна було обхопити молодим поетам. Бракувало усталених ідей, на яких міг би спертися поетичний талант. Тому бачимо постійне шукання нових ідейних напрямів. Поети переходили від одної ідеології до другої — від націоналізму до комунізму і т. п., щоби потім повернути назад. Українська поезія знайшла зв'язок з одної сторони з традицією народньої поезії, була в ній відживлена мелодична будова народньої поезії, з другої сторони повторяє в цілості розв'їй і форму поезії загально української. Таке поступання від місцевої народньої до загально української високсвяженої літератури в одинокою доброю дорогою здорового росту підкарп. української поезії.

Сила українського напряму в тім, що домашню народну традицію, пісню свідомо хоче злучити з культурою всеукраїнською.

I. K.

B E C H N E.

*З піснею смілою ранок весняний
Йде з поза гір у зелене прибраних.
Поглядом ясним промінного ока
Мірить простори далеко-широко.*

*Бачить: із мряки, що ніч полишила,
Хлопців відважних ватага зявилась
І по дорозі хотіння та чину
Дніві на зустріч прямує невпинно.*

*Хід виразний, мов ковальські удари:
Буються серця ногам пружним до пари,
Очі юнацькі горять жаром сили —
Ім перешкоди бажані та милі.*

*Хоч їхня путь — терня в крутих дібровах,
Йдуть по ній, наче по шатах шовкових,
Бо душі день вчарував їм всеціло,
Бо вони прагнуть звершити Чин, Діло.*

*І проти ночі, що тьму на них суне,
Ставлять відважні серця свої юні,
А проти дійсності, що топче їх лико,
В гору підняли Ідею Велику.*

*Tak вони йдуть: всі відважні, суворі,
З ціллю одною: нехай гине воріг!
Ранок весняний є їм на підмозі
Пісні співає і світить в дорозі.*

С. РОСОХА:

Організація народовецьких сил.

Народовецька ідея, що народилася і так нестримно зростає на нашому Підкарпатті, доступила такого розвитку, що не може далі лишатися самим духовим рухом, а прагне до свого суспільного вияву і опанування цілого життя. Як мертві віра без діл, так мертві в ідея без організації. Тому жива народовецька ідея, змагає оформити себе в організований рух, в міцну організацію, що стане її зброєю для боротьби і перемоги над ворожою дійсністю.

Ця дійсність стала давно направду нестерпною. Особлива атмосфера колоніяльного режиму, жахлива біда населення, надужиття і бевкарна снаволя в кожній ділянці, а з другого боку: язикова, релігійна і партійна колотнеча.

Перша, язикова — перестаріла хорoba, яку решта нашого народу перебула в половині минулого століття, і тепер, коли він став до бою за найвищі цілі національно-державного життя, не вичерпує сути української проблеми на Підкарпатті. Друга, розбурхуючи релігійні пристрасті, поринає ще глибше, принаймні в наше XVII. століття з його війнами за віру, а в дійсності служить москалізації та розкладу внутрішньої єдності і відпорності нашого народу. Нарешті гризня партій, могучих чужих і хирлявих своїх, а яких кожна є додатком та знаряддям якоїсь чужої, повторює 1917-19 рік на Україні і несе найбільшу деморалізацію, розбиваючи силу нашого однородного своїми соціальними і господарськими інтересами народу та втягаючи його остаточно в коло чужого політичного життя.

Дійсно прийшов останній час, щоб пролунав голос справжнього господаря Підкарпаття — українського народу. Цим голосом є голос організованого народовецтва.

Організація є засіб для поширення і остаточного здійснення ідеалів кожного руху. Організоване народовецтво ставить у весь звіст наш найвищий ідеал і поведе народ до боротьби за його осягнення. Успіх цієї боротьби передумовлює випрацювання загального плану, цілої системи завдань, в якій уложиться чинність кожного народовця (націоналіста) і в яку спрямуються енергія мас.

В царині духовій буде це радикальна перебудова сучасної психіки і світогляду нашої інтелігенції та найширших народніх верств у напрямі прищеплення їм духа Великої Нації, ідеалізму, активізму, безкомпромісовоності та визвольницького наставлення.

Народовецька преса, народовецька пропаганда словом і ділом, працею і жертвою, понесуть народовецьку ідею в народну гущу. Відповідна організація, і лише вона, в змаганні і під ударами ворогів, виробить зі своїх членів справжніх народовців, чинних і карних носіїв ідеї. Абстрактна ідея обросте мясом і кровю, щоб тіло народовецького руху могло в сліщний час стати до остаточного, рішаючого бою.

В царині політичній покладе організоване народовецтво край злочинним інтригам чужих сил та нікчемній метушні ріжних „наших“

партій і груп, висуваючи єдине радикальне і принципове розвязання прагнень української Нації.

В суспільно-економічній ділянці здійснятиме систематично план господарчого розкріпощення народу, визискуваного чужонаціональним елементом. Наш народ є народом працівників, не має своєї буржуазії і його соціальне визволення вміщається в національнім та в межах цього останнього буде здійснене. Тому народовецька організація поборюватиме експлуатацію нашого народу, зокрема чужим та міжнародним капіталом, змагаючи до його господарчого унезалежнення. Одним зі засобів такої боротьби з чужим визиском, буде планова розбудова національної кооперації.

Так само в області культурній сучасне становище вимагає від народовецьких сил організованого змагання за піднесення культурності та освіти широких верств, як ставить ряд дальших завдань, про які скажемо на іншому місці.

Всі ці завдання можуть бути здійснені тільки через міцну організацію та вперту, неаломну боротьбу.

Цю організацію закладаємо. До боротьби — готові.

Юрко Симкович:

Про самопоміч.

Відвічний бациль національного поневолення спричинив три хороби нашого народу на Підкарпатті: рабський дух, темноту і бідність. Вони доповнюють одна одну і у висліді — сучасність.

Хто свідомий повинності відносно свого народу, намагається знищити це лихо. Знаючи, що маємо до діла з троякою хоробою, шукаємо трояких ліків. Коли хочемо, щоби наша праця увінчалася бажаним успіхом, мусимо належну увагу звернути на соціальні ліки. Наше національне визволення мусить іти в парі з соціальним. Хто хоч трошки приглядається до нашого життя, може ясно бачити, що без соціальної помочі — нашему народу годі стати народом... В першій мірі є необхідна поміч нашему зубожалому селу. А хто йому може помогти, коли наша інтелігенція зі своєї скромної платні невсилі навіть преси своєї підтримувати, ба навіть свої власні мінімальні потреби задовольняти.

Тому, коли хочемо оживити наше національне життя, **вивчім кооперацію і з нею як з поміччу станемо корисними для свого народу.**

Через те, що ми не організовані, нас визискують подвійно. По-перше, при набутті нам потребних речей, визискують нас „несвої“ посередники, організовані у ріжні купецькі товариства, висмоктуючи з нас часто останній, кровлю здобутий сотик. Цьому запобіжимо тільки споживчою кооперацією. З другого боку, може ще більше, ми визискувані при збуванні своїх продуктів. І тут „несвої“ знаходять для себе богате джерело доходу. Напр. наш селянин віддає майже задармо в осени овочі, або бігом цілого року яйця, молоко і т. п. І

це лихо можна усунути, Треба організувати збутові кооперативи, що займались би гуртовим збутом сільських продуктів, а в разі потреби — їх перерібкою, як ось яблук-падалиць на мармеладу, малин — на малиновий сік і т. д.

Таке кооперативне агуртування має ще те велике значення, що притягає до праці саме селянство, а тим воно привчиться до організованості, бо ж відомо, що наше село не дуже любить голі навчання про вагу організацій, коли не бачить для себе з неї справжньої користі. Правда, організованим і, частинно, веденим кооперації повинна займатися наша свідома інтелігенція. За наслідок це буде мати також те, що воно дасть декому можливість незалежного прожитку. Бо ж сьогодні не мало наших свідомих людей не сміє ворухнутись, щоби не подивинся скоса пан шеф, або начальник... А в цей спосіб як селянин так інтелігент зможе показати свою ініціативу, бо не підпаде під правило: „найнявся — продався“.

Переконаймо про це селянство і, як що самі не всілі організувати, помагаймо хоч тим, що підготовимо ґрунт. Таких кооператив маємо на Підкарпатті вже до 50 і число їх зростає. Сповідь повинність супроти свого народу і в боку його соціального піднесення. Не будьмо односторонніми! (Усі друкторти і поради до заложення і ведення кооператив можна одержати у редакції селянського часопису „Світло“, Мукачів, вул. Достоєвського ч. 2.)

Ті, чиїх голів — не пробємо.

В соц.-дем. „Впереді“ з 15. квітня ц. р. в статті „Як вони пробивають“ анонімний автор напав на „Пробоєм“ за передовицю С. Росохи про Тараса Шевченка, зокрема за те, що там говориться, що він „своїм пророчим духом відчув і збагнув ту правду, що все лихо України не лише в отих урядниках, але перш усього в її національному поневоленні“. Ця думка адалася тому панові такою „чудацькою“, що він вийшов з рівноваги і в дивному, поабавленому логіки реченні повчаючим тонам заявив, що „причина національної неволі коріниться в соціальному закріощенні й визвольна боротьба українська завжди була скерована проти панів чужих і „своїх“, бо „свої“ допомагали москалям та полякам дерти паси зі спин селян і робітників“.

Невдячна річ полемізувати з людьми, яких політична освіта заходиться на популярних партійних брошурках. Все таки спитаємо, чи відомо „Впередові“, як речник українського поспільства Бруховецький користався поміччу царської кріпацької Москви в боротьбі проти самостійника гетьмана Дорошенка з його ще революційною та вірною своїй нації старшиною? Чи знає також „Вперед“, що останнє повстання проти деспотичної Москви підняла таж таки незадегенерована національно козацька старшина, на чолі з гетьманом Мазепою, а широкі народні верстви залишилися байдужі, щоб незабаром, по програній, бути закріпощеними указами цариці Катерини?

Потім ця старшина національно-політично заломалася та дійсно „підло зрадила свій народ і перейшла до ворога“, як каже автор з „Впереду“, але одночасно перестала до того народу належати, перестала бути „своїми“, основно денационалізувалася. Тепер наш народ не має власної шляхти та визискувачів-капіталістів. Це тільки нашим соц.-демократам хочеться їх конче мати, щоби було на кого кидатися і так виправдувати своє існування. Бо як же, справді: кожний народ їх має, а ми ні? А Маркс сказав, що шлях до соціалізму веде через індустріалізацію та зосередження капіталу! Виходить, коли капіталістів нема, то хіба мусимо їх створити!

Але українських народовців не зобовязує Марксів коран. Вони кажуть, що справедливий соціальний лад наш одноманітний своїм складом народ може створити сам, не чекаючи помочі капіталістів та не оглядаючись на параграфи соціалістичних законників.

Автор з „Впереду“ радить нам прочитати Маркса. Охоче віrimo, що цей пан читав його більше, ніж ми і навіть вибубнив на пам'ять. Однаке саме це є його слабістю. Бо перешкоджає йому бачити речі без перестарілих окулярів так, як вони є.

Тож окуляри осліпили наших соціалістів у 1917 р., які направду думали, що все зло в московських урядниках, а не в національному поневоленні. Усунути царських урядників, змінити режим і все буде гаразд! І зайніялися „соціальним визволенням“, нехтуючи національне; проголосили єдиний демократичний фронт з москалями, розпустили українську армію і занапостили долю України. Інші марксисти, соц.-дем. большевики во ім'я того ж соціального визволення погналися до Москви складати там харківський уряд, щоб поборювати Українську Народну Республіку. Треті, знову соціал-демократи, так звані „незалежники“ з тих-же міркувань взялися їх підpirати. Знову головний штаб світового соціалізму — II інтернаціонал, де сидять і наші соц.-демократи, тому-ж таки, — ухвалив боронити незайманості та неподільнності тюрми народів СССР!

А наслідки — не лише страшне національне поневолення України, „невідривної частини совітського Союзу“, терор і господарчий визиск, а й нечуване в світі державне захріпощення населення т. зв. колективізацією, нужда, голод, міліони жертв, отже жахливе соціальне поневолення. Так соціальне визволення не тільки не веде за собою національного, а й само себе перекреслює!

Всебічне, в тому і соціальному, розкріпощення українського народу міститься в його національному визволенні!

Редакція.

Студенський Вісник.

Квітень: 27. березня скликав Союз П. Р. С. до Мукачева нараду відносно II. зїзду народовецької молоді Підкарпаття. Зїзд відбудеться 1. липня в Мукачеві.

22. квітня Союз П. Р. С. брав участь при відкриттю грекокатолицької парохії в Праї. За Союз промовляв голова т. Стефан Росока, за українських катол. студентів т. Антін Бора.

24. і 29. квітня відбулося засідання виділу Союзу П. Р. С. Обговорювано між іншим програму II. зізду народовецької молоді.

29. квітня відбулися теж членські сходини з рефератом на тему: Ідеологія модерних націоналізмів, а зокрема українського.

Союз П. Р. С. і філія в Братиславі приготовляються до II. зізду народовецької молоді Підкарпатти.

Початком літнього семестру цього року з успіхом зложив інженерський іспит на техніці в Ерні член Союзу Підкарпатських Студентів тов. Ярослав Дикій. Нашому члену, молодому інж. Ярославові Дикому бажаємо багато успіхів в далішій його праці для Добра, Чести і Слави Української Нації.

Виділ С. П. Р. С.

X. Звичайний Зізд ЦЕСУС-а.

Х. Звичайний Зізд Центрального Союзу Українських Студентів 1934. р. в Празі.

З ухвалених резолюцій найважніші такі:

1. Х. Зізд з радістю стверджує, що на всіх землях Соборної України посилилася та розгорнулася боротьба Української Нації за її національне та соціальне визволення.

2. Х. Зізд ЦЕСУС-а схиляє в глибокій пошані голову перед усіма тими, що на жертвінку Батьківщини своїй труд, своє життя поклали та пересилає всім активним борцям за визволення Соборної України щирій, дружній привіт.

3. Х. Зізд ЦЕСУС-а стверджує, що Москва у боротьбі з українським вільним рухом вживає всіх засобів боротьби з пляновим і систематичним инищеннем Українців включно. Одним із таких засобів в останніх часах на СУЗ є виголоджування. Рівночасно стверджує, що голод на українських землях є наслідком політичного поневолення українського народу і в тій площині належить з ним боротися. Ніякі гуманітарні акції не знищать цього лиха, яке є спричинене поневоленням займанцями українських земель.

4. Х. Зізд, вислухавши автів краєвих делегатів із ЗУЗ, з радістю стверджує дальнє посилення праці українського студенства на всіх ділянках українського громадського життя, а в культурно-освітній ділянці зокрема, у якій то ділянці українське студенство здобуває все нові і тривкі позиції.

5. Х. Зізд ЦЕСУС-а стверджує, що скликання т.зв. Всеукраїнського Конгресу є акцією, яка не приносить українській спрані жадної користі, а зводить боротьбу за Українську Державність на манівці й посередно йде на руку ворожій політиці.

6. Х. Зізд ЦЕСУС-а вітає пляни краевого студенства скликати Культурно-Освітній Конгрес до Львова в червні 1934. р., який матиме за завдання підсумувати дотеперішню працю українського студенства в культурно-освітній ділянці та визначити напрямні для тієї ж праці на будуче для добра Української Нації.

7. В справах спортивних Х. Зізд ЦЕСУС-а рішаве:

а) візвати всіх т.т. вправляти правильно руханку, бодай одну ділянку спорту, що повинно причинитися не лише до фізичного вироблення, але для засвоєння собі необхідної спортивної методи.

б) для зорганізованності праці та пляновості діяльності впишутися всі студенти до спортивних студенських клубів.

в) студенські спортивні клуби зорганізують свою роботу в той спосіб, щоби не лише давати фізичне виховання своїм членам, але щоби виробляти їх на спортивних інструкторів. В тій цілі уживати будуть членів до організаування змагань і уладкуватимуть відповідні курси і виклади.

г) студенські спортивні клуби активізуватимуть справу спорту відповідними масовими імпрезами і змаганнями.

і) вивчає провідників студенського спортивного руху перейти всі намічені вступні етапи в прискіпченому темпі, щоби могти перейти вскорі до реалізації властивого завдання, цебто поширити спорт у маси!

8. В справах організаційних: Ціллю студенських організацій є виховати українське студенство на нових, націоналістичних основах; тому напрямні ді-

яльности всіх українських студенських організацій мусить бути підпорядковані тому самому завданню. А що найбільше життєвих проблем під цим оглядом виринає перед студенством передовсім на Рідних Землях, а не на еміграції, то й розвязка їх, отже й керма цим життям мусить з природи річи належати до українського студенства на Рідник Землях.

9. Х. Зізд ЦЕСУС-а стверджує, що організаційна сітка ЦЕСУС-а поширилася та обхопила майже всі українські студенські організації, що визнають ідеали українського націоналізму.

10. Х. Зізд, покликуючися на постанови IX-го юв. Зізду ЦЕСУС-а, відносно ідеологічних основ українського студенства і рішення Всестуденських анкет у Львові з лютого і березня 1933. р., які лягли в основу постанов ЦЕСУС-а, позбавляє членства в ньому ті студенські організації, які свою внутрішньою діяльністю й виступами на зовні пішли в розріз із цими постановами.

Президентом ЦЕСУС-а знову вибрано т. Ярослава Барановського.

ХРОНІКА.

„Народовецький Союз“.

Дня 1. квітня 1934. р. в Мукачеві відбулися установчі збори політично-освітнього товариства „Народовецький Союз“. До тимчасового проводу товариства ввійшли, як голова — Іван Роман, урядник та як члени: Микола Вайда, урядник; Лев Канюга, студент прав; Степан Росоха, студент філософії; Юліян Хименець, урядник; Юрій Шпилька, учитель і Петро Янuta, учитель. До ревізійної комісії ввійшли: голова — Іван Ігнатко, господар; члени: Евген Даямка, студент прав і Іван Гопко, учитель.

До створення товариства привело послідними часами стихійно поширене між всіми верствами нашої суспільності бажання вивести наше національне життя з язиково-партийницького хаосу, і, поставивши Добро і Честь Народу понад все, надати нашему народовецькому рухові крім ідеологічних основ певні практичні напрямні.

Ювілей українського вченого.

В середині травня ц. р. сповиниться 80 літ акад. І. Горбачевському. Народився ювілянт 15. травня 1854. р. в с. Зарубинцях біля Тернополя. Високошкільні студії закінчив на медичному факультеті віденського університету докторатом медицини. Свою науково-дослідницьку працю розпочав на полі хемії і своїми працями здобув собі славу європейського вченого. В 1883. р. кличуть його до Праги на катедру професора лікарської хемії на чеському університеті. Тут він приготовляє великий курс хемії чеською мовою (вийшло 4 томи) і вишколює десятки наукових робітників. В рр. 1889-90, 94—95, 1904—1905, і 1911-12 є деканом, а в р. 1902—1903 вибирають його ректором старославного Карлового університету в Празі. Від р. 1921. є професором на українськім університеті в Празі, де опісля вибирають його ректором. В 1924. р. видає велику працю про органічну хемію.

Одночасно з діяльністю академічною проф. Горбачевський працював і на полі громадськім та політичним. В 1926 р. під його проводом відбується I. Український Науковий Зізд. Всеукраїнська Академія Наук обрала його своїм членом. С він постійним головою Музею Визвольної Боротьби України і під його безпосередньою кермою розпочата й провадиться акція збудування Українського Дому в Празі. Можна бути певним, що наше патріотичне громадянство своїми пожертвами допоможе проф. Горбачевському, який стільки дбає про здійснення цього завдання, з успіхом закінчити розпочату акцію та що Український Дім у

Празі уже в найближчому часі служитиме гідним приміщенням Музею Визвольної боротьби України.

Редакція закликає всіх своїх читачів і прихильників скласти на пошану високоваженої праці проф. Горбачевського якнайщедрішу пожертву на будівлю Українського Дому в Празі. Гроши посылати через нашу редакцію (спісок опублікуємо).

Чеський жандарм грубо образив наші національні святощі.

Дня 14. березня хлопці з Вел. Лучок їхали на обір до Мукачова. Вози свої прикрасили синьо-жовтими прапорцями. Це не любилося жандармові Граділеві, що тому приказав хлопцям прапори поанімати. Хлопці цього не зробили. А коли ввійшли до салі, лишивши віз без догляду, тоді чеський жандарм відважився позривати прапори і що більше наш прапор затоптав у болото. Так зробив чеський жандарм на нашій землі з нашим національним прапором! Констатуємо факт.

А тепер запитаемо: що зробили би чехи з українцем, який так грубо і безправно понизив би публічно чеський прапор? Це одно.

Друге: це не перший випадок, коли чеський столяр, пастух чи замітач улиць, ставши у нас урядником, отак поводиться. Такий уряд ми не можемо респектувати.

Отже просимо, щоби висновки зробили українці Підкарпаття собі, а уряди й інні представники собі. Цього досить!

Поляки навіть мертвим українцям не дають спокою.

Много раз приносили газети, як українські так і чужі, що поляки розкопували могили (гроби) і тіло померших українських Героїв, викидували вон і розмітували по полю. Це робили для посміху над нашими Героями, які своє життя положили в бою за Рідний Край із тими поганими поляками, що присіли нашу землю. Недавно принесли всі чис. газети, що польська поліція хотіла розметати могилу в селі Мокринах (мостецький повіт), яку українці насипали в честь своїх стрільців, що впали в бою проти поляків. (Інші народи також ставлять могили, пам'ятники своїм помершим в бою стрільцям. — Ред.) Природна річ, що проти такого варварського поступу польської поліції, українські націоналісти спротивилися і не допускали, щоб поліція розмітувала стрілецьку могилу і тим самим ганобила український народ. Тоді поляки зачали стріляти. Але українські націоналісти життям своїм далі боронили стрілецьку могилу. Аж коли полякам прибули на поміч нові відділи польської поліції, тоді українські націоналісти, без засобів зброї підлягли. Одного націоналіста на смерть вбили, а много тяжко поранили. Потім поляки розметали стрілецьку могилу на вічну ганьбу Польщі і польському народові.

Як чеський Краєвий Уряд в Ужгороді помагає голодуючій Верховині!

Так звана „кукурузова допомога“ для голодуючої Верховини скончилася з „успіхом“. Краєвий Уряд „підкарпаторуської“ землі, на чолі з чехами Розсипалом і Мезником, передав ту запомогову

акцію в руки жидів. Жиди так помагалися, що додали кукурузу (мелай) нашим верховинцям зовсім зіпсуву. Навіть для худоби не надавалася би, а не то для людей. А все таки наші люди примушенні той мелай купувати і платити за 1 метер аж 82 корони, бо за іншу треба платити звище 100 кч. Раді би ми знати, чому допустили до цього наші т. зв. „державнотворчі коаліційні“ партії. Невже і вони дістали дещо від жидів? А може думаютъ, що вони не є для оборони і допомоги, не з своєї вини голодуючій Верховині, а тільки для її репрезентації і для торгування нею?

ВІСТИ.

I. з'езд народовецького жіночтва Підкарпаття відбудеться 27. і 28. червня ц. р. в Ужгороді.

З'езд „Учительської Громади“ відбудеться 28. червня ц. р. в Ужгороді.

II. з'езд народовецької молоді відбудеться 1. липня ц. р. в Мукачеві.

На початку місяця травня відбув подорож по Підкарпатті мін. загр. справ др. Бенеш. Про ту подорож напишемо в слідуючому числі.

Чсл. міністерство шкільництва дозволило другу вже гімназію жидівсько-чеську в Ужгороді для 90.000 жидів, тим часом, як наша Гуцульщина вже 5—6 років домагається української гімназії у Вел. Бичкові, але марно. До цієї справи ще повернемося!

Союз Українських Пластунів Емігрантів (С. У. П. Е.), що згуртовує українську молодь, влаштовує курс першої помочі в анат. інституті проф. дра Вайгнера на Карловім університеті. В тім безплатнім курсі викладають фахівці зі Спілки Українських Лікарів.

З Підкарпаття доносять, що там грозить господарська катастрофа. До старого голоду, тифу і туберкульозу долучилася посуха. Що було засаджене — висихає, а решти не можна засадити, бо зовсім висохла земля.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі за 5 років існування зібрала вже 13.000 книг ріжними мовами. В читальні є 102 органи преси. Має Бібліотека п'ять філій. Завдання Бібліотеки служити своїм і чужинцям та бути покажчиком культурних надбань українського народу. Вона стоять понад партіями, понад симпатіями. Це — духовна скарбниця для всіх.

Заложена емігрантами для вшанування пам'яті С. Петлюри, вона її далі існує на засоби, що приходять переважно від емігрантів во всього світу. Ці засоби, на жаль, менші, ніж потрібні. Книги в більшості не оправлені і нищаться. Потрібна поміч усіх українців, що розуміють вагу Бібліотеки — загальнонаціональної культурної установи на чужині. Треба б мати бюджет бодай 25.000

франків річно. Між тим за рік 1933 видано всього 16.000 фр., а бюджет на рік 1934 складено лише на 14.000 фр.

День смерти С. Петлюри — 25 травня — оголошено віддавна днем збирок на Бібліотеку. І Рада Бібліотеки просить читачів нашого журналу в цей день скласти датку на Бібліотеку і надіслати її на ім'я бібліотекаря:

Monsieur Ivan Rudicev. 41, Rue de la Tour d'Auvergne. Paris 9. France.

Увага.

До цього числа приложуємо чеки. Просимо вирівняти передплату, бо не посилаючи її Ви тільки здержуєте точне видання журналу. Хто хоче часопис діставати точно і вчас, той мусить точно і вчас за часопис платити!

До числа додаемо додаток „Народовець“ за 0·50 Кч. число. (Вийдуть три числа). Метою „Народовця“ підготовляти ІІ. зізд молоді. Дари на пресовий фонд „Народовця“ і пожертви на організацію ІІ. зізу народовецької молоді Підкарпаття можна посилати нашим чеком, вказавши коротко, на що гроші призначені.

Редакція й адміністрація „Пробоем“.

Листування.

О. Н. — Дубрівка. — Лист використаємо як матеріал в статті на подібну тему. Таких людей знаємо. Про них потребували би ми більше матеріалів.

Л. Н. — Часлав. — За дар і адреси дуже дякуємо.

Б. Н. — Ронов. — ... „Газета мені дуже заімпонувала... і бажаю Вам найліпшого успіху, тим більше, коли Вам цього бажає українка зі Словоджанщини...“ Коли Вам газета заімпонувала, це значить, що Ви зрозуміли замання підкарпатських українців.

Др. М. Д. — Ужгород — За щедрий дар і за зібрання передплати сердечно дякуємо.

В. П. — Ужгород. — Після твоїх слів мали б ми (підкарпатські українці) видавати і підpirати тільки одну газету. Це значить спуститися на передвоєнний рівень, коли за довгі десятки літ для півміліонового народа виходила тільки одна газета „Наука“. Вибач, але на таку раду ми не приступимо. Взагалі така порада може вийти тільки від богослова, яким є і Ти. — Ей замку, замку — богато добрих та ідейних українців знищив ти в своїх мурах! Але ми здобудемо тебе! Так, як в 1703. р. наші русини в гунях по 3-х місяцях здобули тебе, неприятелів вигнали, так і ми духовно здобудемо тебе. А тепер, ти ще нам чужий.

С. Н. — Горанда. Про педагогічні статті постараємося в кожнім числі, щоб прилучитися до праці колег в „Учительськім Голосі“. Вісті в заграниці не можемо поміщувати, бо наша газета виходить що місяця, а заграниці вісті щодня нові. А перегляду заграниці політики не дозволяє розмір газети.

А. Д. — Брино. — Шось подібного не могли знайти. Будемо ще розпитувати. За адреси дякуємо.

Л. Д. — Лукачів. — Що буде в наших силах, зробимо.

Др. М. Б. — Рахів. — Дякуємо за збирання передплати й за адреси.

Н. С. — Ужгород. — Вірш за пізно дісталі.

Ю. С. — Мукачів. — Статтю містимо. Пиши частіше!

Селянє — Горанда. — З такими панами як Лінтур, Ви самі мусите зробити порядок.

С. М — Медвежд. — Адресу змінили.

І. Е. — Липча, К. Л. — Мукачів, М. Н. — Новедавидково, Ю. Б. — Березово і т. д. за нові адреси дякуємо.

ЗАПРОСИНИ ДО ПЕРЕДПЛАТИ.

ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ“ У ЛЬВОВІ
видає від 1. січня 1934 р.

„ДІТОЧУ БІБЛІОТЕКУ“

(яка досі виходила через 14 літ неперіодично)

щомісячними випусками в дорозі передплати

щоби в той спосіб улекшити пропаганду дитячої літератури по шкільних, читальнях та парохіяльних бібліотеках у цілому краю.

В році 1934 вийде 12 книжечок:

1. Лепкий Богдан: „Казка про Кееню і 12 місяців“, з 20 образами Михайла Фартуха.
2. Середа Михайло: „Петрусь Шкода“ — істор. оповідання з часів Дорошенка, (з 10 образками М. Фартуха).
3. Таранько Михайло: „Тарасовим Шляхом“. — (Збірка декламацій, рефератів та промов на Шевченківські Євгія).
4. Коковський Франц: „За Рідний Край“ — збірка оповідань про геройські діти з недавно минулих днів (з 20 образками Петра Андрусіва).
5. Вільшенко Ярослав: „Майданівка Мишки-Гризиники по Львові“ — з образками Мих. Фартуха. (Це незвичайно інтересний опис усіх наших інс.итуцій і установ)
6. Хронович Володимир: „Іванків День“ — неавторчайно цікаве оповідання з життя сільського школярика.
7. Магир Микита: „Казка про Золоту Рибку“ — віршована перерібка Пушкінової поеми, з образками Романа Чорнія.
8. Чмелик Олесь: „Богданчик-Пустунчик“ — весела казочка віршом про сільського пустія, з образками Антона Монастирського.
9. Таранько Михайло: „Малий Декламатор“ — перший збірник декламацій на всяке торжество для дітей.
10. Історія України для дітей — I. Княжі часи.
11. Історія України для дітей — II. Галицько-Володимирська держава.
12. Історія України для дітей — III. Козаччина.

Кожда книжечка матиме найменше 4—5 аркушів друку (це є: 64—80 сторінок), формату 16° і буде обильно ілюстрована.

Передплата цілорічна на 12 книжок стіть для Чехословаччини — 25 корон; для Румунії — 150 лей; для Америки й Канади — 1½ доляра на цілий рік.

Замовлення посылати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“ Львів, ул. Зіморовича 3.
Кonto чекове П. К. О. Львів ч. 503.330.

Хто посилає гроши переказами — нехай виразно вказівачить:
На „Діточу Бібліотеку“.

Надіслані книжки і журнали:

Полк. Р. Сушко: Хто вбив полк. Отмарштайна? Ціна 5 кч. замовлення у „Розбудові Нації“, Praha-Smichov, Pošt. schránka č. 37. „Реальна“ чи визвольна політика? Ціна 7 кч. замовлення в „Розбудові Нації“. Федір Крушинський: Тарас Шевченко, Париж, 1934. Ю. Боршош-Кумяцький: Країна див збірка соціальних віршів, Ужгород. Розбудова Нації, орган проводу українських націоналістів, ч. 1—2, 3—4. З діточої бібліотеки „Світ дитини“: За Україну, Тарасовим шляхом, Петрусь Шкода. Світ дитини, травень 1934, Львів. Новий шлях, тижневик, Саскатун, Саскачеван, Канада. Пластові

вісти, орган С. У. П. Е., Прага. Український сокіл, квітень 1934, Прага. Бюлетин Центрального Союзу Українських Студентів, Прага. Народня Трибуна, націон. часопис Покуття, Коломия. Вістник україн. техн.-господ. інституту, Подєбради. Праця, український тижневик у Бразилії, Прудентополіс Манджурський вісник, тижневик, Харбін. Каменярі, голос молоді, Львів. Вперед, орган чл. соц.-дем. на Підкарпатті, Ужгород. Український голос, тижневик, Вініпег, Канада. Каменярі, студ. часопис, Саскатун, Саск. Канада. Народная Газета, тижневик, Пряшів. *Hlas východu*, орган чл. соц.-дем. Ужгород. Biuletyn Polsko-Ukraiński, тижневик, Варшава.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвуює ва пресовий фонд 100— Кч (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву!), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді „Пробоєм“. Всім іншим щира подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

	Кч.
30. Др. Мстислав Дуб	400.
31. Вайда Микола, учитель	100.
32. Др. Леонтович-Пачесова	100.
33. Ніжанковський Л., урядник	100.
34. Роман Іван, урядник	100.
35. Соколович Юрко, студ. прав	100.
36. Химинець Юліян, урядник	100.
37. Др. Шпилька Юрко	100.
38. Янута Петро, учитель	100.

На пресовий фонд дальнє зложили:

	Кч.
21. Біличенко Михайло, урядник	20.
22. Др. Долинай Микола	20.
23. Васко Іван, упр. школи	10.
24. Др. Охримович Осип	10.
25. Кукуруза Павло, урядник	10.
26. Перейма Микола, фах. учит.	10.
27. Полянський Олекс редактор	10.
28. Ревай Федір, кр. посол	10.
29. Іван Чайпеш, упр. школи	5.

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ЗМІСТ.

II. З'їзд народовецької молоді в Мукачеві. — Т. Д.: Це вольний духом України цвіт. — Г. О.: Боротьба. — Микола Лелекач: Ідейний розвій підкарпатської літератури. — І. К.: Весняне. — С. Росоха: Організація народовецьких сил. — Юрко Симкович: Про самопоміч. — Ті, чиїх голів не проблемо. — Студенський вісник. — Хроніка. — Вісти. — Увага! — Листування. — Надіслані книжки та журнали. — Пресовий фонд.

ПРОБОЄМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня та серпня. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1:50 кч., за границею річно 15—кч. — Газетові марки доаволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-11. Pošt. schránka č. 9.

OBSAH:

II. Sjezd národní mládeže v Mukačevě. — T. D.: Volný duchem Ukrajiny květ. — T. O.: Zápas — Mykola Lelekač Idejní vývoj podkarpatské literatury. — I. K.: Jarní. — S. Rosocha: Organisace národních sil. — Jurko Symkovyč: O svépramoci. — Ti, kterým hlavy neprobijem. — Studentský věstník. — Kronika. — Novosti. — Upozornění. — Dopisování — Bibliografie. — Tiskový fond.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce, mimo červenec a srpen. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1:50 kč., do ciziny ročně 15—kč. — Novinová sazba povolená řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevraci. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. — Majitel i vydavatel: Mykola Lelekač. Adresa redakce a administrace:

Ukrajinské oddělení knihtiskárny A. Fišera, Praha-Strašnice.

ПРОБОЄМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ I.
ЧИСЛО 6.
ПРАГА
ТРАВЕНЬ
1934.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

I. К.

ЯК ЖЕ НЕ ВІРИТЬ В БЛИЗЬКУ ПЕРЕМОГУ?

День той веселій був змушений стати,
Щоб переглянути юнацьке те свято :
Там на майдан юнаці йдуть рядами, —
Кроки тверді, горять очі огнями,
Бубон до кроків їм грає та грима, —
Йдуть вони так, мов той потік нестримний.
Іх ціла постать, душа разом з тілом
Мовить так ясно, виразно та сміло :
„Досить вже гнутися, плакать безрадно
У життєвій боротьбі безпощадній!
Досить вже плакали, більше не хочем,
Хай замість сліз тепер криця рокоче!
Рідний наш Краю, ми ті твої діти,
Що тебе прагнуть збудити, огріти :
Працею збудим, огріем любовю,
А у потребі і власною кровю.
Знаємо ми, що судьба краща твоя —
Не плач і жебри, а лицарська зброя!
Зброе геройська, — міць духа і тіла, —
Ти нас веди на довершення діла!“
Так вам юнацькі постави говорять,
Пісні співають, йдучи, як те море,
Що в нім погинуть і зникнуть на віки
З нашого Краю раби та каліки.
Всі ті хай гинуть, що власну вигоду
Вище кладуть, ніж Добро, Честь Народу!
Як не радіть, дивлячися на свято,
Де стільки віри, відваги, завзяття,
Стільки любови до Народу свого...
Як-же не вірити в близьку перемогу?!

ІІ. ЗІЗД НАРОДОВЕЦЬКОЇ МОЛОДІ ПІДКАРПАТТЯ
ВІДБУДЕТЬСЯ 1. ЛИПНЯ В МУКАЧЕВІ.

Микола В.:

Будуймо український націоналістичний фронт.

Світ, суспільне життя в новіших часах набирає нового оформлення, шукаючи здорового та найліпшого виходу з теперішнього ідейного та господарчого розгублення.

Капіталістичний демократизм, соціалістичний інтернаціоналізм не можуть доказати своєї життєздатності. Твориться новий напрям, будується нове життя: націоналізм. Націоналізм латинське слово і значить амагання за добро, могутність і розвиток свого народу.

Націоналізм у всіх державах будується на здоровому фундаменті, глибокій свідомості святої цілі боротьби за своє національне я. Всі народи світа зрозуміли, що націоналізм — це їхній єдиний рятунок, єдиний вихід і забезпечення їх національного життя. І націоналізм будується, закорінюється, стає на вершині і доказує свою вічну життєздатність, стає мотором в народному поступі, завято та витрепало стремить добути краще завтра даній нації.

Український націоналізм вже набрав повного розмаху, став на здоровім ґрунті і день за днем сильніше й сильніше розвбудовується, чим дає певність, що головне завдання — ціль українського націоналізму адісниться, мрії стануть живим фактом.

Український націоналізм на нашому Підкарпаттю переживає свої дитячі роки; почався він 1929 р., коли вийшло друком перше самостійне видання молодих українських націоналістів з приводу сімдесятиріччя смерті нашого апостола Тараса. Від того часу ідея українського націоналізму шириться, вкорінюється і родить свідомих борців за право українського народу. Завдання українського націоналізму є велике.

Наш український народ Підкарпаття, який заселює простір від річки Попраду до Тиси, пятнадцять років тому скинув тисячлітнє мадярське панування. Довголітнє панування над нашим народом викорінило в нього пошану до свого, національну гордість і людську гідність; вифабрикувався безіменний „рутенський“ народ під Карпатами, без прав, без волі, здеорієнтований та байдужий, який дякував Богу, що жив. З маленькими змінами таким лишився наш народ і до нині, по пятнадцятьох роках новогачатого життя, протягом якого часу був предметом для експериментів, краєм всяких можливостей та краєм всіх, тільки не краєм історичного українського народу. Всі тут мають право, тільки ми — ні. Тут всіх респектують, тільки нас — ні. Тут кожний: чехи, словаці, мадяри, жиди, німці та румуни живуть вільним національним життям, тільки ми — ні. Всі вони можуть вести культурноосвітні праці і стреміти до свого національного освідомлення, тільки нам це унеможливлюють і всякими явними та скритими способами стараються спинити наш національний розвій.

Цьому винен ніхто інший тільки ми самі. Ми радимось, нарікаємо, просимо милости, завдаємо просьби, меморандуми, засилаємо депу-

тації, протести, кричимо, запалюємося, а нема в нас активної творчої праці.

Вирвати наш нарід з пазурів хитрих політичних крутіїв, аробити кінець національній деморалізації, русифікації та іншим експериментам, освідомити наш нарід, вивести його на певний битий шлях, аробити його дійсним господарем нашого Підкарпаття може тільки український націоналізм. Відродім національно нашу країну, освідомім наш нарід, щоб він був українським, щоб найперше, над все любив те, що кістяк від кости рідне, українське! Гуртуймося під синьожовтій прапор, будуймо одинокий наш рятунок український націоналізм!

Українські націоналісти — це найсвідоміші сини і доњини нашого народу, які не словом, але ділом доказують свою працю, яким в мозку і крові вскіплена любов до свого народу. Їх святе завдання — завзято стати в обороні свого народу, в обороні народніх святощів; вбити в корені всякі шкідливі прикмети та погляди, які шкодили б нашему національному розвою. Стати в дороді тим, які чигають на все, що наше! Всі ми інтелігенція, селяне, міщене, робітництво мусимо зв'язатися, стиснути гаряче руки і станути до безпощадної боротьби за своє право на своїй землі. На Підкарпатті повинен панувати український національний дух. Він повинен витиснути всіх тих, які не хотять нашого добра, щоб на Підкарпатті було не лише українське слово, а й українська правда, сила і воля!

Зореслав:

НІОВБА.

(З Гомуліцького).

В терпінь потопі шал обняв Ніобу. —
Знайшла нарешті край свого терпіння:
Змінилася у статую з каміння
І білий мармур вкрив її жалобу.

В тім оці повнім розpacі й боління
Світ гарних штук нову знайшов оздобу
І нині воскресивши мітів добу,
Не бачить сліз, не чує в нім квіління.

Та ти, страдальна Україно-Мати,
Хоч знищена важким смертельним боем,
Не розплачай в терпінні, а кріпся

І не бажай німим камінням стати
Щоб дивувати світ статуй спокоєм,
А радіє в люту львицю замінися!...

19. II. 1931.

Народовець:

Весна на Підкарпатті.

Підкарпаття — це країна, де до сьогодня не було ані найменших проявів самостійно-політичного життя. Війна, революція й переворот освідоміли, правда, трошки нашу суспільність, але тільки на культурній ділянці. Політичне-ж життя — далі текло й тече старим річищем...

Як колись, так і тепер на нашій землі всі установи засипані десятками тисяч урядовців-чужинців, починаючи жандармами й кінчаючи головою країни; в урядах не почуєте нашої мови; наша земля засіяна чужими школами, заселюється чужинцями, представляє собою кольонію, з якої все забирають і якій за те нічого не дають; лютує в ній голод і на своїй землі ми не панами, а слугами й жебраками.

А ми ще до сьогодня не створили навіть своєї незалежної української партії. У нас є лише філіялки чужих партій. Наші посли й сенатори — це слуги, слуги в повному значенні цього слова, що точно й совісно сповнюють всі накази своїх хлібодавців, що за юдин гріш припльовують, оплюгають честь рідної Нації, що свою „політикою“ підривають і так дуже слабенькі матеріальні основи нашого життя. Наші „репрезентанти“ докотилися в сліпу вуличку, з якої нема виходу і де мусять опинитися всі прислужники чужих ідей. Тепер шукають виходу. Але його не знайдуть, бо його нема. Вздвертатися також нікуди, бо згоріли б в полумі народного гніву; бо ожебражене з їхньою поміччу наше селанство й позбавлене всяких прав на життя наша молодь — зрозуміли, що не подорожі в чужими прислужниками і що тільки „з Своїй Хаті — своя Правда і Сила і Воля“.

І вже тепер на руїнах крахуючої „репрезентанщини“ та всякого роду інтернаціоналізмів зростає нова сила, яка поведе бій за свою повну перемогу. Її кличі: добро і честь Народу понад все, незломна віра у власні сили та непереможна, чинна воля двигнути свій народ із занепаду, в якому опинився. Ця молода здорова сила поставила собі завданням виховати справжніх борців, що прискорять смерть коняючої „репрезентації“ та ріжким інтернаціоналізмам, що виведуть наш народ із сліпої вулички й поведуть його до Сили, до Правди і Волі.

Ісидор Крайнянський:

Інтелігенція і народ.

Вже пятнадцять літ минуло з того часу, коли миувільнилися від мадярського ярма. По тисячлітній неволі наш народ почав будитися до нового життя. Наступили в нас наразі деякі полекші: дістали ми свої школи, де наші діти мають учитися рідною українською мовою.

Але як лише зачало дерево нашого освідомлення розвиватися — розцвітати, прийшов з півночі мороз і наробив немало шкоди як у

культурній так у економічній ділянці серед нашого народу на Підкарпатті. Тим морозом — шкідником у нас було і в т. ав. русофільство, а з ним православіє. Перше загорнуло до себе значну частину „нашої“ змадяризованої інтелігенції і тим спричинило шкоду в нашім культурнім розвитку; друге поширилося головно поміж селянами, з чого повставали великі судові процеси, а адвокати немилосерно видоювали наше вбоге селянство. Вислідом всього того є, що витворилися два ворожі собі тaborи як між інтелігенцією так між селянством, а хто хоче працювати для добра свого народу, той є зараз переслідуваний противниками.

Наша інтелігенція народовецька, зросла досить в останніх часах, але в численних місцях працьовита людина не сміє одверто працювати перед наставниками, що ставляться вороже до культурної і господарчої праці між народом.

Між частиною нашої інтелігенції є досить значне стремління до культурного бою. Ми народовці мусимо боротися за загальне добро Підкарпаття, щоб іншим показати примір. Дійсно по богатох наших селах, в читальніях „Просвіти“ можна бачити потішаючий поступ в освітній праці. Шкода тільки, що нашої інтелігенції не вистачає до праці по селах. Богато громад бажає собі від урядів учителя чи священника, що працювали і провадив народ до добра, духово-культурного і економічного.

Наші селяне відсталі, але не зі своєї вини. Хтож перший має помогати в тій біді? Певне, що той інтелігент, що найближчий до народу, а часто з самого народу навіть безпосереднє живе. На жаль ще і тепер часто приходиться чути від такої інтелігентної людини: „русина не вчи, його школа вчити, пак лізе панові на голову“. (Чув автор цих рядків.) Люди тратять здоровля від денатурованих напоїв, але звідки мають знати, що то їм шкодить? Очевидна річ, що про це найчастіше мали б чути в церкві. В такім селі треба кооперативної спілки, але хто її заведе: хіба ті пяниці, або політична якась партія?

Hi, від тих того не буде, якщо сільський наш інтелігент до того не візьметься. А то жив і далі буде собі спокійно панувати: сам поведе крамницю, корчму, трафіку; сам скуповуватиме майже за дурно в селі телята, вівці, яйця, овочі й т. д.

Як в такім селі в читальнія, заснована давніше, то також смутну долю переживає. Учителів там три, чотири особи, подекуди й священник, але щож, всі вони мабуть, одного мадярського переконання: „русина не учи!“...

А „просвіщенників“ з ворожої народові сторони, на жаль, є досить, тільки хісна з них наші селяне не мають і не можуть мати. В однім селі коло Мукачева один такий „руський“ учитель захотів рекламино „просвіщати“ народ. „Просвіті“ заборонив вести хор, а сам замість того завів радіо, ніби для „просвіщення“ села. Як знаємо, радіо нашим селянам культурно тепер не поможет. Тай люде, почувши „гало, радіо Будапешт“ плюнули і ніколи вже не прийшли „просвіщатися“. Подібно було в тім селі з сільською бібліотекою, де є

твори лише московських письменників. Учитель силував селян до тих книжок, але люди, хоч і хотіли, не могли їх читати. Зате книжки з читальні „Просвіта“ аж подергі від читання.

В кого добра воля може зараз стати до праці над освітою наших селян і їх економічним піднесенням. Першим кроком є засновання читалень, кооператив, а далі совісне ведення тих культурно-економічних установ для добра селян.

Страх згадувати, що в багатьох наших селах по кілька жидівських родин досить гарно живе лиш чисто з торгівлі денатурованим спиртом. Жандарми та фінанси заплющують очі на те, як жиди просто труять селян!

Повинністю кожного інтелігента, академіка, учителя, священника є поучувати народ при всяких нагодах. Хоч у нас за таку працю уряди не одного викинули за границю! Нарід наш бажає освіти, але її від своїх ворогів культурних не дістане, її чекає від нас, українців-народовців.

Тому до праці, народовецька інтелігенція! За національне піднесення села! За його господарче розкріпощення!

Так довше бути не сміє! Нинішній стан ми, і лише ми, мусимо змінити!!

Петро Бедей:

Високий гість на Підкарпатті.

В заверюсі світової війни на сході валиться деспотична Росія, а на заході Австро-Угорщина. Зробило це національне пробудження поневолених народів, гасла соціалізму та демократизму. Нездала, квола монархічно-деспотична форма не витримала натиску внутрішньої сили. Падають імперії і дають можливість повстанню нових держав, де вже на початку крім національної свідомості, ото самий демократизм чи соціалізм в ріжких його відтінках кладеться в підвалини їх державного життя. Європа сита крові та згариц війни вродила Бріяна. Біла миролюбива Європа, малим державам, тільки що воскресшим, могла подобатися. Мир став їх найбільшою потребою. Але з часом все більше противстають собі дві сили: побідники і побіджені. Бльок побіджених і бльок побідників. Хто сильніший сьогодні тяжко сказати, можна догадуватися про те, хто з ким піде, хто до котрого бльоку приступить, однаке говорити певно є надзвичайно складною річчю; до того комбінації переходят далеко межі навіть самої Європи.

Після фантаста і може не злой волі Бріяна, обставини приневолюють вождів та політиків всіх держав, щільно замикати свої кордони та варити в середині сталі. Держави приступають до отих бльоків, з одної сторони бльоків самооборони, забезпечення того, що дана держава посідає, з другої бльоку нападу, бльоку тих, що почують себе несправедливо засудженими суддями-побідниками. Соціалізм та демократизм популярний до тепер не відповідає вимогам часу, при-

ходить внутрішнє скріщення. Настає час збройного і гарячкового морального посилення. Держави стараються перетопити ріжні соціалістичні піввиробки в квалітний національний елемент. Скрізь бачимо шалене бажання централізації, політичної і духової.

В дванадцятий годині міністер др. Бенеш несподівано зробив ласку завітати і на Підкарпаття.

Пан др. Бенеш зовсім не мав наміру говорити про справи та потреби Підкарпаття і ідеально того дотримувався під час цілої своєї мандрівки.

В кожнім місті, де він промовляв, чули ми тон, що має імпонувати за границями. Голосно заявляє, що від Праги до Ужгороду, — гомогенна цілість республіки на випадок війни. Одверто імперіалістичним тоном говорить, що Підкарпаття є їх (чеське), а потім наше! Рішучо відкидає Пешт, а його ревізіонізмом.

Легко зі зручністю дипломата, наводить, що одиноко добре прилучення Підкарпаття до республіки. Мадярщина відпадає в під уваги; її добре знаємо. Україна? — там ще перешкодою Польща. До Росії? — це великих змін в середній Європі вимагало би.

Отже єдино можливе прилучення до ЧСР, про інше годі думати. Мовляв, мовчи та диш. Що панують тут дикі партійні оргії та непорядки почавши культурно-мовними та кінчаючи політичною абсолютною деморалізацією — це байдуже. Пан міністер запевняє, що Підкарпаття з його дикою мішаниною від нас ніхто не візьме! Це авторитетне запевнення господаря слухає, якому погано живеться, що він себе знаменито почуває. Уважати цю прогулку п. міністра за провістника якихось реформ, в культурній чи суспільній ділянці — зовсім не можна. Дуже наївним треба бути, щоби від подібних подорожей чекати помочі, або скажімо, автономії. В добі націоналістичної гарячки повносвідомих народів, в добі залізної волі і думки залізних держав, які проблеми могли заскочити добірного дипломата від представників населення? Жадні!

„Možna, že vidím zde věci lépe, než je vidíte vy sami“ (sic!)

Міністер Бенеш одверто говорить, що отої квас повної мішанини, царство ретроірадів і опортуністів, отої світ культурно-політичної дезорієнтації і далі має лишитися на Підкарпатті!

Хоч сам одночасно визнає, що московофільство прийшло на Підкарпаття 1848 року з московським військом. На Підкарпатті живе український народ, який повинен би бути одиноким паном країни. Про це вже не зручно говорити. Тоді греба би сказати одверто (не дипломатично) про автономію, про обсадження урядів на 75%, чехами, про дiku гулянину партій в краю, про ріжні безправства, словом про стан річей. Менше дипломатії, а більш болючої правди.

Ціль міністра зовсім не та. Міністер Бенеш, з огляду на загрозливу міжнародну ситуацію, прийшов приспати трохи морфієм рани, а не вилікувати їх. Лікувати їх мусимо ми самі.

Автономія? Міністер Бенеш говорить, що 63% українського населення Підкарпаття має в повній згоді увійти в майбутній автономний сойм.

На іншому місці говорить, що в культурно-мовно-національні справи влада не вмішується. Зате братськи буде підпирати культурні змагання. Не сказано виразно чи. Москвофільські і українські „Pušč Rusina na Rusina“, як поляки роблять. Є це далекозора політика. Бо українці з русотяпами в дійсності не то за десять літ, але взагалі ніколи не зайдуться, значить по часі 63%, українського населення не сконсолідується, тим самим автономія легким рішенням п. міністра відкладається *ad Calendas Graecas*.

Мовний спір рішав міністер Бенеш утраквізом. Практично українсько-москофільський утраквізм в виключений. Тут українці на жадний утраквізм, з рецепти п. міністра, не підуть, бо це значило би зasadниче визнання прав москалів на нашій землі.

Поради нам п. міністра це хитрунство, торгівля, а не принципіальне становище влади. Термін автономії, в той же що був перед приїздом п. міністра.

Овації? Зустріч? Не трактував міністер Бенеш цю зустріч так, як про це писала чеська преса. Передовсім були то урядовці на чолі з симпатичним земським президентом Розсипалом. Коли кажемо, урядовці, знаємо, що 75% з них чехи. Появилися і селяне. Треба уважднити в цім випадку агітацію. Розглянемо мотиви, які привели бідного селянина вітати міністра Бенеша. Як вимагати національно-політичної свідомості від селянина там, де навіть інтелігенція не знає, чого хоче. До того селянина заперегованого та зліднями битого! Привела його біда, голод. Голод, про який Празі ніколи і не снилося. Прийшов з далеких околиць почуті про автономію, а якою сподівається бодай трохи поліпшити своє бідолашне становище, прийшов послухати про кукурудзу та заробіток від так поважного і могучого гостя. Цього, звичайно, чути не міг і пішов розчарованим до дому. До того зрештою, п. міністер вільні хвилини провів між своїми легіонарами та ріжними урядовцями. Село було десь далеко, десь в горах, жило по своєму.

Свою мету міністер Бенеш осiąгнув. За границями могли писати про маніфестацію краю, про повне зрозуміння краєм представника влади.

Ні одному народу, ще ніхто чужий не поміг. Поки хотіння бути народом не просякне в гущу і не заворушить етнографічну масу, доти кожний сильніший його справами буде керувати в свій бік. Право, всі найважніші аргументи лишаться словами, без впливу на біг подій. Наша будуччина в наших руках. Стій кожний на своєму місці, виповняй свій обовязок, начинай справу в свій бік, так як виповняють свої обовязки, тягнуть до себе, визначні люди інших народів, скажемо міністер др. Бенеш. Мужність та характерність, духове себеперетоплювання, з піввиробка в досконалий металъ нації, ось що нас виведе.

Будуймо новий шлях, котрим колись міністер Бенеш пройдеться інакше!

Основуйте всюди по селах приготовчі комітети — II. з'їзду народовецької молоді — щоб достойно приготуватись до свого великого Національного свята — 1. VII. 1934. в Мукачові.

С.:

Чого нам бракує.

Бракує нам багато. Але найбільше нам бракує високошкільної інтелігенції. Де не заглянемо, всюди відчуваємо її недостаток.

Адміністративні уряди Підкарпаття, почавши від Краєвого Уряду в Ужгороді з його ріжними відділами аж до вищих урядів по округах, все заповнена чужинцями, навіть без відповідної кваліфікації. Лікарські посади, інженерські, адвокатські і публічних нотарів також заняti чужинцями. На всіх середніх школах рiшаючу бiльшiсть мають професори-чужинцi, що викривлюють душу української дитини, яка абсолютно в школу i не знає цiли свого життя. Не анаe! В школi її nіхто того не сказав. Вона мрiяла лише про одно: скiнчить i паном буде! Але про почуття народнього обов'язку її anі не снилося. Тому вона не виплекала в собi бажання i праgнення до вищих цiлей. Не розвинула в собi думки, що вона в пiслана для служби своєму народовi, якому має вiддати все своє життя. Правда, не всi абсолvенти середнiх шkol виходять так душевно скалiченi. Є мiж ними й такi, що дуже добре анають, чому i для кого вони студiюють. На жаль їх в менше i вони переважно находяться в тяжких матерiальних обставинах.

Оци безiдейнiсть бiльшої части нашої середньошкільної молодi i поганi матерiальнi обставини iдейnoї молодi спричинюють, що на високошкільнi студiї приходить чимраз менше наших слухачiв. З кожним роком зменшується число слухачiв фiлософiї, медицини i технiки, якi пiд час шkильного року за всяку цiну мусять бути в мiсцi студiй. Тому не дивно, що у нас на Пiдкарпаттi найбiльш бракує наших професорiв, всякого рода iнженерiв та лiкарiв.

В теперiшнiм часi наших студентiв в дуже мало на високих школах. Їх матерiальнi обставини жахливi. Бiльшiсть їх не дiстает з дому anі корони. А на саме уderжання потрiбно найменше яких 350 корон. Отже до мiзерної стипендiї мусять ще самi доробляти, щоб уderжатися на студiях. У нас всяких своiх пiддержуючих фондiв нема, як у чеських та словацьких студентiв, що дiстають мiсячно найменше 500 корон. Наше громадянство абсолютно не цiкавляться нашими високошкільними студентами. Найлiпшим доказом цього є, що дотепер ще на Пiдкарпаттi не заложилось anі одно товариство з цiлю пiддержувати здiбних а немаєtних середньo i високошкільних студентiв. Ми помiстили в „Пробoем“ в 2. числi статтю „Пiд розвагу“, де були описанi студенськi справи i де було висловлене побажання заложити „Позичковий фонд для середньo i високошкільних студентiв“, це осталося голосом „вопiющого в пустинi“. За 15 лiт наше громадянство абсолютно не помогло i взагалi не цiкавилося соцiальнiм положенням високошкільних студентiв. Не цiкавилося, хiба тiльки критикувало студентiв i окрашувало їх рiжними епiтетами, як „безiдейнi“, „безхreбетники“, „вiчнi студенти“ i т. д., i т. д. A не подумали собi, що тi бiднi студенти нераa без вечерi, голоднi, обiдрани; окрiм студiй, мусять заробляти собi, щоб мати бодай на „рекламовий салам“, а крiм того ще працювати в студенських i нестуденських товариствах. I цiкаво, що при критицi найбiльшими критиками показалися тi люди, якi не

мають найменшого поняття про високошкільні студії. Звичайно то люде, що мають може не цілу скінчену народну школу, які сталися слугами в повнім значенні слова якоєсь чужої політичної партії. Знаємо також одного учителя, що й сам не знає, як дістав учительську матуру, перед десятма роками був мадяроном-руссіком, відтак, щоб зробити кар'єру стався „українцем“ і тепер думає, що „вхопив самого Пана Бога за ноги“ і може критикувати і висміювати високошкільних студентів! Нащастя таких людей не богато. Високошкільне студенство дасть собі з ними раду. А тепер знову звертається до свідомого громадянства, щоб воно зреалізувало наше бажання поставлене в агаданий статті в 2. числі „Пробоєм“ і вже наступного шкільного року вислало пару абітурієнтів на високі школи і матеріально піддержало тих, що вже студують!

I. K.

Розмова з поетом.

Читач: Нині в нас на Підкарпатті часто говорять про літературу. Одні в нашої літературі невадоволені через її занадто повільне темпо розросту до глибини й ширини. Другі знову твердять, що література хоч і не поглибилася, то все таки пішла вперед. Цікаво, який у вас погляд на ці справи? Ваш погляд цінний ще й тим, що ви вже нині стоите на помітнім місці серед наших письменників.

Поет: Безперечно, що література йде вперед. От моя послідня книжка, скільки нового внесла до літератури. Це просто епохальна книжка!

Читач: Але критика осудила її як немистецький, а до того і непотрібний ні кому, твір.

Поет: Не хочу хвалитися, але скажу вам, що моєї книжки ніхто з критиків не зрозумів. Яка ціна такої критики?

Читач: Все таки читачі слухають критику. А коли вашого твору не розуміє критика, то тим більше не розумітимуть читачі. Не кажу, що ви повинні знижуватись до рівня читачів, проти читачі мусять підноситися, щоби твори розуміли: хто хоче пити води, мусить підійти до криниці, бо криниця до нього ніколи не прийде. Так. І саме тут ахілева п'ята нашої літератури: мені здається, що рівень читачів вищий, ніж рівень самих творців літератури. Наші письменники, дістають славу поетів (шо в нас дуже легке), але не працюють над собою, не хотять удосконалюватися.

Поет: Я з вами годжуся впovні. Дійсно, наша нова підкарпатська література не має цінного твору. Зате поетів у нас, як грибів по дощі...

Читач: Перепрошую, як можливо поети без творів? Для мене не той поет, що кричить про свій талант, а той, що творить. Після виконаної праці, а не самореклями, ціню письменників.

Поет: Добре. Та ваш закид, що письменники наші не працюють над собою, несправедливий. Поперше: наші письменники — нефаховці. Вони мусять учити, чи сидіти по канцеляріях, робити громадську

працю і щойно потім бути письменниками. Подумайте, де взяти на все те час?

Читач: Я подумав, та, заки вам відповім, дозвольте маленький запит: що перешкоджає вам працювати над собою і як ви над собою працюєте?

Поет: Бачите, це питання мене заскочило. Щиро кажучи, мені нічо не стоїть в дорозі до самоудосконалення. Можу працювати над собою і пять годин денно. Але я думаю, що, читаючи книжки, я не був би орігінальним, а чужі думки переказувати немає значення. Тому книжок не читаю, а наші новинки читаю всі!

Читач: Отже ваше оправдання, що поети не мають часу, відпадає, бо коли ви, учитель, можете мати пять годин денно, то всякий урядник може знайти годину, лиш треба хотіти. На час всі наші письменники правдиві Креви!

Поет: Припустім, що мають часу досить. Ну, але що з того?

Читач: Тоді ясно, де причина слабого, або й ніякого, розвитку нашої літератури! Тоді ясно, що наші письменники дбають не про те, щоб витягнути наше літературне життя з задушної атмосфери тисячлітнього рабства на широкі простори вільного людського духа, а за свою дешевеньку славу. Тоді ясно, що наші письменники добровільно не хотять учитися, знати...

Поет: Правдивому поетові знання не треба. Інтуїція, надхнення заступить все, а знання ще нікого не зробило поетом.

Читач: А як тоді поясните факт, що всі великі світові письменники дуже багато знали й училися і що дурень, хоч талановитий, ніколи ще не став поетом.

Поет: Дозвольте відповісти питанням: як ви це пояснюєте?

Читач: Для мене це ясне. Людина що бажає вести національне життя, даючи йому нову розгінну силу та ідеї, мусить передусім сама розуміти і проглянути його. Коротко: сучасний поет мусить мати світогляд. А мати світогляд, значить не лише думати й спостерігати а й просто учитися. Наші письменники не роблять ні того, ні другого. Тому властиво не маємо письменників.

Поет: Що значить розуміти життя, мати світогляд?

Читач: Зрозуміть силу всіх чинників, що кермують людським і національним життям, розуміти вагу кожного чинника зокрема, мати певне становище до подій у сучасну хвилю, це значить розуміти життя людське і наше національне. Синтеза ваших поглядів на ці справи і вашого світовідчування — це ваш світогляд.

Поет: Тоді я буду ученим, соціологом, політиком, а не поетом. Мое завдання не творити щось нове, а описувати те, що є.

Читач: Тобто: ви не хочете нічого творити; хочете, лише описувати. Але тоді яка ціна ваших писань? Бо краще подивитись на орігінал, ніж на ваш недоладний опис. Краще зрозуміло, що таке боротьба, коли піду сам боротися, ніж коли буду читати писання, що їх ціллю є об'єктивно описати боротьбу і більш нічого. Для кого і для чого тоді ваші твори?

Поет: Бачите, я ніколи не думав, для кого і для чого пишу. Писав, бо кажуть, що маю талант.

Читач: То може ви стали поетом, як у казці Іван царем: вас зробили поетом? А тоді хто відповідатиме за наслідки ваших творів? А що як вони не помагають, а шкодять національному організмові?

Поет: Так, отже ви хочете, щоби письменники відповідали за свої твори? Добре. Але ви твердили, що в нас нема письменників, тож нема кому і відповідати.

Читач: Правильно: письменників нема, але є люде, що підшиваються під їхню ролю. Їх треба тягнути до відповідальності якраз за незнання і нерозуміння справи. Хто кричить, що він духовий провідник народу, а притім розуміється на національних справах, як вовк на зорих, той за свою глупоту мусить відповісти. Інакше в світі настане анархія.

Поет: Так, ви красно говорите, але конкретно нічого не кажете, що і як робити.

Читач: Передовсім ви повинні мати більше самокритики і почувати відповідальність. А тоді своє незнання постараєтесь усунути, скочете бути поетами, а не вас робитимуть інші ними, коротко аж тоді будете творцями, що з життєвої дійсності творитимуть нові світи. Як з каміння різбяр вирізує красні постаті, так з дійсності ви мусите творити нове життя та ідеї. Дійсним є не лише те, що бачимо тачуємо, але й те, чого хочемо. Воля, хотіння теж дійсні ть.

Поет: Все це красне, та я пишу не для життя, а для себе. Мені байдуже, що потрібне нашому життю; тим нехай займаються політики.

Читач: Тоді нашо видаєте свої писання і нарікаєте, що їх не купують?

Поет: У всіх народів купують книжки, то й у нас повинні.

Читач: Так, але у всіх народів письменники не говорять, що їм байдуже до національного життя, а противно, вони є провідниками, моторами життя. Література веде життя, даючи йому нові сили. Наша противно убиває все нове, затримує стару задушливу атмосферу...

Поет: Що тим хочете сказати?

Читач: Кажу, що наші поети зарозумілі на свою некультурність. Не хотять її знищити, а боронять її, бо інакше пропадає їхня слава поетів.

Поет: Ви хочете, щоб ми писали, як французи. Самі бачите, що наші обставини тяжкі; вони не дозволяють нам писати так дуже по мистецьки.

Читач: Отже виходить, що обставини винні, що ви не читаєте, не учитеся. Та подумайте, при чим тут обставини? Не обставини, а ви самі винні! А втім, думаете, що Шевченко, Франко і другі наші письменники мали і мають якісь кращі обставини? Супроти них наші обставини золоті, лише працюйте! Пригляньтесь, як ростуть і силою волі вибиваються на світових поетів наші письменники в Галичині та на східній Україні.

Поет: Але з наших підкарпатських письменників ще ніхто не вийшов так високо. Ми не маємо ще приміру.

Читач: Знаменито! Нема приміру, то й працювати не треба! А чому ви не бути приміром? Чому ви постійно бороните погані наші звичаї, чому вам дорогі наслідки тисячлітньої неволі? Зі широго серця раджу вам бути обережним. Наше національне життя зриває раз на все з такими „традиціями“, що кажуть нам бути відсталими. Хочемо жити. Тому нема місця й часу на дурниці. Або творіть поезію й літературу, що відповідатиме конквістадорському наставленню нашого життя, або мовчіть, бо ліпше мовчати, ніж говорити не до речі. А примірів слава Богу маємо досить: от поети з „Вісника“, що українську поезію вирівняли зі світовою. Беріть примір!

Поет: Я вас розумію, але не бажайте неможливого. Ми теж люде.

Читач: В чім тут неможливе? Неможливе мати світогляд, самокритику, більше образовання та більшу любов до свого народу? Якби ви хоч трохи любили свою націю, то паленіли би зі стиду, що наша підкарпатська література така відсталана, а не боронили би її всіми силами.

Поет: Так воно словами все робиться, але ділом не так легко.

Читач: Охоче з вами погоджується, що легше бути дурником і не відповідати за ніщо, ніж свідомо за щось боротися, кудись прямувати, вкладати цілого себе до справи і жити лише нею: легше бути тим, кого ведуть, ніж тим, хто веде. Але то ще не значить, що нам такими не треба ставати. Противно мусимо стати такими, бо наше життя того потребує.

Поет: Дозвольте вас запитати: чи вірите, що ваші слова когось переконають та захочуть діяти?

Читач: Пословиця каже, що з осла биттям не зробити коня. Але думаю, що осягні засади не можна переносити на людей. Тому вірю, що я переконав вас, що хиба нашої літератури в її творцях. І якщо ви це мені признаєте, то наша розмова не безцільна.

Студенський Вісник.

Травень: Відбулося двоє засідань виділу Союзу П. Р. С. на яких, одною з найважніших точок, було приготування на П. з'їзд народовецької молоді до Мукачова. Союз П. Р. С. подав від Організаційного комітету просьбу за знижкою на міністерство залізниць. Ургування Союзу на міністерстві залізниць скінчилось з успіхом. Міністерство дало 50%, знижку для всіх учасників на П. з'їзд народовецької молоді Підкарпаття, що відбудеться 1. липня 1934. р. в Мукачеві.

Союз П. Р. С. з читальним т-ва „Просвіта“ зробив дві спільні прогулки.

Дня 20. V. до Шарки в околиці Праги, де студенти спільно з робітництвом устроїли руханкові гри, танці, спів і музику. Всі гарно побавилися серед весняної природи. Дня 27. V. взято участь у погульці до Ржевниць, де відбувалося свято Українського Сокола. До полуночі була прогулка по околиці, а від полуночі на площі ржевницького сокола вільні сокільські вправи і легкоатлетичні змагання, в яких взяли участь і деякі члени Союзу П. Р. С. і т-ва „Просвіта“.

Тепер члени Союзу приготовляються до установчих загальних зборів читальні т-ва „Просвіта“, що відбудеться 9. червня о 11,5 год. в Празі I, Аненське мна. 4.

Абсольвентам середніх шкіл.

Союз Підк. Р. Студентів оцім подав до відома, що 30. VI і 1. VII. 1934. р. інформуватиме зацікавлених про високошкільні студії

в Празі та Братиславі. З огляду на те, що многі з вас прийдуть на II. зїзд молоді до Мукачова, просимо в означеніх днях голоситися до читальні т-ва „Пресвіта“ в Мукачові Достоєвського 2.

Студенська колеї на Градчанах в небезпеці.

В студенській колеї на Градчанах жив 250 студентів. Це найбільші працькі студенти — сини дрібних хліборобів і робітників. Між ними жив рік-річно до 20 студентів з Підкарпаття — члени Союзу Підкарпатських Студентів. Це одинока колеї, де студенти мають свою повну самоуправу. Завдяки тому, там живеться найдешевше (220—кч. місячно!), там є найбільша свобода, рівність у правах. Сама колеї це бувша краєва вязниця і належить краєвому урядові в Празі. Частину будови до сьогодня ще замешкують вязні. Але на осінь переселять їх до Рузина коло Праги. Студентів хотять також викинути, а будову продати. Міністерство шкільництва не хоче купити будови від краєвого уряду для студенської колеї. Здається, перешкодою є студенська повна самоуправа!

Тепер студенти-колеяне ведуть заваяту боротьбу за еквістенцію колеї. Інтервенція за інтервенцією у всяких політичних чинників, пропаганда в пресі, відозви до студенських організацій, до громадянства і т. д.

Союз Підкарпатських Студентів в Празі також визиває всі українські студенські й не студенські організації, освітні інституції, політичні чинники, громадянство, щоб прилучилися до боротьби градчанських колеян, надсилали протести і вислови солідарності в бою за студенську колеї на Градчанах!

ХРОНІКА.

Два зїди в Ужгороді.

Дня 27. і 28. травня відбувся в Ужгороді I. зїзд народовецького жіноцтва і V. конгрес українського учителів зорганізованого в „Учительській Громаді“. На жіночому зїзді в поході взяло участь вище ніж 3.000 жінок. На учительському конгресі було присутніх 781 registrovаних членів (всіх в 1.318) і близько 200 гостей. На обох зїздах переважала молодь, що в певною зарукою буйного розквіту і повної перемоги українства над ворогами на Українськім Підкарпатті. Це ще вона докаже на II. зїзді народовецької молоді Підкарпаття, що відбудеться 1. липня в Мукачові.

Не досить нам тисячі літ??

В Берегові п'ять українських кляс народньої школи — все ще під мадярською правою. Вже кілька раз підносилося цю справу, а шкільна влада неначе води набрала до уст. Українська школа в Берегові — мусить жити з мадярською ласки. Що останеться, то кинеться й! I так вже п'ятьнадцять літ ведеться боротьба. Чи не сором, що все ще не осамостійнили українську школу в Берегові?

Подібно є з двокласовою українською школою у Вілоку — яка також „розвивається“ під мадярською правою — мимо просьб і нарікань. Чи є десь чеська школа під українською, або мадярською правою? Нема! Чехам, арозуміло, роходиться про розвій чеської школи на Підкарпатті, а не української!

Не досить було тисячі літ терпіти і дивитися, як гине українська школа під мадярським режімом? Ще й тепер, в демократичній республіці — на своїй землі маємо дивитися на упадок української школи??

— ай —

В Галичині нова польська „пацифікація“.

Українська преса приносить з Галачини тривожні вісти. Ще не загоїлися рани на українським тілі, ще не обросли тровою могили українських геройів мучеників від першої пасифікації, а вже лачалася нова. Знову поляглась українська кров від польських кавчуків, багнетів і куль, знову катують паляки варварським способом український народ, що бореться за свої права, ницьать українське добро на Західно-українських землях.

В Унівщині сотня кіної поліції від 10. квітня ц. р. сваціфікувала вже 8 сел, а саме: Карів, Піддубці, Вербницю, Корчів, Домашів, Корчмин, Кривицю і Стай. Переводиться пасифікація в той спосіб, що в село несподівано приходить поліція і робить в українських хатах ревісії, нищачи будинки й господарське знаряддя та немилосерно бочи всіх українців без розбору чоловіків, жінок, дітей. Богатих забирають і відвозять. Люди втікають до лісів як перед татарами. По подіях у Мокрянах, про що ми вже писали (ч. 5), дня 10. V. поляки знову пасифікували те село з особливою дикістю катуючи людей та нищачи добро. То саме відбулося в Містковичах і Купновичах.

А тепер подивімся на технічну сторону польських пасифікацій на українських селах. Поліцай розміщаються в читальні, примушують селян знесті перини, подушки, покрівці, кожухи для „панів“. Назначають хто і що має варити. Люди мусять принести мясо, сир, яйця, молоко і т. д. Дівчата рано й вечір мусять стелити ліжка. Хлопці мусять поліцаям чистити убрання, чботи. Хто не слухає, того буть до крові як хлопців так і дівчат. У Піддубцях так трохи не забили на смерть двох дівчат; відбили їм нирки. За списком від староства ходять по хатах, передовсім тих українців, що культурно працюють у читальні чи кооперативі. В хатах нищать все: меблі, підлогу, стелю, стіни, перини, убрання, біля, розкидають збіже, муку. Під час того всі хатні стоять лицем до стіни, з руками до гори. Хто не слухає, того буть, буть і ще раз буть. Кожний поліцай на обід їде возом, розуміється селянським. Отже аницивши село, стараються привести все до порядку: женуть усіх мести, мити, мастити, направляти понищене. І це все робиться в часі весняних робіт.

Так поляки розвязують українські товариства по селах, підтримують владів, нищать український народ. Але прийде колись і на них!

ВІСТИ.

II. з'їзд народовецької молоді відбудеться 1. липня ц. р. в Мукачові.

Товариство українських письменників і журналістів у Празі улаштувало в 31. V. до 2. VI. 1934 р. виставку підкарпатської преси за останніх п'ятнадцять років.

Дня 9. червня о 17. год. буде мати читальня т-ва „Просвіта“ свої установчі збори в „модрій салі“ Академічного Дому, Прага III, Під Летнов.

Бібліографія.

Генерал М. Омелянович-Павленко: Зимовий похід (б. XII. 1919—5. V. 1920). Каліш. 184 ст. з 19. схемами та 5. ілюстраціями. Ціна 30 кч.

Названий генерал дуже відомий, він був командантом української армії. Відомий і „зимовий похід“, що став світлою і героїчною сторінкою в збройній боротьбі за самостійність України. Нині командир зимового походу сам ген. М. О.-Павленко видав про нього книгу. В ній в обективних тонах переповідається похід від початку до кінця, на протязі 152 днів, коли українська армія приблизно з 4-5 тис. багнетів успішно билася на запіллях „білих“ і „червоних“ московських армій, проробивши рейсів коли двох—трьох тисяч кілометрів. Талановито і приступно написана книга читається з великим інтересом і переживається читачем дуже інтенсивно й іноді просто аж дух захоплює! Кожний українець може бути

гордий з того повсякчасного п'ятьмісячного безпереривного герця зі смертю, частини нашої армії і з ведення нею, коли вміли знаходити вихід з просто безвихідних положень. На нашім празькім грунті та праця між іншим дає відсіч тим писаком з чехів (як от Борський з „Národ. polityky“), що так охоче підіцнюють здібність Українського народу до активної боротьби за свою самостійність і дозволяють ображати велику українську націю.

Проф. О. Міцюк.

Книжку можна набути: Praha-Zížkov, Tomková 8.

Від редакції.

В 5. числі „Пробоем“ приложили ми чеки. Багато людей зрозуміли свої обовязки і власли передплату. Але багато ще є й таких, що досі не заплатили за журнал. Тих всіх просимо, щоб негайно вирівняли свої залегlosti і не здержували видавання часопису!

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвував на пресовий фонд 100—Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву!), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді „Пробоем“. Всім іншим цира подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

	Кч.
39. Інж. Осип Дольний	100.
40. Др. Евген Куріляк	100.
41. Інж. Олекс. Левицький	100.
42. Володимир Шпилька, учит.	100.

На пресовий фонд даліше зложили:

	Кч.
30. Др. Н. Білик	50.
31. Евген Даямка, студ. прав.	10.
32. Др. Іван Ладанський	10.

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ЗМІСТ.

I. К.: Як-же не вірити в близьку перемогу? — Милола В.: Будуймо український націоналістичний фронт. — Зореслав: Ніоба. — Народовець: Весна на Підкарпатті. — Ізидор Крайнянський: Інтелігенція і народ. — Петро Бедей: Високий гість на Підкарпатті. — Чого нам бракує. — I. K.: Розмова читача з поетом. — Студенський вісник. — Хроніка. — Вісти. — Бібліографія. — Пресовий фонд.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Викодить кінцем кожного місяця, крім липня та серпня. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1·50 кч., за границею річно 15—кч. — Газетові марки дозволені дір. пошт і телеграфів ч. 321504/VII-1933. Подаеться на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового конта 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV.-11. Pošt. schránka č. 9.

OBSAH:

I. K.: Jak mohu nevěřiti v blízké vítězství? — Mykola V.: Organisujme ukrajinskou národní frontu. — Zoreslav: Nioba. — Narodovec: Jaro na Podkarpatsku. — Izidor Krajinanskij: Inteligence a narod. — Petro Bedej: Vážený host na Podkarpatsku. — Co nám schází. — I. K.: Rozmluva čtenáře s básníkem. — Studentský vestník. — Kronika. — Novosti. — Bibliografie. — Tiskový fond.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce, mimo červenec a srpen. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1·50 kč., do ciziny ročně 15—kč. — Novinová sazba povolená řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevrácí. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. — Majitel i vydavatel: Mykola Lelekač. Adresa redakce a administrace:

Ukrajinské oddělení knihtiskárny A. Fišera, Praha-Strašnice.

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ I.
ЧИСЛО 7.
ПРАГА
ЧЕРВЕНЬ
1934.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

Зореслав:

I Д Е М О!

В ореолі ранку йдемо.
В ореолі вогняній.
Долам і верхам несемо
Зрив розкованих стихій.

Ми — воплочене хотіння,
Ми — непереможний чин,
Ми — підвалина і коріння,
Ми — окрилення вершин.

Ми — нестримане завзяття,
Ми — любов і правда й гнів,
Ми — світанок Підкарпаття,
Ми — пролог великих днів.

Перед нами шлях останній —
Шлях невблаганих борень;
Лиш у бою, лиш в змаганні
Спалахне життя вогень.

Ми стихією грізною
Йдем вперед, на ясний шлях,
А за нами йде горою
Перемога в блискавках.

І. К.

СОНЕТ.

З великою погордою, з докором
Глядьку на вас провідники народні,
Що вразких ласк і милостинь голодні
Продали рідний край на ганьбу й сором.

Кляну ваш чин і кличу вам на сором:
Ви зрадники, запроданці народні,
Бо взявиши підлій юдів гріш, сьогодні
Ви кажете, що ворог пже не ворог!

Так всі казали Ефіяльти, юди,
Щоби вспокоїти сумління й совість,
Що гризли розум їх й палили груди.

Так! і ви! Лиш давні покоління
Хоч ганьбу мали. Ваша в тому новість
Що втратили ви й юдове сумління.

Перед ІІ. зіздом.

Перший народовецький зізд 1929. р. мав на меті головно два завдання: перегляд сил і заява перед світом, що ми частина великого українського народу. Наші вороги були заскочені нашою силою і заявою. Вони мусіли признати, що народовецький напрям на Підкарпатті це не одиниці, але народний рух, що його веде найкращий та найактивніший елемент культурного, господарського та політичного життя.

Від того часу перебігло п'ять літ. За цей час народне життя пройшло величими змінами. Молодь українська на Підкарпатті зачинає відчувати не тільки етнографічну приналежність до української нації, але вона доходить до такого ступня розвитку, що зачинає національно думати.

Другий зізд молоді має на меті вже не маніфестацію культурної єдності українського народу, ані не протести проти наших гнобителів. Його завданням є вища ціль: надати народовецькому рухові нову ідеологію, новий і всесторонній напрям національної боротьби та зашкіпити народовецькому рухові єдину політичну ідею, словом, надати йому нове життя.

Найкращі представники підкарпатського українського народа на цьому зізді повинні заявити, що коли ми добровільно увійшли в державний склад з іншими народами, тим ще не зrekлися права рішати про самих себе, не зrekлися кінцевої цілі нашого народу здобути Національну Правду. Представники мають вповні усвідомити собі, що краще завтра для нашого народу, а тим самим і для себе, адобу демо тільки власними силами дорогою національного визволення.

Ми, молоді, всі як один, 1. VII. 1934. повинні заявити, що не дозволимо розривати самих себе по ріжних нам чужих політичних партіях, які використовують нашу енергію для своїх особистих цілей, а не для добра нашого народу. Будемо боротися проти всіх політичних труп, що не тільки не приносять жадної користі нашему народові, а противно чим даліше, тим більше троять наше життя, розбиваючи національну єдність на ріжні неприродні серед нашого народу соціально-господарські противенства.

Лише самостійна, незалежна українська політика є правильною і для нашого народу корисною

Коротковірість наших політиків довела наш нарід до такої господарчої біди, яку нарід ніколи не пережив. Ці хиби мусимо праправити, поки не пізно.

С. Р осоха:

Займанці українських земель єднаються.

Після світової війни червона Москва кинула гасло: „Пролетарі всіх країв (народів) єднайтеся“ і приготовляла світову „соціальну“ революцію. Ненаситна Москва надіялася, що цілий світ пожре. Й тому, як з мішка сипала гроші для соток тисяч червоних агентів в цілім

світі для розкладової праці комуністів у всіх державах. А тим часом на Україні міліони людей вмирали з полоду.

Але бажання Москви не сповнялися. Надія на „світову революцію“ згасали. Москві зачало текти до чобіт. З одного боку сильний зріст націонацізму на Україні й між іншими поневоленими народами, а з другого боку загроза жовтої Японії. Не лишилося нічого іншого, як натягнути на себе овечу шнур і пустити по світу всякі „миролюбиві“ гасла та утворювати ріжні пакти (договори) ненападу.

Першим таким пактом, що і нас інтересувє, був пакт ненападу жорстокої Москви з варварською Польщею. Перед тим договором щедро пливли гроші на „революційну роботу“ комуністичної партії в Польщі, зокрема на західно-українських землях. Тоді десятки часописів заливали український ринок пропагуючи „соціальне й національне визволення“ українських мас з під польського імперіалізму. Але по заключенні пакту ненападу з Польщею нагло притихла вся „революційно-визвольницька“ робота московських агентів в Польщі, а головно на західно-українських землях. І так III. інтернаціонал перестав цікавитися близькою долею „революції“ в Польщі.

Другий такий пакт, що торкається безпосередньо й нас, зродився 9. червня в Женеві. Тоді Румунія, а за нею й Чехословаччина визнали право СССР і навязали з московським урядом правильні дипломатичні відповіді.

Черона Москва, що ще недавно на ціле горло кричала проти польського, румунського й чеського імперіалізму й брала в „оборону“ поневолені українські землі й українців, тепер вианає їх імперіалізм, з ним братиться творить союзи. „Бережи награблене“ — каже всім цим здобичникам світової війни йти спільною дорогою та здергувати всією силою зріст революційних і націоналістичних настроїв, що пульсують у всіх переможених і поневолених народів СССР. За всяку ціну старається силою пактів і союзів перш за все закріпити свій стан посідання, здушити всі визвольницькі рухи ним поневолених народів. І так, московський імперіалізм, хоч маневрує революційною фразеологією, щораз краще зживается з іншими імперіалізмами.

Той самий СССР, що недавно ще брав в „оборону“ українську Басарабію перед румунським імперіалізмом і стало проголошував нібито свої претенсії до неї, тепер за приязнь того самого румунського імперіалізму погодився на принадлежність української Басарабії до Румунії. Це стверджено навіть двома окремими протоколами, в яких зокрема покладено головний натиск на унеможливлення всякої ворожої агітації й пропаганди, в яких обидві імперії зобовязуються заборонити всяку діяльність на своїй території тим організаціям, що вестимуть революційно-терористичну боротьбу проти другої імперії.

Із цих зобовязань ясно стає, що СССР зрікся всяких прав до української Басарабії, а заборона існування революційних організацій з протиокупантським вістрям, яку ухвалили СССР і Румунія — означає наявний союз проти революційно-визвольних змагань українського народу так з під московського, як і румунського ярма.

Та марна слава, український народ вже свідомий, він знає, що тільки він є господарем своїх українських земель і тільки він має право над ними, ними управляти і над ними рішати. Проти цього заслабі всякі пакти і союзи його відвічних ворогів. Український народ вибере собі свої природні права над своїми землями. А поки що „смійся, смійся лютий враже! Та недовго...“

Не поможе ненажерній Москві, що на її приказ припиняє комуністична партія свою розкладову чинність у всіх окупантських державах, а всю свою чинність звертає проти „українського фашизму“, проти „української буржуазії“. Ачей, хоч тепер українські комуністи, що так щиро стояли на послугах згубної Москви проаріють і побачать, куди їх Москва веде і проти кого силує боротися. Бодай тепер отворяться їм очі і вони зірвуть раз на все з огидною Москвою та опіумом всяких інтернаціоналізмів і соціалізмів та стануть на здоровий ґрунт українського націоналізму, що одинокий поведе цілий український народ до світлої перемоги над всіми зайнанцями і приведе його до Добра, Чести і Слави!

Петро Бедей:

Батьки й діти.

В історії ріжких народів дуже часто виступають студенти, як радикальний і вповні схоплюючий стан речей елемент. Не можна забути на боротьбу українського народу за часів самостійної України, в 1917.-19. р.

Не можна забути Крут, бою під ними, де українські студенти, побачивши, що провід грубо помилився, оголосивши демобілізацію українських військ, організуються як добровольці і йдуть в бій рятувати Україну. І героїчно славною анальгією до одних Тернопіль, падають.

Може хтось і тут переочить ідею. Хтось може сказати, що на ясну погибіль, на очевидну смерть і в гарячці захоплення, ентузіазму, не варто йти.

Між ідеєю, та спекуляцією, ріжницею в отої благородний абсурд! За високе це поняття добродіям, яким першим і послідним маяком життя є їх шкіра — і її інтереси.

Студент, молодий чоловік, радикальний, з більшою диспозицією перенятися ідею, скажімо екстремною, робить гріх? Чи мало в нас застою, благословленного тисячеліттям рабського життя? Страх перед ідеєю! Нема відваги, а може її шкода отворити разом вікно і двері власної хати, щоби трухлий, віками віпсаний воздух прогнало?

Є фактом, що молоде покоління розуміє старих, старше молодих зовсім не розуміє і розуміти не хоче!

Не буду розписуватися про мадиронів, русофілів і інших х-філів; посліднього часу виступав і наше, сказати б, українське громадянство проти нас. Безперечно, студенти зносять недоречні удари і яскраво протиставляться всякому хиблому розумінню народної справи.

Час спекуляцій, чудацьких міркувань належить минулому. Прийшла нова ера. Ера чину, конкуренції, безоглядної боротьби за існування одиниць і націй. Смертельна боротьба з ворогом, дощільна і раціональна любов до свого. Це наша програма. Це повинно глибоко в душу вкорінитися молодій генерації.

За нами сила зросту, треба заострити хотіння бути психольоґічно і політично вільним. Хотіння це має бути змістом життя кожної одиниці. Так з етнографічно-культурницької свідомості приходимо до свідомості політичної. Цього вимагає український народ від студента, від молодого покоління взагалі.

Бачимо промахи в минулому, помилки в сучасності. Студенти ваймають пряму не двозначну чи то бувас у наших „політиців“ і вождів народу, позицію. Народ український, покладаючися на свої власні сили діде до кращого завтра. Студенство рішучо відкидає партійність, псевдоклясову диференціацію; кладе за свою ціль єдність, свідомість та активність своєї нації.

Діяльність та політика партій у нас, це згубний, розкладовий чинник, що веде до розбиття, денационалізації, конкретно чехізації та економічного визискування. Активне українське студенство бере це під увагу та можна і характерно бореться з путами розвитку. Молодь прагне самоорганізації та дисципліни. Прагнемо повного, почавши національним, кінчаючи економічним, визволення. Нема випадку в історії, щоби повно свідомий народ не вибрів з національної нужди, взагалі, щоб не став незалежним, і не ввійшов у круг вільних народів.

Старше громадянство мусить іти з руслом національного визволення, з молоддю!

Чи не мати спартанця говорила синові як той вибирався на війну: „Або аі щитом, або на нім!“? Не мгти Симонові Петлюрі, не мати, що їй померло на війні з московськими дикими большевиками за визволення України 7 синів, давала останню свою дитину?

Знаємо, що ви є старші, іншої школи і т. д. Але чи не робите гріх, коли не то що не помогаєте, але іноді дуже часто стаєте обтяжуючим баластом, своюю половинністю, в прямій і одвертій боротьбі?

Повторяєм, хитрість та їй „малороса“, належить минувшині. Чи може думаете, що коли витягнути з молоді хребет, з нами макунами влада, воріг більше буде числитися? Марно!

Тепер самостійна Ірландія, під боком великанської імперії Англії, дійшла активно-залізно і революційно до свого абсолютноного освободження. Але ірляндці розкіш свободи уміють оцінити і знають, що благородна свобода мусить бути орошена не раз благородною кровю. Наші старші тепер повинні зрозуміти нас. Знайте, що ваші міста займемо ми. Будьте здібні благословення дітей своїх на „святеє діло“. Грубо помиляється старше покоління, думаючи, що молодь не хоче слухатися і числитись з ним. Залежить нам якраз на тім, щоби старі, старші, молоді і наймолодші йшли в бій за краще завтра сильним монолітом. Студенти не є це нові люди, але є це молоді люди. Стара генерація витикає студентам, молоді взагалі, недосвідченість і непрактичність.

Ходіть старі ветерани! Голосіться до слова! Радо послухаємо вас. Дайте можливість пізнати мудрість життєвого досвіду і практики. Дайте вказівки, вказівки гідні старшого і мудрого покоління. Вказівки, що не були б заборолом та анахронізмом. Ходіть наші Барту, Сайони! Міністер Барту, старець, але скільки в цієї людини енергії, безкомпромісості, ненависті до німців, прямолінійності!

Наше старе громадянство перестерігає: не кидайтесь, мовляв, до екстрему, видаєтесь на небезпеку, ви проти всіх і т. д.

Дійсно, дорогі отці, у вас в серці, може атавістичний страх віками невільної нації. Ви готові і там когось і себе жаліти, де треба заціпіти і заскрготати зубами.

Шлях наш тяжкий, проте не уважаємо себе мучениками. Коли б нам стелили рожі, нас було б більше, прилучилися б до нас і старі і цілій ряд чорно-опортуністичних духів. Тепер до нас пристають ті, що знають, що шлях наш тернистий, що на нім хтось падати буде жертвою, але шлях певний і єдиний.

Благородний японець, не дотримавши слова супроти вітчини, розпорює собі живіт — поповнює гаракірі. У нас бути підлою людиною є майже національною заслугою! В німця бути ворогом француза є національним обов'язком. Ми ж не знаємо хто наш воріг, а хто приятель. Не вистачить виглядати людиною, треба мати її прикмети.

Ці проблеми вирішує студент, молода українська генерація. Рвемо з минулим, з минулим повним понижння, ганебного рабства. Але тяжкою провиною уважати будемо перешкоджування нам на нашім шляху до національного виаволення.

Г.:

1919—1934.

На початку травня місяця відсвятковано бучно 15 річчя з дня приєднання Підкарпаття до ЧСР. З нагоди цього відвідав нашу землю міністер закордонних справ п. др. Бенеш, а за ним і інші високі державні політики. При цій нагоді виголошено ряд промов в різних містах Підкарпаття.

Рамці нашого журналу не дозволяють зупинятися на всіх промовах відповідальних як пражських, так і підкарпатських політиків. Тому застановимося коротко лише на промові п. міністра Бенеша. В своїй лекції п. міністер висловив погляд держави на питання Підкарпаття: економічне, культурне та міжнародне. Отже в такій послідовності розглянемо перші три питання в аспекті нашої сумної підкарпатської дійсності. П. міністер говорив:

I) „Чинність уряду найліпше характеризує факт, що на спеціальні потреби Підкарпаття в справах шкільних, хліборобських, громадських робот та гігієни видано до року 1933 — Кч. 1600 міліонів”.

Цією сумою затяжений, так би мовить, рахунок Підкарпаття до Республіки. Про те, що видано для Підкарпаття часто нагадується і в печаті і словесно ріжними політиками. Але ні п. міністер, ні інші державні мужі не говорять, на яку суму видало за 15 років авто-

номне Підкарпаття лісного матеріалу, соли, ріжних даней, порцій та іншого. А відомож, що кожний рахунок має свою вартість лише тоді, коли він ведеться точно, коли до нього записують все, як на одну, так і на другу сторінку. В данному випадкові ми цього не бачимо. А бачимо, що Підкарпаття з дня проголошення паперової автономії, (як рівно ж і століттями до неї) продовжує перебувати в економічному визиску. Вже той факт, що на Підкарпаттю урядовий апарат од краєвого президента аж до жандарма на селі та сторожа на заливниці є в руках чехів — яскраво свідчить до чиїх кишень попала величезна більшість „виданих до року 1933 — Кч. 1600 міліонів!“

2) Переходячи до ділянки культурної п. міністер говорив: „В році 1917-18 було 34 школи руських, інші були мадярські. Після 14 років (1931-32) було руських народних шкіл — 433... Інше питання, яка має бути культурна та народна орієнтація підкарпатського громадянства, коли воно не є чехословацьке, мадярське та жидівське. В сучасній боротьбі цього славянського громадянства виявлені орієнтації — великоруська, малоруська та місцева — якась русинська, чи карпаторуська... Я далекий від того, щоб я встравав до того спору та наказував вам, що маєте робити: яку мову і правопис заводити та яку культурну орієнтацію приймати...“

П. міністр задоволений кількістю шкіл: було, мовляв, 34, а тепер аж 433! До амісту цих шкіл п. міністер не придивляється. Його не цікавить, що в тих школах ведеться не наука, а мұка. Бо при агаданих вище орієнтаціях в одній школі учать: один учитель по нашому-українському, — другий — по московському, третій — по якомусь русинському з проізношеннями.

Ще з початку приєднання Підкарпатті до ЧСР. влада одержала від Чеської Академії Наук відповідь на питання про національне обличчя підкарпатського народу та його мову. Академія сказала, що народ цей належить до української нації і мова його є українська. Отже владою мав бути респектований лише голос науки, Але так не сталося. Питання мови перенесено до вуличного (в своїй більшості — продажнього) політиканства, яким на Підкарпаттю керують чеські в переважній більшості москвофільські партії. Тому то центральна влада як і п. міністр Бенеш стали „далекі від того, щоб встравати до того спору та наказувати...“ А цим, ясна річ, урядово узаконена мовна анархія в наших школах. Отже з сумом доводиться констатувати, що з національного боку школа поглибує серед підкарпатської молоді шкідливі орієнтанції і тим аміцнює в культурній ділянці анархію. Таким чином мовна анархія повстала у нас з ласки чеської політики, але гроші на ведення цієї анархії платить наш народ. Більше того, наш народ утримує ще 150 чеських шкіл, відкритих з метою чехізації краю, але в дійсності ставших привілеями для жидівського населення, як компенсація за підтримку жидами чеської колоніяльної політики на Підкарпаттю.

Варто при цьому зауважити, що в той час, коли п. міністр проголошує: „Я далекий від того, щоб встравати до того спору...“ — краєвий президент Підкарпаттія п. Розсипал не тільки встравяє до того

спору, а тим, що свою статтю: „15 літній юбилей Подкарпатської Руси“, (надруковану в „Новому Времени“ 8. V. 1934), написав московською мовою — одухотворяв та узаконює московську орієнтацію. Цим п. краєвий президент показує всім урядам Підкарпаття, яку орієнтацію треба поглиблювати та закріпляти.

3) Широко розглянув п. міністр питання автономії Підкарпаття. Це питання має вже свій 15 літній ювілей і певне прийдеться йому святкувати ще багато таких ювілеїв. П. міністер між іншим підкреслив, що „колиб автономія була уведена зараз (по приєднанню до Республіки), то приймаючи на увагу мадярську та жидівську міноріту — довелоб до того, що ті меншості заволоділи в керуванню більшістю...“

Отже на підставі припущення п. міністра при автономії нами володіла в керуванню мадярсько- жидівська меншість. А без автономії і не на припущення, а в дійсності нами вже 15 років володів чесько- жидівська меншість...

Для підкріплення цього твердження дозволимо згадати тут про переданий п. міністрові меморандум од політичних партій Підкарпаття. Підписали його представники слідуючих партій: чеської аграрної нацією, чеських народних соціалістів, народних християн-людівців та трудової. Ці чеські партії мають на Підкарпаттю свої філії і через них регулюється політичне життя нашого народу. В тому меморандумі цікавим, як кажуть „Лідове Новіни“ в параграф, в якому запевняється, що ні проведенням комасації, колонізації та меліорації із затратою 2·5 міліярдів кч. не можна буде забезпечити будучини підкарпатського народу... А тому вже тепер треба дбати про колонізацію приросту населення в чужині... Меморандум нагадує при цьому про Алжир...

Отже чеські політики (все одно — чи то чехи зайди, чи наші запроданці) запевняють владу про недоцільність затрат на якісь там комасації та меліорації, бо, мовляв, доля нашого народу лежить не на Підкарпаттю, а... в Алжиру. І про це говорять в той час, коли на половині призначений земельною реформою для нашого селянства підкарпатській землі оселили чеських колоністів... Цим, чехи осягнули рекорд колоніального визиску, бо навіть большовицькі московсько- жидівські зайди на Україні, колоніаючи українську землю, примушують наших людей шукати осідку за Уралом та в Сибіру — все ж в межах однієї держави. А тут хочуть ощасливити нас Алжиром.

Все вище наведене яскраво свідчить про хижакський економічний визиск Підкарпаття, про денаціоналізацію його людності та про політичну, сваволю в цьому краю. І поки так є, справжньою іронією звучать слова п. міністра, що „Чехословакія вважає за свій обовязок виконати завдання, покладене їй мировою конференцією — захоронити, культурно та соціально підняти і до ліпшого життя підготовить підкарпатську землю.“

Н. Свій:

Причинок до нашої кооперації.

До багатьох присілків волівської Верховини належить і Обляска. Одна з осель, котрі так правдиво й чудово описув Ольбрахт у своєму творі: „Микола Шугай — розбійник“. Присілок страшенно занедбаний і коли б не заходили сюди сторожі фінансів та жандармів в пошукуванні за „неправно“ насадженим тютюном, „польськими“ свиньми та вимушуванням ріжних податків, то здавалосяб, що уряди про його існування нічого й не знають.

Населення Обляски, так само як і українське населення решти Підкарпаття належить до людей, про котрих ще Еган писав: „... Де-хто думає, що народ цей фізично так знидів, духовно так нерозвинутий, а морально занепалий, що не є вже здібний до ніякої праці та до тверезого, людського життя. Хто так думає, той не знає цього народу... Він переймається поступом і дуже добре знає, де сидить його лихо. Немає у нього поки що лише уміння, а може й бажання власними силами видобутись з теперішнього грізного положення... В Галичині, де те-ж саме населення мається ліпше, воно фізично й духовно розвивається дуже добре... За два десятки літ зміняться обставини на нашім Підкарпатті на ліпше...“ Пророкування Егана ще не здійснилося і тому облящане „...не мають ні землі, ні худоби, ні хліба і судьба їхня знаходиться в руках лихварів... Нарід, якому ваагалі у світі ніхто не подав помічної руки...“ (Еган).

Найбільшим лихом була відсутність тут принайменшім якої не будь крамниці та трафікі. Це примушувало облящан доходити за закупом до сусідніх сіл: Голятина, Келечина та Ізок, віддалених на 4-5 км. і то км. верховинських, зі стрімкими вершками, розлогими долинами, тяжко прохідними доріжками, частими перелазами та потічками з непевними переходами-кладками. Отакими дорогами мусилося доходити за... сірниками, $\frac{1}{2}$ л. нафти, $\frac{1}{4}$ л. олію, $\frac{1}{2}$ кл. червоної солі, за „біленьку“ цукру, дуже рідко за рижом, ще рідше за мукою і частіше за „пачкою“.

Може комусь з читачів і сподобається такий спосіб набуття річей першої необхідності, але облящанам це не подобалося. Не подобалося тому, що закупно товару на 1—3 кч. вимагало 4—5 годинової затрати часу, великого фізичного вичерпання та нищення обуви й одягу. Діти терпіли ще й тим, що багато з них зараз-же по школі мусіло вибиратися на закупно, а це в них забирало решту дня; увечері вони через брак достаточного світла, учітися не могли і на другий день приходили до школи зовсім неприготованими.

Отже потреба в крамниці та трафіці сильно відчувалася і де-що в цім напрямку й робилося. Один господар жадав ще в 1929. р. позначення на крамницю, а другий на трафіку. Прохання вимагало, як звичайно, багато ходженъ, більших витрат на виставлення ріжних документів, а вислід: обом відмовлено. Трафікантові тому, що одному ревізорові дуже тяжко доїздити до Обляски, а цілій громаді дуже легко доходити до інших сіл, а крамареві тому, що з Волового при-

їздila комісія та заявила, що крамниця, з оглядів просторових та гігієнічних, не може бути дозволена. Так все й залишилося аж до жовтня 1931. р. Прибувший тоді учитель вирішив справу заложення крамниці вже нарешті поладнати. Надаючи великої ваги кооперації, звернувшись він до Краєвого Дружественного Союза в Ужгороді за порадою й позовленням заложити споживче товариство. 13. XI. 1931. р. надійшла відповідь лише... відмовна. Видно, що між панами з Волового та панами з Дружественного Союзу немає жадної ріжници. Як одні так і другі відмовили, лише з іншим поясненням. Перші вказували на обставини житлові, а другі на грошові, повчаючи: „...Союз годиться на основання потребительного дружества лише тогли, коли є потребний капитал, зложений на паї в найменьшої сумі Кч. 10.000. Думаємо, що такої суми в Вашому присілку не зберете і тому уважаємо за більше вказане... познакомлювати людей в цілію дружества и подготовляти основання“. Подрібніше про працю Дружественного Союза напишемо пізніше, а тепер лише відмічуємо, що такі самі відмовні листи діставалося на Підкарпатті не лише в присілках, але і в селах, на Волівщині напр. в Келечині, Майдані, Новоселиці, Ізках та Рудовці.

Але в дві послідні неділі жовтня 1931. р. сталися події, що таки привели до заложення споживчого товариства, лише без участі Краєвого Дружественного Союза в Ужгороді.

Соняшний ранок третьої жовтневої неділі. Д. Зубанич збирається до церкви, його жінка Кінчаб псрання коло печі й так само поспішає прибратися до церкви, а його діти (тоді ще 3, а тепер вже 6), чистіше прибрані та найджені, весело бігають на дворі по лавках і крадькома зазирають у вікно кімнати учителя. Він вже давно прокинувся і під монотонний супровід церковного давону „думку думає“ та вдає, що зовсім не помічає відважного, але скритого, зазирання його учениці Марії та, тоді ще не школяра, Івана. Дзвониться „у всі давони“. Хвилина — і Дмитро буде в церкві.

„Дмитре!“ Відчиняються двері й до учителя заходить кликаний.

„Чи далеко з Обляски до Н. Студеного?“

— „Ні, недалеко“.

— „Я зараз зберуся і Ви теж зберіться та підемо до Студеного відносно кооперативи“. Від Дмитра коротка відповідь:

— „Добре“.

І приблизно за дві години — вже у Н. Студенській кооперативі.

П. нам. Медвецький сумлінно виконує свої обовязки, тому студентці пізно випускаються з обідні, а облянській „делегації“ прийшлося з добру годину чекати в кооперативі на членів управи. Уважно і з зацікавленням оглядається одна з найстарших та з найцікавішою минувшиною, кооператив на Верховині. Видні здобутки муравлиної, витревалої та упертої праці студенців, але й відчувається, що здобутки ті могли б бути далеко більшими, коли б комусь хотілось з місцевої, досить чисельної інтелігенції добре, серйозно взятися до ведення товариства.

Д. Щадей був першим, з котрим прийшлося говорити в справі товариства в Облясці. Він, як людина енергійна й розгониста до праці, скоро пристає на все, що хотіли облящане і по відписанні останнього рахункового замкнення, веде в сусідню кімнату, де вже були голова й решта членів Управи та Надаїрної Ради. По скорій нараді рішено в Облясці скликати на слідуючу неділю збори і підбадьорена „делегація“ під густим дощем поверталася до дому.

Неділя 29. жовтня. Облящане в церкві, учитель приготовляється до зборів дома. Десь коло 12. год. приходить послужливий І. Берегій і каже учителеві, що служба зараз кінчається, що зі Студеного прийшли люди та що вже час виrushati до школи на збори. Зі студенської трійки Д. Щадей приніс облящанам запал та заохочення до кооперативної праці, а облящанкам добру та дешеву шкіру на постоли, В. Галамба — книги, а І. Мишанич (?) — поміркованість та розважливість. Присутні на зборах з увагою вислухали поучення учителя та заохочення Щадея, але у члени записалося лише 12. Для ініціаторів та студенців це було несподіванкою. Хвилина вагань і повстало питання: закладати, чи не закладати? Хтось зі старших пригадув приповідку: „Ліпше на світ не родити, ніж потім життя відбирати“... Школа помітно опорожнюється... Учитель, так само заскочений несподіванкою вирішив для себе: закладати. Чуттєва промова і дванадцятка ухвалила внесення на засновання товариства, вибрали керівні органи, продавця, приміщення, установлено речинець розпочаття торгівлі та переведено збірку з вписового та пай, котра винесла 210 кч. Ще в той же день відбулися засідання Управи та Надаїрної Ради, на котрих вибрані поділилися функціями та випрацювано й ухвалено список замовлюваних товарів, а на другий день і наділося до Студеного за товарами, котрі над вечер були й привезені. Перше закупно було на суму 647·80 кч., з того готівкою заплачено 210 кч., а решту студенці записали на борг. Позичили вони й частину найнеобхіднішого інвентаря. Дійсність привезення товарів і розпочаття торгівлі для облящан була вже більше зрозумілою і промовляючи, ніж заклики на зборах. Більше зрозуміло тому, що все потрібне можна дістати в себе і до того ще в крамниці, відмінній від тої, яку має Ханя чи хтось інший. Кількість членів відразу зросла і за тиждень знову привезено товарів на 892·20 кч. (заплачено 702·20 кч.), а 31. XII. вже на 1.249·40 кч. (заплачено 1.100 гч.)

Поголоски про новий „бовт“ скоро рознеслася по цілій околиці і до них ріжні люди, ріжно ставилися. Найскорійше поставилися приватні торговці з багатьох сіл. Це ставлення було не безпосереднє, а посереднє, через уряди. Десь за тиждень відвідали товариство фінанси, але це не пошкодило і коли приватники побачили, що товариство не закрите, вхопилися за інші, від давна ними практиковані, засоби, як судове вимагання від облящан довгів лихварям та намовлювання, обіцянки й підпоювання де-кількох осіб, аби вони вели руїну для товариства працю ріжними доносами, сварками та ін. Все ж таки це ні до чого не довело. Всі труднощі в коріні усувалися і товариство приспішеним ходом скріплялося. Друга трупа діючих була

до товариства прихильніша. Зі сусідніх сіл приходили до Обляски „купчити“, що облящан сильно підбадьорювало та робило більше відпорними на наступи лихви. Була ще й група пессимістів, але найчисельніша група людей залежала відождаюче становище і якраз на них найбільше залежало. З радістю стверджуємо, що облящане гідно відбили всі ворожі наступи та вчасно і добре зрозуміли свої зав-

— Продовження буде.

Другому зізду народовецької молоді в Мукачові.

Зближається день 1. липня, в який то день зайдеться народовецька молодь Підкарпаття на свій II. зізд до Мукачова. Багато газет писало про той зізд, багато порад було, багато вимагалося від нього як також і багато очікується від нього. Кожна газета ставила вимоги такі, які ти любляєшся і які вона бажає.

Ми вповні віримо нашій молоді, що вона свої завдання сповнить як найкраще. Вона вже зрозуміла потребу нашого народу, після якої буде поступати й на зізді.

Зі своєї сторони ми бажаємо зізу як найліпшого успіху і пропонуємо такі: Революції II. зізу народовецької молоді Підкарпаття, що вібувся 1. липня 1934 в Мукачові.

I. Загальні:

1. II. зізд народовецької молоді Підкарпаття стверджує з радістю аріст вільної ідеології та посилення чинної боротьби проти всіх ворогів на всіх українських землях за освінення найвищого національного ідеалу.

2. II. зізд схиляє голову перед пам'ятю тих, що за вілю і честь українського народу віддали свою кров і своє життя.

3. II. зізд пересилає горячий привіт тим, що за національну справу караються по засланнях і тюрмах, і тим, що за неї далі ведуть жорстоку незломну боротьбу та висловлюють тверду віру в їх близьку перемогу.

4. II. зізд заявляє, що Ч. С. Р., до якої добровільно прилучилося українське Підкарпаття, за 15 літ, не додержали своїх зобовязань супроти нього, обернувшись у фактичного пана нашої землі.

5. II. зізд констатує, що влада спекулює на гаслі автономії для Підкарпаття, переводячи свою імперіалістичну політику, та заявляє, що ніякі пародії прав українського народу не задовольнять його та не спинять на шляху досягнення його найвищої цілі.

6. II. Зізд домагається негайного приолучення до Підкарпаття тих земель під Словаччиною, де живе компактною масою понад 200.000 українців.

7. II. Зізд констатує порозуміння між собою всіх ворогів України, що виявляється у ріжких пактах, а зокрема відкидає визнання СССР, владою Ч. С. Р., та проголошує, що український народ ніколи не погодиться з актами створеними по за його волею.

8. II. Зізд відкидає з обуренням міжнародне тортування землями українського народу, польсько-мадярські ревіаоністичні посягання на них, як також бундючні власницькі заяви чеських політиків та проголошує, що єдиним господарем Підкарпаття є український народ.

II. Політичні:

1. Визнаючи непереможну силу національної ідеї, Зізд стверджує, що повною причинною краху наших національних змагань були ворожі духу нашого

народу, розкладуючі силу нації, руйнуючі її єдність ідеї марксизму, комунізму, класової боротьби та інтернаціоналізму і споріднені з ними ідеї, тому зізд закликає молодь стягти з себе рештки цієї отруйної смани і стати на шлях націоналізму — шляхетної сили, яка однією скріпить українську націю в нутрі та змінить її назовині. Зізд закликає молодь валити рештки червоних поганських перунів, закликає розглянути світле полум'я ідеї націоналізму.

2. Визнаючи боротьбу підставою життя, Зізд закликає українську молодь порвати з пасивністю, спокоєм, рабським страхом, сумом та плачем, а плакати в собі дух боротьби, динамізму, активності та агресії.

3. Зізд висуває гасло власних сил та плекання сильної волі серед молодих борців за майбутнє українського народу, тільки едина абріна, воля цілої нашої нації піднесе її до рівня творців світової історії.

4. ІІ. зізд стверджує, що Москва найзлочінішими засобами, аж до голодового виморювання міліонів включно намагається заламати силу українського народу та його могучу волю до власної державності.

5. ІІ. зізд констатує, що Польща ганебними законами, гнетом, крівавим терором, шибеницями, тюрмами і „паціфікаціями“ намагається спинити непереможний рух українського народу на Західних землях.

6. ІІ. зізд стверджує, що Румунія сплюндрувала вікові культурні та економічні надбання українського населення Буковини та Бесерабії і зухвалою денационалізаційною політикою рятує себе перед неминучою втратою захоплених земель українського народу.

7. Зізд визиває дати належний відповідь галапасуванню на українськім народі чужих політичних партій та осуджує прислужницьку роль в них українців.

8. Зізд закликає український народ покласти край кирилицькій роботі московсько-мадярських наймитів, підтримуваних для розбиття його сил чужими урядовими чинниками.

9. Зізд зокрема зобуренням відкидає негідні спроби тих же чинників і в тих же цілях, штучно створити в нашого населення якусь окрему „Підкарпатську націю“, бо Підкарпаття заселює частина великого українського народу.

10. Зізд стверджує, що наші парламентарні представники та представники в органах місцевої самоуправи не виступають у належний спосіб інтересів українського народу Підкарпаття та навіть в більшості не належать до української національності і ведуть політику ворожу інтересам українського народу. Тому зізд визиває українське населення Підкарпаття вибирати таких заступників, що будуть боротися за добро української нації.

11. Зізд уважає, що тільки самостійна українська політика, оперта на волі і силі самого українського народу Підкарпаття та узгіднена з політичними прямуваннями цілої української нації, поведе його до кращого завтра.

12. Зізд уважає конечним негайне створення організацій, що буде заступати таку незалежну українську політику.

13. Стоючи на становищі, що гімном і гербом укрійців є загально український національний гімн і герб, зізд вимагає респектування їх і синьо-жовтого прапору і закликає українців Підкарпаття кожночасно маніфестиувати це становище.

14. Зізд домагається усунення з адміністраційного апарату чужого елементу та заступлення його українським.

15. Зізд вимагає зокрема усунення з державних посад московських емігрантів, що на українській землі працюють проти українського народу, як також усунення їхніх прислужників з поміж автохтонів та їхніх прихильників з поміж інших народностей.

16. Зізд домагається уведення до всіх урядів Підкарпаття як урядової української мови та обов'язкового уживання її у всіх урядових друках і публичних написах.

III. Соціально-економічні:

1. Зізд стверджує, що політика влади на Підкарпатті є політикою винансу та господарчого аубожування та що її наслідком є нечувана біда українського населення.

2. Зізд констатує, що по п'ятнадцятьох літах цього режіму соціально-економічний стан українського народу є жахливий, що українське селянство, винижуване податками, убожів і пролетаризується, що сільське і міське робітництво позбавлене варстатів праці, терпить нужду, що Верховина постійно голодує.

3. Зізд домагається негайної прямоти допомоги бідуючому українському населенню Підкарпаття.

Зізд вимагає припинення безоглядної політики влади на Підкарпатті та зниження податків і інших державних тягарів.

5. Зізд домагається негайної парцеляції державних та приватних великих маєтностей на Підкарпатті і передання їх без викупу безземельному та малоzemельному селянству.

6. Зізд вимагає видалення з Підкарпаття робітників чужинців, як видалюють наші робітників в інших країв.

7. Зізд домагається утворення громадських робіт, при будові доріг, регуляції рік і т. п. для безробітного підкарпатського населення.

8. Зізд стверджує, що остаточне соціальне та економічне визволення буде здійснене самим українським народом та закликає українське населення до розвбудови власних варстатів праці.

9. Зізд вимагає до розвбудови національної кооперації всіх родів, як теж до боротьби з чужим визиском шляхом закладання приватних українських підприємств.

10. Зізд закликає українців до торговлі, щоби усунути безоглядний визиск нашого народу жидівсько-мадярсько-чеським елементом.

11. Зізд, уважаючи справу господарчого піднесення нашого народу загально-національною, закликає всіх українців до посиленої праці на цім попілі та протестує проти спекуляції ма господарчій акції поодиноких чужих і ворожих нам партій.

IV. Культурні:

1. Зізд заявляє, що культурне будівництво на Підкарпатті мало й буде мати за основу самобутню українську національну культуру та буде відбивати сучасні духові прямування цілості українського народу, тому зізд відкидає чужу, московську мадярську, чеську чи інтернаціональну культурну асиміляцію Підкарпаття.

2. Зізд, усвідомлюючи важу культурної ділянки для цілості національного життя, уважає пекучим наказом часу всебічну розвбудову національної української культури на Підкарпатті.

3. Визнаючи велике значення позашкільної освіти, зізд закликає українську молодь до організовування „Просвіти“, курсів, дитячих захоронок, садків і т. п. та до пильної праці в них.

4. Уважаючи виховання молоді рішучим чинником культурного та загально національного поступу, зізд вимагає організації освітньої справи на Підкарпатті на засадах, що забезпечують національне вироблення молодого покоління.

5. Зізд домагається заведення однородної шкільної системи під оглядом мови і навчання, по думці єдиноправильних українських жадань та введення фонетичного українського правопису.

6. Зізд вимагає добудови українського нижчого і середнього шкільництва до розмірів, які відповідають чисельності українського населення, зокрема домагається засновання української гімназії в Бичкові та горожанських школ в Драгові та Нересниці.

7. Зізд домагається переведення навчання у всіх школах, з московською викладовою мовою, наприклад гімназія та учителльська семінарія в Мукачеві, на мову українську.

8. Зізд домагається відкриття української середньої господарчої школи в Мукачеві.

9. Зізд домагається розвбудови сітки фахових шкіл та поширення кооперативної освіти серед молоді, зокрема встановлення як предмету науки кооперації при торговельних школах.

10. Зізд вимагає засновання українського університету та української політехніки в Ужгороді, зглядно перенесення до Ужгорода і належної розбудови Українського Вільного Університету та Українського Високого Педагогічного Інституту в Празі і Української Господарської Академії в Подебрадах

11. Зізд домагається негайного усунення зі шкільного апаряту московських емігрантів та місцевих москофілів і їх протекторів та вимагає заступлення їх українським елементом.

12. Зізд натомість протестує проти руйнування нашого шкільництва усуванням зі шкіл учителів української народності, що не є горожанами та заступлення їх чужинцями, уважаючи це злочином проти нашого народу, бо хоч вони не горожане Ч. С. Р., то як люде того самого народу що ми, мають право жити і працювати на українській землі.

13. Зізд протестує проти використовування урядовою шкільною політикою підкарпатських меншин, як оперта для сексізації нашої землі.

14. Зізд домагається ліквідації штучно розбудованого чеського шкільництва, ненішовідного до потвеб Підкарпаття, та усунення чеських професорів з українських шкіл і заступлення їх українцями.

15. Визнаючи постать Духновича щирим сином українського народу, зізд рішучо протестує проти прикривання його іменем москофільської політики, що руйнує єдність нації і гальмує її розвиток.

16. Зізд визнаючи вагу релігійного виховання народу, стверджує, що церква на Підкарпатті не все йде згідно з потребами української нації, а зокрема стверджує, що православія на Підкарпатті уживають москалі для розкладу і розвиття української національної енергії.

17. Зізд закликає українське населення не піддаватись намовам до роздора та звертається до церковної гіє-пархії із закликом зрозуміти потреби часу і разом зі своїми вірниками йти до спільнот мети.

18. Зізд закликає українське духовенство по села допомагати народним просвітним та господарчим стремлінням та бути дійсними пастирями своїх вірних.

V. Фізично-виховні:

Уважаючи спорт могутнім засобам морального, суспільного та фізичного виховання народу, зізд жадне від української молоді, щоби вона була міцною не тільки духом, але й тілом, бо тільки сила духа у зedнанні зі силою фізичною відповідно організованих і просякнутих сильною волею одиниць, принесе нам перемогу; тому зізд закликає молодь вливатись до вже існуючих та організовувати нові центри фізичної культури — руханкові, спортивні, пластові, сокільські, січові і т. д. і поширювати їх у широких масах української нації.

2. Стверджуюччи нищення дохового і фізичного здоровля та матеріального добробуту широких верств нашого народу на Підкарпатті алькоголізмом та іншими наркотиками, зізд закликає молодь, вести, активну рішучу боротьбу з тим злом і самій показувати приклад масам цілковитим стримуванням себе від уживання алькоголю та тютюну.

ХРОНІКА.

Читальня „Просвіта“ в Празі.

Дня 9. червня відбулися установчі загальні збори читальні Т-ва „Просвіта“ в Празі. Головою зборів був проф. Любинецький. Звіт Організаційного Комітету подав С. Росоха. Було 5 засідань, 4 членських сходин та 2 прогульки. Від „Просвіти“ два рази дала пані Лібшова чай для безробітних українців з Підкарпатті. Головою читальні вибрано С. Росоху, а секретарем Михайла Шпімаца.

ВІСТИ.

II. Зізд народовецької молоді Підкарпаття відбудеть в Мукачові 1. липня 1934.

В 6. числі „Пробоем“ через недогляд було написано в „Пресовім Фонді“
Др. Евген Куріляк замісць Др. Лев Куріляк. Просимо за вибачення.

Листування.

— Всім нашим передплатникам, читачам і прихильникам бажаємо доброго здоров'я під час літніх ферій і щоб кожний зискає 10 нових передплатників часопису „Пробоем“

З браку місця — на всі листи відповімо в слідуючім числі!

Редакція „Пробоем“.

Увага!

Ті, що не одержали 6. числа „Пробоем“, хай не рекламиють, бо число то пошало під конфіскату в статті: „Весна на Підкарпатті“ і велика частина накладу була забрана. На другий наклад ми не маємо грошей!

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвувє на пресовий фонд 100 — Кč (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву!), стається основуючим членом часопису підкарпатської молоді „Пробоем“. Всім іншим ширя подяка.

До тепер маємо дальших таких основуючих членів:

	Кč.
43. Др. Голубінка Олена	100.
44. Гопко Іван, фах. учит.	100.
45. Даямка Евген, студ. прав.	00.
46. Ігнатко Іван, господар	100.
47. Канюба Лев, студ. прав	100.
48. Звенислава Шпилька, учит.	100.

На пресовий фонд дальше зложили:

	Кč.
33. Віктор Жельвай, дир.	20.
34. Е. Баранівна, учит.	5.
35. О. Кобилецька	5.
36. Василь Щадей	5.

A XTO BUDÈ SLÍDUCIÝ?

ЗМІСТ.

Зореслав: Йдемо! — I. K.; Сонет. — Перед II. зіздом. — С. Росоха: Займані українських земель єднаються. — Петро Бедей: Батько й діти. — Г.: 1919-1924. — Н. Свій: Причинок до нашої кооперації. — Другому зізду народовецької молоді в Мукачові. — Хроніка. — Вісти. — Листування. — Пресовий фонд.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня та серпня. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10 — кč., піврічно 5 — кč., ціна поодинокого числа 1-50 кč., за границею річно 15 — кč. — Газетові марки доаволені дір. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукоописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса редакції й адміністрації:

O B S A H:

Zoreslav: Jdeme! — I. K. Sonet. — Před II. sjezdem. — S. Rosoха: Okupanti ukrajinských zemí spojují se. Petro Bedej: Rodiče a děti. — H.: 1919-1934. — H. Svij: Přispěvek k naší kooperaci. — Druhemu sjezdu národovecké mládeže v Mukačevě. — Kronika. — Zpravy. — Dopisování. — Tiskový fond.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází ke konci každého měsíce, mimo červenec a srpen. — Předplatné v ČSR: na rok 10 — kč., na půl roku 5 — kč., cena jednotlivého čísla 1-50 kč., do ciziny ročně 15 — kč. — Novinová sazba povolená ředit. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevráti. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. — Majitel i vydavatel: Mykola Lelekač. Adresa redakce a administrace:

ПРОБОЕМ

ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ I.

ЧИСЛО 8-10.

ПРАГА

жовтень—грудень.

1934.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

Боевір.

НЕ РАБСЬКИЙ ПЛАЧ.

(Сонет).

Лунають дзвінко голосні пісні,
Тремтить під кроком дужих ніг дорога.
На всіх обличчях глядачів трівога, —
Юнацькі-ж лиця — гордістю ясні ...
Вперед! вперед! До бою! У борні
Згорять занози путь й ярма тяжкого,
І засіяє наша перемога
І гимн заграють сурми звитяжні ...
Не рабський плач, не скарги й не ридання,
Не вірність катові та не братання
Нас виведе на волю, де краса ...
Лиши чину невгласиме хотіння
Струсне із нас вороже володіння
І побідним „Слава“! спише небеса.

Ю. Боршош-Кумятський:

ЛІТО.

Сіло сонце на березі Тиси,
асфальти, як масло, розтопились,
регуляціями ріжуть криси
Вербникові в Рахові. Дожились.

Тягнеться з руксаком в корчі спати
обгорілій спекою туриста;
(ах; хочеться „замерзліни“ лизати,
ах, хочеться втікнути до міста).

В улицях стоять фатаморгані,
пріє жид у подертім кафтани,
разить ухо жебракова гама,
казять очі написи погані.

Мріє Рахів сонцем пелехатий,
а на шляху стогне літня тиша,
Гуцул мовчки учиться читати
найновіші Еатьові афіші.

Стефан Росоха:

Другий з'їзд української народовецької молоді Підкарпаття.

Про II. з'їзд української народовецької молоді Підкарпаття, що відбувся 1. липня 1934. р. в Мукачеві, писали майже всі газети на Підкарпатті і вся українська преса за границею. Подрібно подали його перебіг, а деякі зачіпили також ідеологічну сторінку. Правда, висвітлювали її зі свого партійного становища або національної приналежності. Тому вона вийшла дуже покривлена і українське громадянство, а особливо молодь, що не була на II. з'їзді не мав ясних і правдивих уяв про з'їзд. Многі газети навмисне оминали слово „народовецький“ або подавали менше число учасників з'їзду і т. д. Тим часом другий з'їзд народовецької молоді Підкарпаття був найбільший і наймогутніший від всяких і всіх з'їздів, які до цього часу бачило Підкарпаття.

1. Перший і другий з'їзд.

Коли порівняємо другий з'їзд народовецької молоді з першим, то побачимо велику ріжницю. Перший з'їзд народовецької молоді в 1929. році був тільки національним пробудженням. Він мав на меті два завдання: перегляд сил і заява перед світом, що ми є частиною великого українського народу.

Другий з'їзд був не лише п'ять разів більший (бо було десять тисяч учасників), але мав також вищий рівень і вищу ціль. Він є переломом в національнім житті української молоді на Підкарпатті. Він доказав, що народовецький рух на Підкарпатті набрав значення загального українського народовецтва. Що українська молодь на Підкарпатті відчуває не тільки етнографічну приналежність до української нації, але також духову, культурну і волеву соборність. Він надав народовецькому рухові нове життя, новий і всесторонній напрям національної боротьби, нову ідеологію.

Він показав, що народовецтво не є то саме, що народність. Але народовецтво є чимсь вищим. Воно вповні відповідає латинському слову націоналізм. Отже народовцем або націоналістом не є ще кожний той, хто себе назве українцем, що означає тілько приналежність до української народності. Але народовцем або націоналістом є лише той, у кого початком і кінцем всього є народ (нація). Народовецтво або націоналізм це в певний життєвий світогляд, після котрого народ є основною найвищою цінністю; над то вже нічого нема. Все мусить бути підпорядковане потребам народу. Над політикою, особистими інтересами, партіями, клясами і т. д. є народ. Оце є народовецтво або націоналізм зі своїми атрибутами: віра в народ, віра в себе, у власні сили, безкомпромісність, рішучість, сильна воля, відважність, непримиримий бій з ворогами. Цими засадами керувався і другий з'їзд народовецької молоді.

Тому з радістю з'їзд стверджив зрост визвольницького руху та посилення чинної боротьби проти всіх ворогів на всіх українських

землях за осягнення найвищого націяльного ідеалу. Рішучо закликав українську молодь пірвати з гасивістю, спокоєм, рабським страхом, сумом та плачем, а плекати в собі дух боротьби, динамізму, волунтаризму, активності та агресії. Бо лише боротьба є підставою життя. А боротьби сильно потребуємо проти марксизму, комунізму, клясової боротьби та інтернаціоналізму і споріднених з ними ідей, що розкладають сили української нації, руйнують її єдність. Отже ІІ. з'їзд закликав молодь стясти з себе рештки цієї отруйної омані і стати на шлях націоналізму — шляхетної сили, яка однока скріпить українську націю внутрі та змінить її назовні. З'їзд закликав молодь валити рештки червоних поганських перунів, а роздувати світло полумя ідеї націоналізму. Виставляє гасло власних сил, бо тільки власними силами дорогою національного визволення здобудемо для народу краще завтра. Закликав плекати сильну волю серед молодих борців за майбутнє українського народу, бо тільки єдина збірна воля цілої нашої нації піднесе її дорівня творців світової історії.

2. Загальне положення українського народу.

При розборі загального положення українського народу, з'їзд констатував взаємне порозуміння всіх ворогів України, що проявляється у ріжких пактах, а зокрема відкинув визнання СССР владою ЧСР та проголосив, що **український народ ніколи не погодиться в актами створеними по за його волею**. З'їзд ствердив, що Москва найалочиннішими засобами, аж до голодового виморювання міліонів включно змагається зламати силу українського народу та його могучу волю до власної державності. Що Польща ганебними законами, гнетом, крівавим терором, шибеницями, тюрмами, „пацифікаціями“ і концентраційними таборами намагаються спинити непереможний визвольницький рух українського народу на Західній Україні. Що Румунія сплюндурувала вікові культурні та економічні надбання українського населення Буковини та Бесарабії і зухвалою де-націоналізаційною політикою рятує себе перед неминучою витратою захоплених земель українського народу.

3. Політичне положення українського населення на Підкарпатті.

З'їзд заявив, що ЧСР до якої добровільно прилучилося українське Підкарпаття, за 15 літ, не додержала своїх зобовязень супроти нього, а обернулася у фактичного пана нашої землі. Стверджує, що влада спекулює на гаслі автономії для Підкарпаття, переводячи свою імперіалістичну політику, та заявляє, що ніякі пародії прав українського народу не задовольнять його та не спинять на шляху до осягнення його найвищого ідеалу. З'їзд з обуренням відкидає спроби створити нашого населення якусь окрему „підкарпатську“ націю, бо Підкарпаття заселює частина великого українського народу. А рішучо домагається негайного прилучення до Підкарпаття тих земель під Словаччиною, де живе компактною масою понад 200.000 українців. Також з обуренням відкинув міжнародне торгування землями українського народу, польсько-мадярські ревізіо-

ністичні посягання на них, як також бундючі власницькі заяви чеських політиків та проголосив, що єдиним господарем Підкарпаття є український народ. Бо коли ми добровільно увійшли в державний склад з іншими народами, тим ще не зреєлися права рішати про себе самих, не зреєлися кінцевої цілі нашого народу здобути Національну Правду.

З'їзд вказав на галапасування на українськім народі чужих політичних партій та осудив прислужницьку ролю в них українців. З'їзд констатуваа, що наші парламентарні представники та представники в органах місцевої самоуправи не виступають у належний спосіб інтересів українського народу Підкарпаття та навіть у більшості не належать до української національності і ведуть політику ворожку інтересам українського народу. Тому з'їзд закликав українське населення Підкарпаття вибирати таких заступників, що будуть боротися за добро української нації. З'їзд заявив, що українська молодь на будуче не дозволить роаривати самих себе ріжких нам чужих політичних партіях, що використовують нашу енергію для своїх особистих цілей, а не для добра народу. Що буде боротися проти всіх політичних груп, що не тільки не приносять жадної користі нашому народові, а протищно, чим дальше, тим більше троєть наше життя, розабиваючи національну єдність на ріжки неприродні серед нашого народу соціально-господарські противенства.

Лише самостійна, незалежна українська політика, оперта на волі і силі самого українського народу Підкарпаття та узгіднена з політичними прямуваннями цілої української нації, є правильною і для нашого народу корисною. Тому з'їзд уважає небхідним негайне створення організації, що буде заступати таку незалежну українську політику.

4. Соціально-економічне положення.

На полі соціально-господарчім з'їзд ствердив, що на Підкарпатті провадиться політика визиску та господарського зубожування. Що українське селянство виснажуване податками, убожіє і продетарізується. Що сільське і міське робітництво, поєбавлено праці, терпить нужду. Що Верховина постійно голодує. Тому з'їзд вимагає від влади зниження податків та інших державних тягарів, а рішучо домагається негайної допомоги бідуючому українському населенню Підкарпаття, як також всякого рода праці, розділення державних та приватних великих маєтків, як „Латориця“ на Підкарпатті і передання їх без викупу безземельному та малоземельному селянству. З'їзд закликав всіх до розбудови національної кооперації всіх родів, ремісничо-торговельних підприємств, щоб усунути безоглядний визиск нашого народу жидівсько-мадярсько-чеським елементом.

5. Культурно-освітнє положення.

На полі культурнім, з'їзд заявляє, що культурне будівництво на Підкарпатті мало й буде мати за основу українську національну культуру. Тому з'їзд відкидає чужу московську, мадярську, чеську чи ін-

тернаціональну культурну асиміляцію Підкарпаття. Закликає українську молодь організувати „Просвіти“, курси, дитячі притулки, літературні кружки і т. п. та до пильної праці в них. Домагається введення української мови, як урядової, до всіх урядів Підкарпаття та обов'язкове уживання її у всіх урядових друках і публічних написах. Домагається респектування загального українського національного гимну і гербу, а особливо синьо-жовтого прапору, як автономного символу, під яким прапором відбулося і добровільне приєднання Підкарпаття до Ч. С. Р.

З'їзд вимагає добудови українського нижчого і середнього шкільництва та розбудови сітки фахових шкіл, та поширення кооперативної освіти серед молоді. Домагається засновання української гімназії у Великій Бичкові та горожанських школ в Драгові та Нересниці, а середньої господарської школи в Мукачові. Засновання українського університету та політехніки в Ужгороді, згайдно перенесення до Ужгорода і належної розбудови Українського Вільного Університету та Високого Педагогічного Інституту в Празі і Української Господарської Академії в Подебрадах. Домагається переведення навчання у всіх школах з московською викладовою мовою, наприклад гімназія та учительська семінарія в Мукачові, на мову українську і введення фонетичного українського правопису до всіх шкіл на Підкарпатті. З'їзд домагається усунення з шкільного апарату московських емігрантів та місцевих москвофілів і їх протекторів та **краївого інспектора Вондрача** і на їх місце назначення українців. Протестує проти усування із шкіл учителів української народності, що не є горожанами, бо вони сини того самого народу що ми, мають право жити і працювати на українській землі. З'їзд протестує проти чехізації Підкарпаття і домагається ліквідації чеських шкіл. Протестує проти назначення директором ужгородської гімназії чеха Яначка (бо вже чеха директора мавмо в Берегові) і домагається на його місце українця. Протестує проти незаконного вводження до українських шкіл московських неапробованих підручників, що робить директор **Сулинчак** в Хусті а **Драгула** і **Хромяк** в Мукачові і проти переслідування ними українських професорів, домагається їх усунути і на ті місця назначити українців. До українських шкіл — українська дитина з українським директором і професорами!

З'їзд протестує проти прикривання іменем Духновича, що був ширим сином українського народу, московську політику, що руйнує єдність нації і гальмує її розвиток.

Визнаючи важу релігійного виховання народу, з'їзд стверджує, що церква на Підкарпатті не все йде згідно з потребами української нації, а зокрема стверджує, що православіє на Підкарпатті уживають москалі для розкладу і розбиття української національної енергії. Тому з'їзд закликає українське населення не піддаватись намовам до роздору та звертається до церковної гієрархії із закликом, зрозуміти потреби часу і разом зі своїми вірниками іти до спільній мети. З'їзд закликає українське духовенство по селах допомагати народним, просвітним та господарським стремлінням та бути дійсними пастирями своїх вірних.

Також з'їзд закликав молодь вступати в спортиві товариства і закладати нові центри фізичної культури — руханкові, спортиві, пластові, сокільські, січові і т. д. і поширювати їх у широкі маси української нації, а рішучо поборювати алькоголізм і курення!

6. Перебіг з'їзду і закінчення.

З'їзд зачався 30. червня нарадами Організаційного Комітету З'їзду зі звязковими з поодиноких міст Підкарпаття і пластовим табором на Чернечій Горі, де була пластова ватра з програмою. В неділю 1. липня рано на Чернечій Горі коло монастиря відбулася Служба Божа. Потім величаво-маніфестаційний, десятитисячний похід молоді рушив через Підманастир і Росвітів вулицями Мукачова до міського театру. По відкритті зборів всі присутні повстанням з місця віддали честь молодим героям, що жертвували своє життя за рідний край в бою з румунами під Сиготом в 1919. році. Далі відчитано шість рефератів і винесено резолюції, що надруковані в 7. числі „Пробоєм“. Кожна точка резолюцій була приймана і ухвалювана зокрема. А по прочитанні всіх резолюцій голова зборів ще раз поставив всі резолюції під голосування. І так з'їздові збори ще раз приняли всі резолюції гучними оплесками. Отже неправдою є, як писав соц.-дем. „Вперед“ з дня 15. липня, що резолюції II. з'їзу не були поставлені під голосування і не були прийняті!

По ухваленні резолюцій було прийняття вільних внесків, з яких важніші є: 1. Припоручено Народовецькому Союзу дальнє скликування з'їздів української народовецької молоді Підкарпаття. 2. Припоручено Народовецькому Союзу заложити Комітет для збудування в Мукачові памятника нашого славного князя Федора Корятовича, який привів з України частину наших предків і який володів в Мукачівськім замку. 3. Припоручено Народовецькому Союзу виконати всі резолюції і постанови, які ухвалилося на II. з'їзді народовецької молоді.

Потім прочитано цілий ряд важніших привітів і закінчено збори.

По полуdnі відбувся на Чернечій Горі Народній Фестиваль, в якім взяли участь читальні т-ва „Просвіта“, пластуни, січовики та інші організації. Вечером в театрі відбулася вистава „Нахмарило“, а в готелі „Звізда“ танці.

Другого дня відбулися наради Народовецького Союзу і на цім скінчився другий з'їзд народовецької молоді.

Варто згадати, що з'їзд відбувся величаво, без жадних інцидентів і провокацій. Лише в суботу вечером комуністи засипали цілу вулицю, що веде з Мукачова на Чернечу Гору, комуністичними летючками проти з'їзду, але які не мали найменшого впливу на здорову національно українську молодь. Тільки на самий з'їзд привезли пани з Ужгорода автом соціал-демократичний „Вперед“, якого ніхто не хотів брати, хоч роздавали даром.

Другий з'їзд української народовецької молоді Підкарпаття дійсно доказав, як глибоко впустив своє коріння український націоналізм серед молоді на Підкарпатті і яким швидким темпом йде вперед до світлої перемоги над всіми ворогами українського народу.

Іван Конашевич:

За душу молоді.

„Дайтс мені на 50 літ виховання молоді, а я пересроблю світ!“ — сказав німецький філософ Ляйбніц. Думка ця безперечно правдива, бо молодь — це активна сила всякої нації. Нація, що її молодь не палає чином — гине. Тому бачимо, як суспільні рухи, що хотять жити і рости, доцільно і оправдано захоплюють молодь. Хто має у своїх рядах молодь, той мусить виграти, бо молодь — це безкомпромісівість, ідеалізм, героїзм і самопосвята.

Наші „поважні та васлужені“ громадянне дивляться на молоде покоління якось „непевно“. Дивують їх, що молодь критично судить їхні політичні „тактики“, „програми“, „хитрунства“ і т. д. Дивують їх (а навіть лякає), що молодь ставить справу руба і рішучо виступає проти „тихої“ тактики старих; Не угода з власними зрадниками, що служать чужинцям, не угода з ворогом принесе нам краще майбутнє!

Ідеї захоплюють маси лише тоді, коли вони потверджені чином. Молодь хоче чину, тому силою факту молодь став керманичем національного життя на всіх ділянках.

Наші поважні громадянне віддали молодь під не обмежений вплив чужинців, які виховують з неї запроданців та інтернаціональних лицарів. А тим часом Сталін куб зі своєї молоді „ударників“ комунізму та запеклих ворогів всього, що противиться московському імперіалізму, а теж саме роблять і другі провідники націй.

Наші „провідники“ того не роблять. У нас покищо молодь, ратуючи свою душу, мусить виховуватися сама. Плекання характеру, активності і чинної любови — ось напрямкі нашої вихови. Характер звінє нас з іншими, лише так відчуємо, що ми люди а не раби. Активність навчить нас хотіти, активність змінить психіку завжди „посліднього русина“. А чинна любов примусить розвинути духові й фізичні здібності до найвищого степеня і віддати їх на службу нації. Вона ізвічить, що ціллю життя є служити народові, а не партіям чи соціалізмові.

Не просьбами, протестами, депутатіями та пустими фразами здобувається краще. Лише безкомпромісова боротьба, героїзм і самопосвята доведуть до мети. Історія Ірландії, Польщі, Італії, і т. д. це прекрасно потверджують.

Сьогодні кріза господарська і моральна. Тому з подвійною увагою українській молоді треба вирізбити свій духовний характер. І коли молоді поведеться ця праця, українська нація може спокійно і певно ступати у світові завірюхи.

Молодь повинна знати, що не тихе життя, мов Адама в раю, чекає на неї. Боротьба, змагання, перегони, де завжди виграють сильніші. Хотіння — це та чарівна сила, що доказує чудес; здобуває і перемагає. На „наукові“, теорії що безхарактерність виличають геройством, дурноту геніялістю а власні посади ставлять центром життя нації — молодь мусить відповісти незломним характере-

ром і працею для „живих і мертвих і ненароджених в Україні й не Україні сущих“.

Служити народові значить розвинути свої здібності і віддати їх на добро народу, а не на добро власне. Про значіння фізичної сили немає думок. А духовна сила ще більша могутність. Бо що значать мільйони вояків проти того розуму, що винайшов смертельний газ? Отож в великим фанатизмом, заваяттям, витревалістю треба братися українській молоді до науки. Розуміється, що та наука мусить бути національна, мусить відповідати потребам нашого життя. Бо чужа „вченість“ шкодить більше, ніж фізичне поневолення. Не той раб, що закований, а той, що не бачить кайданів. Тому 1) моральне відродження нації через молодь, 2) активізування українського життя, 3) тип творчого українця, 4) послідовність у боротьбі, 5) підпорядкування всіх ділянок національного життя одній меті мусить мати на увазі кожний, що так чи інакше має вплив на формування душі української молоді на Підкарпатті.

I. Г.:

„Земля і Воля“.

10 вересня ц. р., коли сонце немилосердно пражило карпатські гори, члени народовці „нашої“ могутньої республиканської партії з високої гори пустили маленьку грудочку снігу, яка (так вони запевняють) покотилася вниз.

В цей день вийшло перше число „Землі і Волі“. Редакція в передовій статті оголосувала, що „народовці члени нашої республіканської хліборобської партії на цей часопис довго чекали з нетерпінням“. Далі в тій же статті народовці такими словами наводять свою мету: „На Підкарпатті селянин має бути головним чинником економічним і політичним, він має бути на своїй землі вільним паном“. А ще дальнє редакція підкреслює: 1) переконання членів партії, що правда є по їх боці; 2) віру їх, що народ не все буде погноєм ворогів; 3) любов до свого народу. Під кінець не забуто, звичайно, і про нашу, мировими договорами забезпечену, автономію.

Проглядаючи „Землю і Волю“, першим ділом повстають питання: яка це „наша“ та що їй могутня республіканська партія? І чому то народовці—члени тієї „нашої“ партії примушенні були так довго чекати та ще й з нетерпінням на „Землю і Волю“? На ці ясні питання відповідь є лише така: „Наша“ партія—це чеська аграрницька партія. А нарововці — члени її примушенні були так довго чекати на „Землю і Волю“; бо керовники тієї партії, пани чехи, лише тепер уділили на цей часопис якусь там частку грошей.

Взаємовідносини Підкарпаття до чеської аграрницької партії можна порівняти до ягняті, що опинилося в лабетах найдженого вже вовка. Вовк після їди на відпочинку бавиться з ягням, насолоджуючись тим моментом, коли кістки ягняті будуть хрушати на його хижакьких зубах.

Чеська аграрницька партія володіє Підкарпаттям уже 15 років... Її посли та сенатори в законодавчих палатах, а інші політичні діячі

в своїх партійних часописах запевняють, що лише вони допомагають економічному й культурному піднесенню Підкарпаття. Конкретно-ж допомога та виглядає ось як: Тож вони — аграрники обсадили Підкарпаття чеськими колоністами, наділівши їх нашою землею. Тож вони обсадили всі уряди чехами. Тож вони в культурну ділянку увели мовну страву-отрую. Тож вони з чехізаторською метою відкрили по наших селах 160 чеських шкіл. Тож вони чехізують та москалізують Підкарпаття через уряди та сільські бібліотеки. Тож ім невигідно було заключати з Мадярщиною умову на вивіз нашого дерева, бо Мадярщина домагалася частинної виплати за дерево не грішми, а збіжжям. Тож вони в спілці з жидами ведуть на нашій землі колоніяльну політику. Тож під їх режимом роками вже голодує наш верховинський народ. Тож вони підгодовують той народ тухлою кукурудзою... Отже — республиканська партія веде на Підкарпаттю політику нечуваного визиску та винародовлення нашого народу. І в політиці цієї партії беруть участь деякі тутешні люди, що називають себе „членами-народовцями нашої республіканської партії“.

Чи може народовець допомагати ворожій його народові партії визискувати свій народ? Ясно, що ні! А тому, хоч в чеській аграрницькій партії і єсть „тутошняки“ що називають себе русинами, рускімі, українцями-народовцями ці „політики“ називати себе не сміють.

Наш народ упосліджений, терпить на своїй землі муки головним чином тому, що політичні проводирі його — інтелігенція пішли чужими дорогами. Одні — во імя спільноти ідеї аграрізму стали чеськими аграрниками; другі — во імя міжнародної солідарності пролетарів служать чеській соц.-демокр. партії; треті во імя спільного католіцизму служать чеській „лідовій“ партії. В дійсності всі наведені вище чеські партії (і цілий ряд ще інших) ведуть у нас колоніяльну — грабіжницьку політику в інтересах лише Чехії і на велику шкоду нам.

Висновок із вище наведеного є лише один, його голосить **національна молодь Підкарпаття**: Коли дійсно хочемо, щоб наш народ не був погноем для других, щоб його не виголодовлювали та не винародовлювали мусимо вести свою політику у своїй (чи у своїх) **самостійній українській партії**. На цей шлях має стати вся чесна підкарпатська інтелігенція.

Сучасні наші політики, що плутаються тепер по чужих чеських партіях, гадаємо, щиро вірять у здійснення забезпеченості не тільки мировими договорами, а й самим п. міністром Бенешом — автономії. А коли так, то во імя цієї автономії давно вже пора нам почати вести свою політику в **самостійних партіях Підкарпаття**. Бо якож буде виглядати в майбутньому автономне Підкарпаття під керовництвом чеських політичних партій?

Члени чеської аграрницької партії, що купчаться біля „Землі і Волі“ мусять памятати, що „пущена ними з високої гори снігова грудка“ ніколи не зросте у великий сніговий вал, а розтопиться в ненависті та люті нашого народу, що корчиться в муках без власного політичного проводу.

Цікаво, у „Землі і Волі“ нашли собі приміщення і... соціалістичні „коржики“ та „ромжики“. Без цього буряну не можуть обійтися навіть і аграрники.

Василь Попадинець:

Відповідь на одну промову.

Скорійше загроаливий стан міжнародних відносин ніж бажання дійсної направи надзвичайно тяжких відносин на Підкарпатті виміг від визначніших політичних чинників ЧСР цьогорічних поїздок до нашої країни.

Започаткував їх міністер закордонних справ Бенеш.

Сьогодня вже з певністю можна твердити, що його подорож, крім промови, нашому народові нічого не принесла.

Промова, широко закроєна, виголошена аж надто урочисто та демонстративно. Крім того була вона сильно пресою розголошена, а до того ще й видана брошурами в мовах: чеській, українській та московській. З цього виходить, що промові автор сам і інші політичні чинники ЧСР надають великого значіння і головно це примушує нас забрати з приводу неї слово.

Не всім читачам нашого журналу відомо, що в цій справі забираємо слово не перший раз. Забираємо його по третє, а перше було сконфісковане разом з цілим накладом 6. числа „Пробоєм“, що спричинило Редакції величі грошеві страти.

Міністер Бенеш у промові звертається до багатьох чинників. Промовляє до прийшлих на Підкарпаття чехів, як до творців і захистників сучасного, для нас надзвичайно тяжкого, режиму на Підкарпатті; говорив до місцевих мадярів; де-що каже і на адресу закордонних ревізіонистів, пару улесливих фраз кидає закордонним протиревізіонистам, а найбільше місця відводить нам, автохтонному українському населенню Підкарпаття.

Чехам міністер Бенеш ширенько подякував за якусь каменярську, ніби надзвичайну працю на всіх ділянках життя нашого народу підбадьорюючи їх запевненням, що вони можуть не боятися не користних для них змін на протязі століття. Цим апробував він їхню дотеперішню діяльність і після цього не залишається їм нічого іншого, як робити і на далі те, що робили вони дотепер.

Місцевих мадярів та закордонних ревізіонистів поучив про нереальність їхніх побажань щодо прилучення Підкарпаття знову до Мадярщини, обґрутовуючи це причинами міжнародного характеру.

Закордонних протиревізіонистів, в особі вже дуже невиразної Антанти інформує і запевнює в тому, що на Підкарпатті все є в найліпшому порядку і що їхнє рішення про прилучення Підкарпаття до ЧСР є найреальніше, безсумнівне і непідлягаюче критиці.

Уступ промови до нас найобширніший. Коли б міністер Бенеш не був узаним соціологом та здекларованим демократом, а навіть і соціалістом, то розбір цієї частини промови був би лекший. Однаке в данім випадку це так і тому розбір ускладнюється.

Не знати, чому міністер Бенеш рішив нараз так багато научити нас. Він виложив нам і історію нашої Батьківщини, викладаючи її в досить дивний, ділетанський спосіб, послуговуючись історичними джерелами, котрими напевно не послуговується ніяка наукова інституція взагалі, а Чеська Академія Наук з окрема, бо остання пояснює історичну минувшину нашої країни інакше. Користаючись доказами дуже мало відомого історика, якогось А. Петрова, твердить, що ми, аж до прилучення до ЧСР не мали жадної політичної історії. Вершком промови потрібно уважати уступ, де міністер Бенеш прибирає поставу винахідника і патетично, аж надто відважно оголошує свій (лише не знати котрий з черги?) винахід на земній кулі нового, дотепер ще не відомого народу, назва котрого мала б бути: „Карпаторуський народ“ (знову не знати зі скількома с?). Цей, лише відкритий народ ніби має замешкувати на Підкарпатті і то лише в його сучасних межах, без великого кусня нашої землі, насильно відірваного від нас і прилученого до Словаччини.

Міністер Бенеш завдав собі багато праці ще й з доказом, що ми українське населення Підкарпаття, як суспільна група, як народ аж до прилучення до ЧСР взагалі не існували; існували як сира етнографічна маса і як така нічого не знали, жили величезними примітивами культурного, економічного, суспільного, адміністраційного та політичного характеру. Іншими словами знаходилися ми, як громада і нація в положенні, котре мабуть нічим не ріжниться від побуту, коли вже не звичайної тварини, то принаймні первобутної людини.

„Потішив“ нас і тим, що наша політична доля вирішена вже на цілі століття очевидно не нами самими, а сильнішими цього світу і тому незалишається нам нічого іншого, як зі всім цим погодитися і повільнесенько та обережно, по вказівкам і бажанням зовні, підготовлятися, „доростати“ культурно, господарськи, соціологічно і політично, аби бути припущеними до зложження іспиту, очевидно перед чужою комісією, на право осягнення „максіума“ наших національних ідеалів: культурної автономії.

Міністер Бенеш не стримався від похвалення своїми успіхами, які він мав осягнути у Лізі Народів відносно вирішення в Женеві можливих скарг з Підкарпаття. Зі сказаного виходить, що всі можливі скарги вже наперед засуджені на неуспіх, бо в Лізі Народів рахувалися, рахуються і будуть рахуватися при вирішенні всіх скарг лише з опінією Міністерства Закордонних Справ ЧСР, в чому ми не сумніваємося, бо ж Ліга Народів аж надто доказала, що у своїх рішеннях рахується лише зі силою і завжди увнає правду сильнішому.

Оскільки п. міністер є аж надто багатомовним у питаннях менше важливих, остильки у справах кардинальної ваги, як напр. господарських та ін., він є надзвичайно здергливим. Господарське життя Підкарпаття відбувається лише парою загальнникових фраз, які зводяться до ствердження господарської біди не лише на Підкарпатті, а і в інших країнах ЧСР, як Чехи, Словаччина і ін. Розуміється господарська скрута в всюди, але на Підкарпатті вона вже не зносима і шкода, що про

це в промові умовчується. П. міністер пояснює господарське лихо на Підкарпатті лише світовою кризою, з чим не зовсім гюдимося, бо у великій мірі до неї спричинюється і господарська політика уряду.

В промові подається до відома і те, що ЧСР мала витратити за останні 15 років на цілі Підкарпаття головно в справах шкільних, хліборобства, публічних праць і гігієни коло 1.600,000.000 кч. Цифра імпонуюча, але коли взяти на увагу те, що за ці ж 15 років ЧСР взяла з Підкарпаття, на підставі статистичних даних, коло 2.000,000.000 кч лише податі, крім інших прибутків з природних багатств (сіль!) Підкарпаття, то значіння з витраченого півтора міліярду буде значно менше. Відмічається і те, що величезна частина з цієї суми витрачена на цілі, з котрих в першій мірі користують самі чехи в формі: коло 37.000 найвищих і нищих урядовців, чеського шкільництва, люксусово заряджених урядових та приватних приміщень для чеського ж урядуництва то прийдеться до висновку: згадану суму 1.600,000.000 кч зложило саме Підкарпаття і що Підкарпаття попри свою господарську, культурну, а може й політичну завідсталість в країною прибутковою, а не дефіцитною, як про це часто і багатьма говориться і пишеться. Нас би дуже тішило, коли б п. міністер подав до відома про всі надбання в господарськім житті Підкарпаття за останніх 15 років, а особливо коли б поінформував нас про конкретні пляни господарської розбудови нашої країни в найближчому майбутньому. На жаль цього не сталося, а кінцевий уступ промови: „На майбутнє республіка буде дбати про те, щоб місцевий елемент русский і русинський також брав участь з'окрема в торгівлі й у промисловості, рівноцінно з мадярськими й жидівськими чинниками...“ Нас мало задовольняє, як фраза надавичайно крилата, мало конкретна і нічого не кажуча. Тому з певністю можемо твердити, що справа переведення справедливої земельної реформи, регуляції та комасації землі, інтенсифікація сільського господарства, упромисловлення країни, лісової господарки, торгівлі і багато інш. залишається і надалі невирішеною, а навіть і без тенденцій до її вирішення. Без скорого ж вирішення цих справ зовсім неможливо сподіватися ущасливлення нашого народу, чого так бажає у промові п. міністер. Лише господарський добробут уможливлює безперешкідний, успішний розвиток народу. П. міністер мабуть іншої думки і тому дуже мало застновлюється в промові про найважніше для Підкарпаття, але нам від цього не лекше.

В останнім розділі промови — закінченні, зачує нас п. міністер до обовязків, наскрізь пересякнутих абстрактними надідеалізмами та месіянізмом. Наші обовязки, по раді п. міністра, могли б звестися головно до слідуючого: 1) перевести своє дефінітівне відродження й визволення національне, культурне, політичне й соціальне; 2) з мотивів ніби демократизму та всеєвропейськості: „...вітворити собі у сполуці зі своєю рідною культурою — свою політичну, культурну й національну індивідуальність у межах своєї **невеликої** (підкреслення наше — Ред.) території та в тіснім співробітництві з Чехословаччиною республікою...“ Цей обовязок має бути специфічно підкарпатський, бо він непримінний для Чехословаччини, Польщі та Югославії тому, що Підкарпаття „...живе в інших географічних і політичних відно-

синах...“(?); 3) третій обовязок має бути чомусь спеціально важливим і далекосяглим, бо наказув конче і назавжди належати до ЧСР, аби в такий спосіб бути міцною опорою стабілізації та не стати осередком тяжкої боротьби й європейських конфліктів спричинюваних ЧСР, Мадярчиною, Польщею Україною та Росією і 4) цей обовязок ще більший: за всяку ціну спричинюватися до територіальної сполучки ЧСР з Румунією, аби уможливити політику Малої Догоди і таким чином творити нову історію Середньої й Східної Європи в чому п. міністер вбачає верх достойності, далекосягlosti та почесности для Підкарпаття.

Не має двох гадок про те, що всі ці обовязки для нас не до-приняття, бо вони є вимислом політичних кол, від нашого народу далекостоячих. Крім того виконання їх вимагає від нас величезної пожертвенности аж до національного самозапереченння в формі відірвання себе від природного, рідного пnia — багатомілійонового українського народу, нерозлучнсу частиною котрого ми себе чуємо тепер і почуватимемо завжди. Ліати зі шкіри за утримання сталої територіальної сполучки з Румунією та підтримання політики Малої Догоди нам не хочеться. Румунія сильно поневолює наших братів на Буковині та Бесарабії і було б великим лихом коли б ми не мали цього на увазі при стосунках з Румунією. Творити нову історію Середньої та Східної Європи ми хочемо і будемо, лише не як чинник мікроскопійно малої, штучної, скорійше псевдо-нації „підкарпаторуського народу“, а як чинник великого Українського Народу. Тому для нас зовсім не має і найменшої потреби доказувати правдивість твердження п. міністра: „...що й малі країни, й малі уламки нації (котрої? — бо після теорії п. міністра ми маємо творити не уламок, а цілу „карпаторуську націю“) можуть стати через свої завдання й їх вирішення величими“. Історична дійсність доказує, що лише великі країни та нації можуть успішно виконувати та вирішувати великі завдання, в той час коли малі завжди були, є і напевно будуть лише об'єктами, а не суб'єктами у вирішенні різних завдань у всіх ділянках життя людства в світовім мірилі. Це наше становище не в відреченням від ідеалізму та месіянізму, чого вимагає від нас п. міністер. Для нас, українців, ідеалізм річ не чужа, а навпаки, ми на протязі нашого історичного істнування все йому служимо лише від тепер, научені гірким досвідом, заявляємо відверто — той ідеалізм мусить бути дійсно вселюдським, широкого та глибокого світогляду та яскраво вираженим своєю перспективою на маркантні вигоди для тих, хто за нього боротиметься і приноситиме йому жертви. В промові п. міністра цього не має і тому його поради для нас є малопереконуючими, а вмовлювані ним нам обовязки мусять прийматися з великим застереженням, а в багатому й з запереченнем.

У своїм бажанні витворити з нас націю *ad hoc*, доходить п. міністер аж до заперечення фактів дійсности, особливо там, де твердить, що українство на Підкарпатті є не що інше як лише: „...хвилеві, переходові фантазії, що в практичному політичному житті не зможуть ніяк здійснитись...“ Якраз ота практика доказує, що українство на Підкарпатті зростає страшеним темпом і вже недалекий час

його цілковитої перемоги. Все це політичними чинниками ЧСР внутрішньо відчувається, але на зовні заперечується в заповідженням одначе гострої боротьби урядів з тими, хто не поділятиме ідеї його „карпаторуської нації“. Життя, досвід і практика доказують, що кожна поневолена нація мусить сподіватися ріжких утисків та готоватися до по борення їх.

Промова міністра Бенеша викликує приблизно слідуючі відголоси:

- 1) почуття образів зі сторони промовця за підценювання нас як нації та за перекручування і заперечення нашої історії культурної та політичної; 2) почуття роачарування з того, що промовець свою концепцію для Підкарпаття обосновує лише на фактах сучасної фізичної перемоги. Як соціаліст і демократ мусів би у справі Підкарпаття зайняти інше становище, оперте не лише на фактах фізичного характеру, але узгляднюючи і стремління та побажання і українського населення Підкарпаття; 3) разячою є і та хаотичність, котрою послуговується промовець при називанні нашого народу, називаючи його карпатороссами, русинами, руськими, росіянами, українцями, малоросами та ін. Означення назви нації вимагає точності. Оскільки ми знаємо, п. міністрові це відомо і він цього дотримується сам і вимагає від інших (напр. назва чехословак) лише не завжди і не до всіх. У відношенні до нас точність у назві п. міністрові небажана. Розуміємо;
- 4) гідним до запримічення є і те, що промовець не завжди в послідовним у своїх висновках щодо адміністративної та політичної підготованості нашого народу. В багатьох місцях промови підкреслюється його велику завідсталість, а в багатьох місцях навпаки твердить про нашу доспілість. Правду має лише у останнім твердженням, бо є правдою, що наш народ вже доріс до політичного та державного життя;
- 5) застрашуючий момент у промові є сильний, а застрашення — річ малопереконуюча;
- 6) клич: „Діли і пануй“ промовцеві знаний і він послуговується ним при висновках промови.

Яке ж наше відношення до промови? Відемне. Дякуємо п. міністрові за його одвертість. Справа поставлена ясно, а до ясно поставленої справи застосування лекше.

На загал індуктивна і дедуктивна будова промови твердо перевинує нас в тому, що п. міністер керувався головно чеською, а не нашою народністю, а тому і її концепція для нас не доприйняття, що примушує нас до підсилення плянової, активної праці на всіх ділянках життя нашого народу, аби в щонайскоршому часі osягнути те, що необхідне для повного ущасливлення українського народу і нашої країни.

УВАГА! Апелюємо до всіх національно свідомих українців, щоб негайно вирівняли свої залежості і заслали передплату на рік 1935, щоб тим уможливили дальший вихід одинокого часопису — студенської і робітничої молоді Підкарпаття — „ПРОБОЕМ“!

Просимо всіх як найліпше використати приложені чеки.

С. Р.:

Сучасний політичний стан на Підкарпатті.

Рік 1934. в політичнім житті Підкарпаття був дуже помітний. Вже на його початку, після появи часопису підкарпатської молоді „Пробоєм“, сильний народовецький рух на Підкарпатті ще більше вактивізувався. Серед молоді виринула потреба скликати II. зізд з гаслом віра у власні сили — все для народу! Ця думка обхопила всю народовецьку молодь, що рішучо зголосилася до слова на своєму II. зізді в Мукачові. Там осудила галапасування на українськім населенні Підкарпаття всяких чужих політичних партій і рішила працювати над заснуванням самостійної української національної партії.

Пілготонка і сам II. зізд зробив великий розріх серед всіх галапасуючих партій. І так числ. соціал-демократична партія не вміє собі ради дати з молоддю і аж до Праги, до централі мусить звертатися за порадою: як має поставитися до II. зізду народовецької молоді. А „могуча“ аграрна партія уділяє гроші, досі зненавидженим українцям, щоб видавали по українські аграрну „Землю і Волю“. І хоч ужгородська московофільська централі аграрної партії відреклася від аграрної „Землі і Волі“ і торжественно спалила її, то все таки українська „Земля і Воля“ хвалить до небес україножерську аграрну партію та з розпукою заявляє, що її „болить можливе розбиття нашої державнотворчої організації — республіканської земледільської партії на Підк. Русі“ (підкresлення їх в б. числі — Ред.)

В таких замішаних з'являються на Підкарпатті рікні міністри: один за другим виголошують гучні промови і по „nadšeném přijeti“ за „volání nadšeného“ „Eljén“ і „Nazdar“ вертаються до Праги. А Фенцик іде до Америки збирати гроші, щоб ще на якийсь час піддержати крахуючий московофільський рух на Підкарпатті.

Тим часом „Карпаторусский Голос“ переживає духову кризу, яка кінчиться його смертю. З'являється вже „істінний“ „Русский Народний Голос“, плачений чеськими грішми, який приносить на світ інше, як те, що вже українці давно сказали, а то, що померший „Карпаторусский Голос“ видавався дійсно за польські гроші. Не треба було довго чекати, з'являється „Наш Карпаторусский Голос“ твердячи, що він „незалежний і непродажний“, але що продажним і зрадницьким є „Русский Народний Голос“.

І так московофільський рух на Підкарпатті має аж два денники плачені чужими грішми для розбиття українського руху, що не має ще ані одного денника, але за ним стоїть вся молодь і молода інтелігенція і він нестримано йде вперед до остаточної ліквідації гнилого, здеморалізованого московофільського руху на Підкарпатті.

Це дуже добре відчувають і самі московофіли, тому шукають якось виходу з неминучої загибелі, шукають компромісу і готові зйтися на якусь середню дорогу і прийняти „русинізм“ („Живая мисль“ ч. 4). Замітний „русинізм“ і в державнім „лейб-журналі“ як його зве „Наш Карп. Голос“ то є в „Русском Народном Голосе“ де в 17. числі поміщено українську статтю („Допись из Хуста“) етимологічним правописом.

З наближаючимися виборами влада обіцяє назначення губернатора і переведення в життя автономії. Фактом є, що та автономія, після слів п. міністра Бенеша буде здійснюватися „поступенно“ за яких б або й більше літ, а губернатором назначать чоловіка, що буде брати губернаторську велику платню, а для народа нічого не зробить. А може ще до того буде підpirати moskoфільський рух, а нищити український. Партія того самого міністра Дра Бенеша, що признає рацію українцям і що ніби то стреміть до злуки обох напрямів, видала на днях чисто по московськи „Карпаторусське Слово“ для поборювання українського руху. Отже факти заперечують голосні святочні слова і обіцянки!

Коли ми тверезо розглянемо пережитих „автономних“ 15 літ в ЧСР., а головно цей послідній рік 1934 то побачимо, що українцям дійсно нема чого надіятися на якусь справедливість з боку влади, на справедливе назначення губернатором українця і на справедливе переведення автономії. Чи ж не цього року чеський уряд на Підкарпатті забороняє наш національний синьожовтій прапор, одинокий автономний знак, під яким прилучили Підкарпаття до ЧСР? I взагалі нема чого надіятися українцям на якусь чужу поміч чи на поміч чужих чеських партій. Тут одного потреба. Зрозуміти потребу часу, зрозуміти кільч молоді і власними силами творити самостійну українську політику! Таж українці мають за собою всю молодь і молоду інтелігенцію, більше як $\frac{2}{3}$ всього підкарпатського учительства й пару священників, тож чи не було б ліпше теперішнім нашим політичним провідникам, покинути всі чужі партії і створити одну самостійну українську національну партію, яка б напевно виграла при будучих виборах. Тоді покаже український народ на Підкарпатті свою силу і свою волю на всіх ділянках підкарпатського життя!

Михайло Попович:

Верховина голодує...

Зі всіх кутків Верховини надходять вістки, що частина нашого населення голодує, а більша часть недоїдає. Коїноденна їда верховинського населення є: бараболя і росіл та кусок вівсяного хліба. Навіть мелайній (кукурудзяний) хліб є великою рідкістю. Кукуруза там не родиться, а купити нема защо. Праці ніякої чоловік не може знайти і тим самим цілими тижнями не заробить ані пятку!

Коли до цієї біди додамо довги, то вповні можемо уявити собі катастрофальне положення верховинського селянства. Нема тієї родини, нема того села, щоб не довгувало величезні гроші. Навіть відсотки (проценти) не може сплачувати, хоч продає від голодаих дітей молоко, яйця, а дещо в худоби. Тепер ще чекається екаекуція за порцію (податки) і тоді прямс можемо лігати та вмиряті, бо не остане нам з нашого мізерного маєтоку ані стеблина.

Помочі від державних урядів або від чеських партій, що перед виборами обіцяють нам їх заступники — але „наші“ люди — гори й

дoli, нема ніякої. О скільки нам відомо, пани яких ми вибрали, щоб нам помагали, спіхують себе наперед. Бігають до Праги і замістць вистарати для нас праці, стараються про свої партійні діла.

Візьміть наприклад найбільшу у нас чеську аграрну партію. Всі уряди на Підкарпатті підлягають її диктатурі. Все робиться і нічого не сталося без її волі. А що вона для нас зробила? Нічого! Її сенатор Бачинський, та посли Щерецький, Прокоп і Заяць подали кілька протестів проти нашої бесіди (бо вони вже пани, ім треба її панську мову — чужу московську бесіду), самі забагатіли, а ти неборе верховинцю терпи; їх хліб вівсяний та запивай росолом і як прийдуть нові вибори то знову голосуй на аграрів. А пан сенатор Бачинський ще хоче бути її губернатором. Хоче осягнути свій сон — губернаторський трон, який він хотів зреалізувати ще перед прилученням Підкарпаття до ЧСР., коли так бігав до Будапешту і хотів дістати той губернаторський столець за ціну нашого народу!

Не зробила для нас нічого аграрна партія, не зробили її інші. На примір якась московська трудова партія, яка мав за сенатора буковинського емігранта Цуркановича. Чи замістць нього сенатором не міг бути наш чоловік? Mir! Але хитрий чужинець Цурканович підлизався до чехів і тепер чуємо, що чехи навіть дали йому гроши, щоб друкував для нас московську газетку „Русский Народный Голос“.

Автономна партія, на чолі з Бродійом, хоч бодай щодня обіщає нам автономію. Чи наймося ми з тієї автономії, не знаю. Знаю тільки одні, що всі ті партії: аграрна, трудова, автономна, народних соціалістів і др. абсолютно для нас нічого не зробили, окрім того, що домагаються для нас чужої московської мови, до урядів завели чеську, постарались про народні чеські школи для жидівських дітей, а наші діти обідрані, голодні учаться по куцях; словом зробили для нас стільки біди, з якої до сьогодня неможемо вийти. Наближаються вибори, треба буде їм порядно підлячитися за все те, що для нас зробили!

Тим часом від влади рішучо домагаємося: 1. Голодуючому населенню Верховини негайної безпосередньої допомоги збіжжам. 2. Розпочаття праці в державних лісах. 3. Відписання всіх селянських довгів на 50%, і 4. Заставлення всяких екзекуцій!

Н. Свій:

Причинок до нашої кооперації

(Закінчення).

дання і завдяки цьому товариство вже по трьох місяцях стало на власні ноги і міцно на них стоять і тепер, що стверджує і останній допис керівників товариства: „Товариство наше по малу розквітає... Вже самі купуємо й ціnuємо... Зі Студенцями вже вчинили розрахунок, а з Келечинцями думаємо чинити... З Галятином уже ми виквітувалися...“

Крамниця від самого початку міститься в селянській хаті Д. Зубанича, котрий є продавачем. Приміщеня вона у звичайній коморі. Полиці, стіл, цінник та таблиця зроблені з дарових дощок, даро-

в ою працею членів Управи. Книговодство вів два роки учитель, а тепер веде хлібороб Г. Юртін. Товаровий оборот за $2\frac{1}{2}$ року існування крамниці виносить всього лише коло 30.000 кч., але це облящан зовсім не застрашув. Не страхав тому, що: 1) більший оборот і не можливий, бо оселя нараховує населення до 400 душ, до того з малим ринком споживи та з малою закупо-здатністю з причини їхньої бідності; 2) що приміщення і продавець завжди підбираються так, аби останній міг при продавецтві й господарювати і тому побрана ним до тепер платня в сумі коло 1100 кч. Його задовольняє, так само як і сталій довізник товарів М. Берегій, людина ідейна, задовольняється тяжкою працею на користь товариства за малу винагороду, бо всього лише 2% від суми привезених товарів; 3) що Управа й Надаірна Рада, ведена головно В. Берегіем, увесь час стараються бути чинними без жадної грошової винагороди і 4) що решта членів піддержує товариство. Все ж таки при оцінці облящанського товариства числа мають менше значення. За числами звернемося другим разом до інших товариств, а тепер заінчуємо відміченням, що завдяки почину облящан, допомозі студентів, дбайливості та жертвенності керівних органів, зацікавленню та підпертю членів і нарешті моральному посиленню нашого населення з дооколишних сіл, утворилося й збереглося грошове маленьке, але ідейно велике господарче товариство, котре мусіло відповісти надзвичайно багатьом великим вимогам, а головно: 1) уможлити облящанам віддалево вигідне закупно річей першої потреби; 2) постачати їм товари дешеві ціною і добре якістю; 3) бути ціновим та якісним регулятором для торговців близкої околиці, аби в такий спосіб допомагати своїм братам в сусідніх селах рятуватися від біди; 4) бути роасадником кооперативних ідей на околиці; 5) наглядно переконати інші села в організаційних здібностях, і на господарчій ділянці, нашого населення; 6) доказати, що гасла: „Нам ніхто не допоможе крім нас самих“ і „В обеднанні власних сил — до добра і краси“ є одиноко правдиві і 7) доказати панам з Краєвого Дружественного Союза в Ужгороді, що вони не в здібні, ані ідейно, ані організаційно вести кооперативний рух на Підкарпатті.

Тішимося, що можемо відмітити виконання облящанами тих завдань та що це спричинилося до: 1) масового заложення, само собою поза плечами Дружественного Союза в Ужгороді, кооперативів у багатьох селах ріжких округ Підкарпаття; 2) до значного подешевлення та поліпшення продаваних товарів; 3) до зорганізовання та зближення більшої громади людей, бажаючих поліпшити свій добробут; 4) до витворення нової системи правдивої, широко народної, ідейної кооперації на Підкарпатті як одиноко покликаної до виборення нашему народові всебічного гаразду і 5) що керівники „Краєвого Дружественного Союза“ вже відчувають загрозу та ріжкими нечесними способами хочуть прикрити свою шкідливу діяльність, а це їх вже не врятує і незадовго вони скрахують.

Ми не хочемо твердити, що почин та осягнення облящан вже тепер виказуються вислідами величезних роамірів. Від того біда на Підкарпатті зменшилася дотепер лише в незначній мірі. Ми лише хо-

чесно підкреслити, що наразі ті висліди сильні не розмірами, а здорою життєвою тенденцією, отже стремліннями, котрі лише з часом та при взаємній допомозі принесуть величезні висліди всебічного доброго у населення нашої країни.

Тому якраз облящанське товариство належить до перших, пionерських, а його членам та тим хто, йому допомагав, хай буде честь слава й подяка!

Петро Селянський:

Що представляти?

Зближаються Різдвяні свята. По всіх читальнях „Просвіта“ йде запит: що представляти? І дійсно трудно вгадати „що“? Одна читальня представила вже дуже багато і думає, що вже нема відповідних пісн. Інша знову, щось не може знайти підходящу. А то все тому, що ужгородська центральна „Просвіта“ вже кілька літ не змоглася видати бодай один список театральних книжок, які, раз на все, дала б затвердити Краєвим урядом в Ужгороді і які могли б представляти читальні „Просвіта“ по селах. Малий обєм часопису „Пробоем“ не дозволяє подати ширше про ті пісні, які надаються на сільську сцену. Але що можемо — робимо!

Допоручуємо такі пісні: 1. На одну дію. а) Різдвяні: *Блахкевич І.*: Вертеп, сценічна картина, *Гоголь-Степняк*: Кохання у мішках або у Різдвяну ніч (комедія) (5 муж. 3 жінки), *Карпенко Гл.*: Святого вечора (драма), (3 м. 2 ж.), *Чебишева-Дмитрова*: Ялинка (9 м. 6 ж.), *Нерішена*: Різдво Марусі (2 м. 4 ж.), *Орлівна*: Христова ялинка (6 м. 1 ж.), *Головін*: Сон дівчини (3 хл. 2 дів.), *Мартиневич*: По коляді (4 м. 3 ж.), б) Комедії: *Бобикевич*: Настоящі (3 м. 2 ж.), *Курцева М.*: Свідки (7 м. 1 ж.), Сатана в бочці (3 м. 1 ж.), *Лотоцький*: Людські язики (Довгоухий сват) (4 м. 3 ж.), *Васильченко*: На перші гулі (3 м. 2 ж.), *Казанівський*: Чорт не жінка, *Марусин*: Хоч раз його правда (2 м. 1 ж.), *Трембіцький*: Іцко сват (5 м. 2. ж.), *Цеглинський*: Тато на заручинах (6 м. 5 ж.), *Кропивницький*: По ревізії (4 м. 2 ж.), *Омелянець*: Лихо з жінкою, лихо без жінки (3 м. 2 ж.), *Фредро А.*: Які хорі такі докторі, *Васильченко*: Куди вітер віє (малюнок, 3 м. 2 ж.), *Григорович*: Сирота (драма). 2. На дві дії. Комедії: *Мартиневич*: Весілля з поправками (4 м. 4 ж.), *Наумович*: Знімчений Юрко (9 м. 2 ж.), *Тімора І.*: Комедія про чоловіка, що редагував Хлібороба (7 м. 3 ж.). 3. На три дії: *Вільшенко*: Віфлемська зоря (27 м. 2 ж.), Комедії: *Калинець С.*: Данило чарівник (4 м. 1 ж.), *Конич-Лисенко*: Живі покійники (4 м. 1 ж.), Запорозький скарб (5 м. 3 ж.). *Кропивницький*: Пошились в дурні (6 м. 2 ж.), *Марусин*: Пан писар (6 м. 3 ж.), *Квітка-Основяненко*: Сватання на Гончарівці (5 м. 2 ж.) оперета, *Котляревський*: Наташка полтавка оперета (4 м. 2 ж.), *Кухаренко-Старицький*: Чорноморці, оперета (16 м. 4 ж.), *Артимовський С.*: Запорожець за Дунаєм, опера (8 м. 2 ж.), *Корженевський*: Верховинці драма (8 м. 3 ж.). 4. На чотири дії: *Луцік*: Віфлемська ніч (6 м. гурт), Комедії: *Старицький*: За двома зайцями

(6 м. 10 ж.), *Тобілевич*: Сто тисяч (7 м. 2 ж.) і Хозайн (12 м. 4 ж.),
Грінченко: На ясні зорі, драма (5 м. 3 ж.). 5. На п'ять дій: *Тобілевич*: Мартин Боруля (10 м. 2 ж.) і Розумний і дурень (11 м. 5 ж.),
Старицький: Ой не ходи Грицю, драма (7 м. 8 ж.)

Всі книжки можна дістати у Книгарні наукового товариства ім. Шевченка у Львові, Ринок ч. 10, а декотрі і в книгарнях на Підкарпатті.

„Наші пішли в гору“.

Роалетілась по Празі вість, що українські учителі Підкарпаття співають вже державний гімн українською мовою.

Це спричинило велику радість між деякими празькими українцями, мовляв, що „наші пішли в гору“!

Не дай, Боже, діждатися перекладу польського гімну, а то не лише „в гору підемо“, але від щастя й задушимося. *Б.*

Увага ровідникам виправ на II. з'їзд молоді.

Редакція часопису підкарпатської молоді „Пробоєм“ задумує видати брошуру про II. з'їзд української народовецької молоді Підкарпаття, що відбувся 1. липня 1934 в Мукачові. Тому звертається до всіх організаторів і провідників, що вели виправи молоді зі свого села на II. з'їзд до Мукачова, щоби до кінця січня 1935 заслали до редакції „Пробоєм“ такі справи: 1. Назва села й округу, з якого виправа була, 2. Хто її організував, 3. Хто її провадив до Мукачова, 4. Кільки осіб числила (з того кільки хлопців, а кільки дівчат), 5. Які організації брали в ній участь („Просвіта“, Січ, Пласт і т. п.), 6. Кільки виправа мала національних синьо-жовтих прапорів, 7. Чи мала оркестру, 8. Чи виступала на з'їзді: з чим, коли і подати точну програму.

Всіх учасників II. з'їзду редакція просить, щоб надсидали з'їздові фотографії, свої враження і спостереження і взагалі все, що могло би увійти до брошури.

Редакція „Пробоєм“.

Студенський вісник.

Звичайні загальні збори Союзу Підк. Українських Студентів відбулися дня

- 3. XI. 34. р. в домівці Празької „Просвіти“, де є приміщеній і Союз. На зборах були присутні всі члени, котрі находяться в Празі, як рівно ж і богато гостей. Братіславську філію заступав тов. І. Кошан.

Зі звіту функціонарів було видно що Союз, керуючися ідеями націоналізму, виконав поважну працю. Члени виділу працювали при видавництві часопису „Пробоєм“ та брали значну участь в підготовці II. з'їзду народовецької молоді в Мукачеві. Особливо треба підчеркнути працю при празькій „Просвіті“, де в організовані наші робітники з Підкарпаття. Було вистарано домівку для „Просвіти“ де можуть сходитись наші робітники, котрі тепер переважно без праці. При „Просвіті“ заложено курси, на яких учать і члени Союзу. Відбулося рівно ж багато виладів на різних теми По звітах одноголосно загальними

зборами було уделено відступаючому голові Союзу і цілому Виділу протокольну похвалу і рішено продовжувати прокідну лінію започатку ще в р. 1932-33.

Вибрано новий виділ: голова — М. Підмалівський, секретар — М. Небесник, соц. реф. — Гірц, культ. реф. — Куриляк, скарбник — Кукуч, бібліотекар — Рубінович, протоколянт — Долинай. Заступ. виділу: І. Гупаловська, Банькевична, І. Кошан, М. Бобонич. Ревіз. ком.: В. Бора — голова, Качуровський, Штепан — члени. Як заступника Союзу до Куряторії Масарикового фонду та краєвих стипендій було вибрано т. С. Росоху.

На зборах було обговорено аспірантський закон, котрий веде до зполяризації молодої інтелігенції і проти нього винесено протест:

Союз Підкарпатських Українських Студентів в Празі як найстрогіше протестує проти аспірантського закону, бо цей закон відбирав і так вже цілком азбужілій молоді Підкарпатської Руси можливість досягнути по укінченню студій мінімального матеріального забезпечення.

Жадаємо щоби аспірантський закон був негайно відкликаній.

Закликаємо усі студенські організації громадські установи та всіх парламентарних заступників Підкарпаття — щоби прилучились до протесту проти аспірантському закону. Рівнож прилучаємося до протесту чеськословачького студенства.

В справах Союзу просимо звертатися на адресу голови: М. Підмалівський, Прага IV.—180.

Діяльність в Союзі:

жовтень: Виділових засідань 3, членських сходин 1.

листопад: Виділових засідань 4, членських сходин 1 з рефератом.

М. П.

Хроніка.

В цьогорічному туристичному сезоні відвідали нашу землю аж три міністри. З цієї нагоди довідалися ми про історичну місію Підкарпаття. Один сказав, що вона є: щоби лучити Румунію з Ч. С. Р., а другий: щоби політично належати до Ч. С. Р., творячи культурно-національну спільність зі своїм народом. Звязок західних славян зі східними тим нашим положенням забезпечений.

Ще говорив другий п. міністер, що пошани до нас не можна надиктувати меншостям; й треба вибороти. Це правда. Ми певні, що прийде час, коли до нас почують пошану і пп. міністри.

Про заборону синькового прапору розписалися всі газети на Підкарпатті доказуючи, що уряди поступили незаконно. Нас не вражає особливо те, що уряди, моклян, насунуть один із знаків нашої якості непевної актономії; взагалі дотикають нас глибші справи і дальші мети. Справа прапору — це маленький факт, що ясно показує дійсні наміри держави супроти нас і 100% заперечує „святочні“ заяви пп. міністрів.

Розписалися газети про зрадницький вчинок о. Д. Поповича, який, хоч є проф. хустської гімназії, записав свого сина до чеської школи. Що вчинок Поповича безхарактерний і негідний чесної людини — про це ані говорити не варт. Але треба застановитися над питанням: чи співживуття з чехами, голосоване всіми чужонашими партіями, кінець кінцем не принеде всіх „реальних політиків“ на таку-ж дорогу? Бо беручи реально: в українською школою тяжче дістати посаду ніж з чеською, отже реально...

Дня 1. листопаду ц. р. помер архідіакон Е. П. Сабов, що відомий як провідник москофільства на Підкарпатті. Як такий викликав проти себе револьверовий атентат.

Діяльність читальні т-ва „Просвіта“ в Празі від її заложення 9. червня до 1. грудня 1934 в числах: Виділових засідань — 4, ширш. Вид. вас. — 2, членських сходин — 7, прогульок — 8, рефератів на різні теми — 14, декламацій Шевченкових віршів та інших — 26, театральних вистав — 1. Читальня має в центрі Праги свою домівку, що є приступна цілий день. Протягом дня відвідує домівку пересічно 60 осіб, переважно українські робітники з Підкарпаття. Читальня має кількох довгих 5 лавиць і пару крісел, 1 стіл та скриню. Має бібліотеку

лютку і 28 ріжних українських газет. Зорганізувала курс народної і горожанської школи для робітників в числі від 15 до 25 осіб. На дніх зорганізувала тімна аязьльний курс до якого зголосилося 11 осіб в IV. класу нагору. В курсах учати союзівці та інші наші громадяне. В найближчій добі започинеться куховарський курс для українських дівчат з Підкарпаття. Вся праця в читальні поділена на 12 референтур, з яких деякі виконали поважну працю.

М. Ш.

В листопаді ц. р. скромно відсвяткував своє 60-ліття Преосв. о. Др. Діонізій Кярадій, гр.-кат. єпископ у Крижівцях в Югославії. По перевороті був кілька літ єпископом в Пряшеві, де виконав велику працю для національного освідомлення Пряшівщини. Сам був добрим просвітленням і духовенство закликає закладати читальні „Просвіти“.

— О —

Відколи наша республіка, демократична і гуманна, сприятеливала з великим Сталіном і легкосердечним Дзержинським, дістас наш народ мілі подарунки. Одним з них є обіцянка закласти московський консулт в Ужгороді. Знаємо, чому москалі не приймають Кошиць, а конче хотять дістатися до Ужгороду; щоб і на Підкарпатті безпосередньо ширити деморалізацію серед українського народу. Як бачимо, дружні обіми братів славян кріпшають і щиріше нас тиснуть.

Газети доносять, що в Америці посвятили юже другий військовий український літак (аероплан). Перший літак називається „Україна“, а другий „Львів“. Також була заложена летунська військова школа для українських пілотів. Пишуть, що Америка радо помагає українцям у їх військових справах Е. К.

Дня 16. червня ц. р. невідомий юнак серед білого дня на головній улиці у Варшаві застрілив міністра внутрішніх справ польської держави Б. Перецького, відомого з кількох „пацифікацій“ українського народу на Західних Землях. Були це: загальна пацифікація в р. 1930, далі на Поліссі та в Ліському повіті й нарешті остання, про яку згадували в 7. числі „Проблем“. Атентатчик зірвав польську, що його хотів зложити і без сліду яник. Польський міністер судівництва Міхаловські заявив, що атентат в пімстою Українських Націоналістів.

Проф. Михайло Грушевський замучений голодом і осліплений катами помер на засланні в Москві. Покійний мав незначайно великі заслуги перед українською науковою і добре відомий як будитель національної свідомості. В 1917. р. відіграв теж політичну роль у визвольній боротьбі Української Нації, де однак показався не на своїм становищі, бо вірячи в гасла соціалістичного брацтва, занедбав оборону України перед московськими „братьями“, які хоч голосили ті-ж гасла, на ділі завойовували Україну. Останньою політичною помилкою проф. Грушевського був поворот на окуповану москальми Україну для так зв. „реальної, конструктивної“ праці, за що він і всі, що так зробили, заплатили свободою або й життям.

Дня 4. XII. ц. р. відбулися за ініціативи Українського т-ва „Єдність“ наради майже всіх українських організацій в Празі в приводу смерті бл. п. Акад. Грушевського. Рішено улаштувати Жалібну Академію і Панахиду. Для переведення цієї справи вибрано Діловий Комітет в склад якого за Підкарпаття, як представник студенської і робітничої молоді увійшов С. Росоха.

Жалібна Академія відбудеться 29. грудня 1934. в салі на Словянськім Остріві о 5. год. по полуночі. Того ж дня і Панахида.

Л. К.

Польська держава систематично нищить українську Націю. До концентраційного табору в Березі Картузькій висилають поляки без суду і доказів провини найкращих синів Української Нації. І так дnia 24. листопаду ц. р. засдали відомого молодого поета і редактора націоналістичного часопису „Вісти“ Богдана Кравціва. Українські Націоналісти Західних Земель не бояться ні конц. таборів ні польських цибениць, бо знають і бачуть, що на їх місце прийдуть нові борці, які проти всіх польських заходів доведуть розпочату боротьбу до переможного кінця.

Дня 2. грудня відбувся в Празі VI. Звичайний загальний зізд Союзу Українських Пластунів Емігрантів (СУПЕ) за участі делегатів пластивих курінів, багатьох гостей та заступників інших укр. організацій. Між ними за Союз Підкарпатських Українських студентів промовляв голова М. Підмалівський.

По звітак вибрано нову Команду СУПЕ: командант — Проф. Р. Лісовський, заст. коман. і рефер. звязку та економ. — Інж. Б. Курилюк, секретар — О. Голубінка, скарбник — Др. Р. Леонтович-Пачесова, органіа. реф. — Др. Л. Курилюк, рефер. преси й пропаганда — С. Росоха, реф. діяльности — І. Фодчук, протоколянт — А. Чернявська, заступ.: В. Бесонів і Б. Рубинович. Рев. Ком. Др. П. Богацький, Інж. Каратницький та І. Посацька; заступ.: А. Хмарук і М. Сорока.

Дня 9. XII. відбувся в Празі Ш. з'їзд Союзу Українського Сокільства за кордоном за участі багатьох делегатів та гостей. За Союз Підкарпатських Українських Студентів і читальню т-ва „Просвіта“ привітав голова читальні С. Розоха. По авітак вибрано нову старшину: староста — Інж. П. Цісар, заст. — Інж. Прохода, начальник — Інж. Удило, заст. — Коргаль, начальниця — І. Посацька, тех. реф. — Др. Масюкевич, скарбник — Др. Якубівський, господар — Інж. Драган, Рев. Ком.: Інж. Мортвинін і Др. Яковенко.

Б. Р.

ВІСТІ.

Перед Різдвяними Святами вийде нова книга Юлія Боршош-Кумятського: „В Карпатах світав...“ Подрібно в бібліографії.

Бажаючи оживити літературну продукцію Конкурсова комісія в порозумінні з ред. час. „Пробоем“ виписує

КОНКУРС

на оригінальні поезії, оповідання, повісті і драми. Найкращі твори Конкурсова комісія нагородить цінами:

1. в сумі 1.000 кч

2. " 600 "

3. " 300 кч, а крім того нагороджені

твори, по умові з автором, ред. „Пробоем“ своїм коштом надрукувє. Твори з означенням „на конкурс“ просимо присилати до ред. „Пробоем“ до кінця червня. Вислід конкурсу буде оголошений у вересневому числі час. „Пробоем“ (1935).

Інформації в цій справі подаватиме ред. час. „Пробоем“.

Конкурсова комісія п'ятьох.

Бібліографія.

Ю. Боршош-Кумятський: Країна див, 1934. Ця збірка поезій була причислена до ліпших творів світових і чеських авторів анкетою о найліпших книгах прочитаних в 1934. р. різними ученими та літераторами. Ту анкету улаштували „Лідове Новини“. Збірку поезій „Країна див“ можна дістати у автора, Рахів.

Ф. Вільшицький: Далекі вогні, поезії, 1934. З друкарні „Моріц Гланц“, Іршава.

УВАГА!

Перед Різдвяними Святами вийде в бібліотеці часопису підкарпатської молоді „ПРОБОЕМ“ нова збірка поезій Юлія Боршоша-Кумятського: „В Карпатах світав...“ на перворяднім папері, з гарною оправою та вінетою мистця Проф. Р. Лісовського. З огляду на низьку ціну, кожний може закупити собі і більше примірників і роздати на Різдво Христове своїм рідним, приятелям і знайомим, як прекрасний дарунок! Для передплатників „ПРОБОЕМ“ 25%, знижка. Замовлення вже можна посыпти на адресу редакції „ПРОБОЕМ“ і шан. автора — Рахів.

Листування.

В. Д. — Бичків: Питання, яке наше становище до „українських“ аграрів? Воно ясне, бо 1) хто інтереси чужої партії оцінює вище ніж добро свого народу, 2) хто за всяку ціну пхаетися служити чужинцеві, хоч той не потрібув твої служби, 3) Хто 100 раз денно готовий плямити свою честь за те, щоби бути слугою ворога свого народу, той не українець, а гірший ворог ніж чужинець.

П. К. — Ужгород: Дивує Вас стаття о Волошині? Правда, вона не чекана від о. Волошина, але що ж, категорії думання наших „вождів“ може направити хіба могила. Життя їх не вчить і не переконує!

М. М. — Ужгород: Пишете, що хотіли би бути письменником, але не можете де друкувати. „Вперед“ кажете приняв би Ваші твори, але Ви не погоджуєтесь з ідеологією того часопису. Що робити, не знаєте? Радимо Вам не бути письменником, коли задля того треба кривити душою. Будьте людиною, бо це цінніше, ніж безхарактерний письменник.

М. В.: Берегово — Дописуй, збирай гроші, приєднуй нових членів, то все буде впорядку.

В. Ф.: Мукачів — Студенський альманах не вийшов. Бажане висилаемо.

С. С.: Рим — Дістали й полагоджено. Більше листом.

Д. Ч.: Хуст — Донгувте б—Кч.

М. О.: Мукачів — Вірші за слабі, хоч думки добрі. Працюйте над собою!

І. Р.: Париж — Полагоджено!

Л. Н.: Часлав — Взяли до відома.

Ю. Б.-К.: Рахів — Полагоджено.

І. Х.: Буштино, М. М.: Люта у Чер. Кост., Й. Р.: Волове — Дякуємо за нових передплатників.

У. С. Г.: Буенос Айрес, Просвіта: Волове, М. Д.: Нові Гамри, Г. М.: Королево н./Т. — Полагоджено!

М. Ш.: Прага — Вірш слабий!

О. К.: Ужгород — Дістали й полагоджено.

А. О. Страбичово — Взяли до відома.

Ю. П.: Горяни — Вислали!

Ф. Г.: Фанчиково, П. Б.: Кальник, Й. Г.: Білки — Справлено!

Всім передплатникам, післаплатникам і приятелям бажаємо Веселих Різдвяних Свят і Щасливого Нового Року! Редакція і адмін. „ПРОБОЕМ“.

ВСІ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!

З огляду на брак місяця всіх основуючих членів і жертвовавців опублікуємо в слідуючім числі!
Редакція і адміністрація „ПРОБОЕМ“.

OBSEN: Bojevir: Ne otrocký pláč. J. Boršoš-Kumjatskyj: Léto. Stefan Rosocha: Druhý Sjezd mládeže. Ivan Konaševyč: Za duši mládeže. I. H.: „Zemlja i volja“. Vasył Popadynec: Odpověď na jednu řeč. S. R.: Dnešní politický stav na Podkarpatsku. Mychajlo Popovyc: Verchovyna hladoví... N. Svij: Přispěvek k naší kooperaci. Petro Seljanskyj: Co představováti? Studentský věstník. Kronika. Zprávy. Dopisování. Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня та серпня. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., піврічно 5—кч., ціна поодинокого числа 1·50 кч., за границею річно 15—кч. — Газетові марки дозволені дар. пошті та телеграфі в ч. 321594/VII-1933. Подається на Поштовий уряд 11.

Редакція рукописів не вертає і застерігає собі право статті та листи скорочувати або їх не містити. Число чекового konta 201.699. — Власник і видавець: Стефан Росоха. — Адреса редакції і адміністрації:

PROBOEM, Praha IV.-11. Pošt. schránka č. 9.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsíce, mimo červenec a srpen. — Předplatné v ČSR: na rok 10—kč., na půl roku 5—kč., cena jednotlivého čísla 1·50 kč., do ciziny ročně 15—kč. — Novinová sazba povolená řed. p. a t. čís. 321549/VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Redakce rukopisy nevrácí. Ponechává si právo články a dopisy zkracovat aneb i netisknouti.

Číslo šekového účtu 201.699. — Majitel i vydavatel: Stefan Rosocha. Adresa redakce a administrace: